

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Studijní obor: Politologie

Název diplomové práce:

**Americké prezidentské volby 1980 – 2004
z pohledu geografického rozložení
voličských preferencí**

Vypracovala: Zuzana Hynková

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Blanka Říchová, Csc.

Praha 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Americké prezidentské volby 1980-2004 z pohledu geografického rozložení voličských preferencí“ vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpala.

V Praze, dne 17. května 2007

Podpis
Hynková

Obsah

1 Úvod	5
2 Jak se volí americký prezident	10
2.1 Primární volby	11
2.1.1 Primárky a volební schůze	13
2.1.1.1 Iowa a New Hampshire	16
2.1.2 Celonárodní stranické konventy	17
2.2 Prezidentské volby	19
2.2.1 Způsob volby prezidenta prostřednictvím kolegia volitelů	21
2.2.2 Prezident nemusí mít většinu hlasů voličů	24
3 Volební geografie amerických prezidentských voleb	29
4 Americké prezidentské volby 1980 a 1984 : prezident Ronald Reagan	32
4.1 Volby v roce 1980	40
4.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1980	43
4.2 Volby v roce 1984	46
4.2.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1984	47
5 Americké prezidentské volby 1988 : prezident George Bush	50
5.1 Volby v roce 1988	55
5.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1988	57
6 Americké prezidentské volby 1992 a 1996 : prezident Bill Clinton	60
6.1 Volby v roce 1992	65
6.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1992	70
6.2 Volby v roce 1996	74
6.2.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1996	75
7 Americké prezidentské volby 2000 a 2004 : prezident George W. Bush	78
7.1 Volby v roce 2000	81
7.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 2000	85
7.2 Volby v roce 2004	89
7.2.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 2004	90
8 Závěr	94
9 Seznam literatury a ostatních pramenů	100
9.1 Literatura	100

9.2 Internetové zdroje.....	102
10 Přílohy	103
11 Summary	107

1 Úvod

Americké prezidentské volby odjakživa přitahují celosvětový zájem, a to nejenom proto, že jejich výsledky ovlivňují politiku největší světové mocnosti, ale také pro jejich průběh a specifické rysy. Ke specifickým tohoto volebního procesu patří jak výběr kandidátů na prezidenta za jednotlivé politické strany, tak samotný systém volby amerického prezidenta prostřednictvím *kolegia volitelů*, jehož volitelé zastupují jednotlivé státy Unie a jejichž hlasy nakonec o výsledku voleb rozhodují.

Tento způsob volby prezidenta však automaticky nezajistí funkci prezidenta tomu z kandidátů, který získá od voličů nejvíce hlasů a nebrání situaci, aby kandidát, který obdržel většinu hlasů voličů, volby prohrál. K tomu již také v dějinách Spojených států došlo. Naposledy se tak stalo v prezidentských volbách v roce 2000, kdy tehdejší viceprezident Al Gore získal většinu v lidovém hlasování a jeho soupeř, nynější americký prezident George W. Bush, byl zvolen kolegiem volitelů 43. prezidentem Spojených států. Bylo to také poprvé, kdy do volby amerického prezidenta zasáhl Nejvyšší soud Spojených států a definitivně tak rozhodl o vítězi těchto voleb.

Velice často se uvádí, že o výsledku amerických prezidentských voleb rozhoduje dobře zvolená „volební geografie“ či „geografická koalice“, tedy zaměření se na určité státy a oblasti USA. Je to dáno především specifickým volebním systémem, kdy systém kolegia volitelů vyvolává nutnost správně strategicky rozhodnout, jak by měla vypadat vítězná „geografická koalice“, která zajistí kandidátovi na prezidenta vítězství ve volbách. Proto týmy stratégů připravující volební kampaň vycházejí z hluboké analýzy těchto států a regionů a vynakládají značné úsilí na rozbor geografických variant pro podporu kandidáta.

Cílem mé práce je analýza amerických prezidentských voleb v letech 1980 až 2004 se zaměřením na geografické rozložení voličských preferencí. Domnívám se, že geografický aspekt amerických prezidentských voleb, stejně jako prezidentské volby samotné, je odborně velice zajímavý, a proto jsem si jej také zvolila jako téma své diplomové práce.

Proč je pro výsledek amerických prezidentských voleb důležitá správně zvolená volební geografie(geografická koalice)? Jaká je souvislost mezi ziskem volitelských hlasů největších států a vítězstvím ve volbách? V jakých oblastech či státech čerpali podporu kandidáti republikánské strany a jejich demokratičtí soupeři v jednotlivých prezidentských volbách v letech 1980-2004 a v jakých státech došlo v těchto volbách k přesunu volebních preferencí mezi stranami? Tyto otázky a další s nimi související se budu snažit zodpovědět ve své práci.

Práci jsem rozčlenila do šesti základních kapitol(v obsahu 2 – 7). První kapitola nese název „Jak se volí americký prezident“ a je důležitá pro pochopení hlavního tématu práce. Její rozsah odpovídá skutečnosti, že popisovaná problematika není stěžejním tématem práce. Tato kapitola je rozdělena do dvou hlavních podkapitol. První podkapitola je věnována stranickým neboli *primárním volbám*, ve kterých jsou vybíráni kandidáti na prezidenta za jednotlivé politické strany. Nastiňuji zde historický vývoj primárních voleb a nominace kandidáta na úřad prezidenta a způsob, jakým voliči vyjadřují své preference pro jednotlivé kandidáty v rámci jedné politické strany v tzv. primárkách(primaries) nebo volebních schůzích(caucus). Zmiňuji zde také roli, kterou hrají v primárních volbách americké státy Iowa a New Hampshire, které jsou první prověrkou stranických kandidátů na prezidenta. Tuto podkapitolu uzavírá část zaměřená na celonárodní stranické konventy, které definitivně jmenují kandidáta na prezidenta za danou politickou stranu.

Druhá podkapitola se zabývá samotnými *prezidentskými volbami*. Tato podkapitola je věnována historickým souvislostem, za kterých vzniklo kolegium volitelů, kterým je americký prezident volen. Podrobněji se zaměřuji na vlastní systém volby prostřednictvím kolegia volitelů. Je zde popsán dvoustupňový systém volby, tedy způsob volby volitelů za jednotlivé státy a posléze volbu prezidenta těmito voliteli. Zmiňuji zde také případy, kdy musel být prezident Spojených států volen Sněmovnou reprezentantů. Poslední část této podkapitoly s názvem „Prezident nemusí mít většinu hlasů voličů“ nastiňuje, jak sám název napovídá, úskalí, která jsou s přijatým modelem volby prezidenta kolegiem volitelů spojena. Přibližuji zde situace, kdy byl prezidentem zvolen kandidát, který nezískal většinu hlasů voličů a zmiňuji také návrhy na změnu systému, kterým je prezident Spojených států volen.

Druhá kapitola s názvem „Volební geografie amerických prezidentských voleb“ nastiňuje význam volební geografie v amerických prezidentských volbách a správně zvolené geografické koalice, která zajistí prezidentskému kandidátovi vítězství ve volbách.

Kapitoly tři až šest (v obsahu 4-7) jsou věnovány teritoriálnímu rozložení hlasů pro jednotlivé prezidentské kandidáty Demokratické a Republikánské strany v období let 1980 – 2004 a problematice související s tímto tématem. Všechny tyto čtyři kapitoly se věnují jednotlivým volbám ve vymezeném období (1980-2004). Každá kapitola nese jméno vítězného prezidentského kandidáta a volební rok (roky) jeho úspěchu v prezidentských volbách. Každá z těchto kapitol také stručně nastiňuje základní životopisné údaje o vítězi voleb-prezidentovi (Ronald Reagan, George Bush, Bill Clinton, George W. Bush). Stěžejní část každé z těchto kapitol pak pojednává o prezidentských volbách se zaměřením na geografické rozložení voličských preferencí v daném roce, ve kterém se konaly prezidentské volby. V této části každé kapitoly nastiňují průběh voleb a volební kampaně a zaměřují se zde na prostorové rozložení hlasů pro dva hlavní kandidáty Demokratické a Republikánské strany. Sledují zde v jakých oblastech či státech čerpá podporu kandidát republikánské strany a kde je populární jeho demokratický soupeř, souvislost mezi ziskem volitelských hlasů největších států a vítězstvím ve volbách a přesuny ve volebních preferencích mezi stranami v jednotlivých volbách. V části věnované prezidentským volbám v roce 2000 jsem nemohla opominout historický spor o 25 volitelských hlasů státu Florida, jenž nakonec vyústil v rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států.

Kapitoly tři až šest jsou doplněny mapami, které názorně dokreslují výsledky jednotlivých prezidentských voleb v analyzovaném období. Text také v této části odkazuje na výsledky lidového hlasování prezidentských voleb ve zkoumaném období, které jsou začleněny do jednotlivých kapitol.

Pro zpracování této práce jsem čerpala z poměrně širokého záběru literatury. Bohužel žádná publikace zabývající se přímo prostorovému rozložení hlasů pro jednotlivé kandidáty či volební geografii amerických prezidentských voleb není zatím v českých knihovnách dostupná a rozhodně se nejedná o podrobně probádané téma, se kterým by se český čtenář mohl seznámit. Čtenáři jsou tedy odkázáni na

knihy o americkém politickém systému či o amerických prezidentských volbách, z nichž v některých lze tuto problematiku, i když jen poměrně okrajově, nalézt. Zároveň je třeba uvést, že existuje velké množství internetových zdrojů, nabízejících různé aktuální analýzy, jejichž úroveň i výpovědní hodnota je však mnohdy rozdílná.

V zásadě se dá literatura pokrývající téma této práce rozdělit na dvě základní skupiny. V první skupině jde o publikace dotýkající se amerických prezidentských voleb či amerického politického systému. Druhou kategorií tvoří knihy pojednávající o jednotlivých prezidentech, ať už jejich vlastní životopisy nebo studie o nich.

Nepostradatelnou publikací, byť poněkud subtilnější, pro tuto práci je *Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004*, ve kterém jsou obsaženy výsledkové mapy hlasování volitelů v jednotlivých prezidentských volbách, jež jsem použila v tomto textu. Stejně důležitá je také publikace *Presidential Election 1789 – 2004*, ze které jsem mimo jiné čerpala výsledky lidového hlasování v jednotlivých státech v daných prezidentských volbách. Při studiu amerických prezidentských voleb nelze také opominout knihu *The Road to the White House 2000: The Politics of Presidential Elections*.

Problematikou pokrývající americký politický systém a volbu amerického prezidenta, se zabývá mnoho studií, ať už publikovaných ve Spojených státech či u nás, které jsou v českých knihovnách hojně dostupné. V českém jazyce lze nalézt dostačující počet publikací o americkém politickém systému zahrnujících volbu amerického prezidenta, které velmi dobře slouží jako základní přehledové studie (např. *Wilson, J. Q.: Jak se vládne v USA; Janda, K. a kolektiv: Výzva demokracie. Systém vlády USA; Dvořáková, V.: Spojené státy americké: Společnost a politika; Krejčí, M.: Jak se dělá prezident; Rybáčková, J.: Svět zvaný Amerika*)

Cennou literaturou při psaní této práce byly *biografie* prezidentů a studie pojednávající o životech jednotlivých prezidentů, zejména *Reaganovy paměti a Clintonův životopis*, v nichž se nacházejí kapitoly věnované prezidentským volbám. Stručné životopisné údaje lze také nalézt v publikacích nabízejících krátké medailony amerických prezidentů (viz literatura na konci práce : *Prezidenti USA; Američtí prezidenti: 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona;*

Prezidenti: proměna instituce amerického prezidenta od Theodora Roosevelta k Georgi W. Bushovi).

V neposlední řadě jsem při psaní této práce čerpala z periodické literatury, tedy z článků v odborných politologických časopisech, které se vztahují k danému tématu (*Politologický časopis, Politologická revue, Mezinárodní politika*).

Na tomto místě bych také ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Doc. PhDr. Blance Říkové, CSc., za její informace a připomínky k podobě tohoto textu.

2 Jak se volí americký prezident

Volba amerického prezidenta probíhá velmi specifickým způsobem, a to jak výběr kandidátů za jednotlivé politické strany, tak vlastní systém volby kolegiem volitelů. Americké prezidentské volby tak vždy poutají pozornost, a to nejen vzhledem k významu této funkce, ale také právě pro jejich specifický průběh.

Ve Spojených státech mohou ve volbách volit jen registrovaní voliči. Američtí voliči však nejsou automaticky registrovaní k volbám a musejí tak dopředu učinit. To již vyžaduje vyvinutí určité aktivity. Každý občan, který chce uplatnit své volební právo, se musí registrovat u registrací pověřené instituce, která vytváří seznamy voličů v jednotlivých volebních okrscích. Registrace voličů a sestavování voličských seznamů jsou upraveny v různých státech odlišně. Registrace se většinou provádí osobně, ale mnoho států povoluje těžce nemocným nebo vojákům registrovat se poštou nebo prostřednictvím druhé osoby. Existují dva druhy registrace voličů. Nejčastější je systém trvalé registrace, podle kterého se volič zaregistruje jenom jednou, a v případě, že se zúčastnil předchozích voleb a od té doby nezměnil místo pobytu nebo jméno, nemá povinnost se registrovat znovu. Méně obvyklý je systém periodické registrace, podle něhož se ve stanovenou dobu všechny volební seznamy zruší a volič se musí znovu zaregistrovat (Krejčí, 2000, s. 19). Registraci je zpravidla potřeba provést několik měsíců před samotnými volbami. Právě systém registrací může být jedním z důvodů, proč je volební účast v amerických volbách všeobecně velmi nízká. Mnozí občané totiž vnímají potřebu registrace dlouho před volbami jako překážku. Některé státy proto umožnily registraci ve volebních místnostech v den voleb.

Existují dvě klíčové fáze prezidentských voleb - v první jde o to být nominován jako kandidát na prezidenta za danou politickou stranu, ve druhé jde o to být zvolen prezidentem. První fáze voleb probíhá v jednotlivých státech, kde se konají stranické neboli primární volby. V tzv. **primárkách** (*primaries*) nebo **místních volebních schůzích** (*caucus*)¹ voliči vyjadřují své preference pro

¹ Text rozlišuje termín „primární volby“ pro označení v širším slova smyslu (zahrnující volební schůze i primárky) a termín „primárky“ pro označení v užším slova smyslu.

jednotlivé kandidáty v rámci jedné strany (Demokratické nebo Republikánské). Po primárních volbách se konají sjezdy zmíněných stran (*conventions*), nejprve na státní a potom na federální úrovni, kde je oficiálně rozhodnuto o stranické nominaci jednoho kandidáta do prezidentských voleb.

2.1 Primární volby

Prezidentské primární volby zahajují nominační proces tím, že vybírají delegáty za jednotlivé státy na *celonárodní stranický sjezd (konvent)*, kde zvolení delegáti rozhodují o nominaci kandidáta na prezidenta za danou politickou stranu. Uchazeči o prezidentské křeslo oznamují svou kandidaturu a začínají s kampaní mnoho měsíců před tím, než jsou vybráni první delegáti na konventy. Cestují po celé zemi, debatují o různých otázkách, navazují kontakty, jsou ve styku s vedoucími činiteli své strany a soustřeďují svou pozornost na nejdůležitější státy – tedy na velké státy a ty státy, které volí delegáty na celonárodní stranický konvent nejdříve.

Kdysi se o nominaci rozhodovalo přímo na konventu, někdy po opakované volbě mezi několika kandidáty, když se tříštily hlasy a žádný kandidát nemohl získat většinu hlasů potřebnou pro nominaci. Nominace Adlaie E. Stevensona v roce 1952 byla poslední nominací prezidentského kandidáta, o níž některá ze stran musela hlasovat více než jednou. Demokraté o této nominaci museli hlasovat třikrát (Janda, Berry, Goldman, Huff, 1998, s. 179). Od roku 1968 nominační konventy obou stran pouze potvrzují výsledky primárních voleb v jednotlivých státech.

Primární volby a způsob nominace zaznamenaly výrazný historický vývoj. Oficiální jmenování kandidáta za určitou politickou stranu bylo nejdříve záležitostí volebních schůzí, na kterých se sešli zástupci Kongresu za příslušnou politickou stranu a vybírali svého kandidáta na prezidenta. Konvent, na němž by strana byla zastupována delegáty, kteří nebyli členy Kongresu, se konal až v roce 1831, kdy ho svolala strana, která neměla své zástupce v Kongresu - Protizednářská strana - *Anti-Masons* (Dvořáková, 2002, s. 202). Určující vliv na výběr delegátů měly v této době

stranické špičky v jednotlivých státech. Až na počátku 20. století se na volbě delegátů na stranický konvent mohli podílet řadoví členové strany. Primární volby se postupem času rozšířily do dalších států a v roce 1916 už probíhaly ve více než v polovině států(Dvořáková, 2002, s. 202), volba delegátů však nebyla ještě spjata s podporou konkrétního kandidáta.

Po druhé světové válce důležitost primárních voleb klesla. I když se někteří kandidáti na prezidenta přímo primárních voleb účastnili, nebyla to cesta, jak podporu pro svou nominaci získat. Adlai Stevenson v roce 1952 a Hubert Humphrey v roce 1968 obdrželi prezidentskou nominaci Demokratické strany a ani jedenkrát se primárek nezúčastnili (Wilson, 1995, s. 95). Zlomovým rokem se stal právě rok 1968, kdy byl na konventu v Chicagu na prezidenta za Demokratickou stranu nominován Hubert Humphrey, tehdejší viceprezident, kterého podpořili funkcionáři strany bez ohledu na nesouhlas veřejnosti. Konvent tehdy probíhal za mohutných demonstrací proti válce ve Vietnamu(Dvořáková, 2002, s. 202). Tehdy zesílil tlak, aby větší vliv v nominačním procesu získali řadoví straníci. To nakonec vedlo k určitým reformám u Demokratické a později i Republikánské strany.

Neexistuje žádná celonárodně platná legislativa, která by určovala, jak mají státní stranické organizace vybírat delegáty na svůj celonárodní stranický konvent. Zákony jednotlivých států zavedly ohromné množství různých procedur, které jsou dokonce v jednom státě rozdílné pro demokraty a republikány. Demokratická strana jasně stanovuje způsob volby delegátů, Republikánská strana výběr delegátů do značné míry ponechává na rozhodnutí jednotlivých států. Demokraté požadují, aby polovinu všech kandidátů tvořily ženy a zabezpečují zastoupení rasových a etnických menšin, Republikánská strana pouze doporučuje jednotlivým státům, aby se snažili o co nejširší participaci.

Jak v Demokratické, tak v Republikánské straně se na konventu objevují tzv. superdelegáti, kterými jsou vysocí straničtí funkcionáři a osoby ve významných postech (představují kolem 15 -20% všech delegátů).Tímto superdelegátem se může stát současný nebo bývalý prezident či viceprezident, guvernér státu nebo člen stranického výboru. Pouze demokraté však specifikují způsob jejich nominace.

2.1.1 Primárky a volební schůze

V zásadě existují dva způsoby výběru delegátů na stranický konvent: *primárky* nebo *volební schůze*. Volba delegátů je prvním testem toho, zdali má kandidát vůbec nějaké šance na úspěch, a to proto, že jednoznačně odráží podporu konkrétních kandidátů mezi příznivci strany. V primárkách nebo na volební schůzi voliči podstoupí hlasování, v němž rozhodnou, čí delegáti budou vysláni na celonárodní konvent. Delegáti se ve většině případů zavazují podporovat nominaci konkrétního kandidáta na prezidentský úřad. Z hlasování je tedy na první pohled jasné, koho budou delegáti prosazovat na celonárodním stranickém konventu.

Delegáti jsou na konvent většinou vybírání v *primárkách*. Voliči mohou stanovit delegáty buďto přímou volbou nebo vyjádřením podpory určitému stranickému kandidátovi. V **preferenčních prezidentských primárkách** (*presidential preference primaries*) voliči odevzdávají hlasovací lístky se jménem osoby, kterou chtějí nominovat jako stranického kandidáta na místo prezidenta. Voliči sice na volebním lístku zaškrtnou jméno konkrétního kandidáta, hlasují ale pro skupinu delegátů, kteří jej podporují (Sehnálková, 2004, s. 10). V **primárkách pro výběr delegátů** voliči hlasují přímo pro delegáty, kteří se na konventu mohou, ale nemusejí vyslovit pro jednoho z kandidátů na prezidenta (v zásadě však vždy hlasují podle výsledků primárek ve svém státě). Na volebním lístku se tedy objevují přímo jména delegátů se jménem prezidentského kandidáta, kterému delegát dává přednost.

V **poměrných primárkách** (*proportional primary*) odráží skladba delegace proporcionálně počet hlasů, které obdrželi jednotliví kandidáti (v případě preferenčních primárek) či delegáti (v případě primárek pro výběr delegátů). Druhou možností je **většinový systém primárek**, v nichž vítěz bere vše (*winner-take-all*), tj. že veškerá místa delegátů za daný stát připadnou delegátům, kteří podporují jednoho kandidáta.

Republikánská strana používá jak poměrný, tak většinový systém, který převládá. Demokraté uplatňují většinou systém poměrný, kdy kandidát a delegáti,

kteří ho podporují, musí získat více než 15% hlasů v daném státě, aby získali v delegaci státu zastoupení na celonárodním stranickém konventu.

V **otevřených primárkách** (*open primary*) může volit jakýkoli registrovaný volič, pokud předloží průkaz, který ho opravňuje volit. Otevřené primárky, které se vyskytují v menším počtu států, umožňují voličům výběr, v kterých primárkách budou chtít hlasovat – volič tedy nemusí učinit prohlášení o své stranické příslušnosti. Pokud se jedná o veřejnou volbu (*public choice*), volič si veřejně vybírá jeden volební lístek. Při neveřejné volbě (*private choice*) si volič vybírá volební lístek jedné strany až za plentou (Sehnálková, 2004, s. 11). Otevřené primárky tak registrovaným voličům umožňují střídat podporu straně podle toho, kterému kandidátovi či programu volič dává přednost. Volič sám si může zvolit, jakého hlasování se zúčastní, tj. například demokrat se může účastnit primárek republikánů. Především Demokratická strana však vystupuje proti otevřeným primárkám. Důvodem obav z otevřených primárek je především to, že se objevuje možnost, že by volby napříč politickým spektrem mohly úmyslně vést k posílení slabých kandidátů „nepřátelské“ strany.

V **uzavřených primárkách** (*closed primary*) mohou hlasovat pouze ti voliči, kteří jsou registrovaní jako voliči určité strany, kteří předem otevřeně demonstrují svou náklonnost k jedné straně. Tím může být členství v dané straně (členství ve stranách je ve Spojených státech velmi slabě vyvinuté) nebo veřejné prohlášení o podpoře konkrétní strany při registraci voliče. Uzavřené primárky umožňují stranám vést seznamy svých voličů.

Jinou formou volby delegátů jsou *místní volební schůze* (*caucus*). Výběr delegátů na volební schůzi probíhá v několika fázích. Celý systém výběru delegátů začíná místní schůzí členů strany (např. na úrovni města), kde se vybírají delegáti pro schůzi na následující vyšší úrovni (většinou na úrovni okresu). Většina delegátů na místní schůzi otevřeně podporuje jednoho z prezidentských kandidátů. Celá procedura vrcholí na úrovni státu, kde se vybírají delegáti na celonárodní konvent strany.

Pravidla volební schůze si upravují samotné strany, stát stanovuje zákonem jen procedurální záležitosti (například jakým způsobem a v jakém časovém horizontu musí být zveřejněno oznámení o konání volební schůze apod.)

Obecně lze rozlišovat mezi **otevřenou volební schůzí** (*open caucus*), které se mohou účastnit registrovaní voliči, kteří chtějí ovlivnit výběr delegátů, a tím i podporu pro jednotlivé kandidáty. **Uzavřené volební schůze** (*closed caucus*) se mohou účastnit pouze registrovaní členové dané strany, případně voliči, kteří se registrují jako voliči strany, která vybírá delegáty na volební schůzi.

Účastníci schůze se scházejí v místnosti, kterou během schůze nesmí nikdo opustit. Schůze může trvat i několik hodin a často se jí účastní především ti nejoddanější stoupenci strany. Vytvářejí se různé skupiny, které podporují různé kandidáty a neustále se přeskupují, hlasitě vykřikují jména jednotlivých kandidátů, protože účastníci schůze nevyjadřují své preference pomocí volebních lístků. Celá schůze trvá tak dlouho, dokud se její účastníci nedohodnou, kdo bude vyslán jako delegát na vyšší úroveň a kterého kandidáta bude prosazovat.

Primární volby se týkají dvou hlavních stran – Republikánské a Demokratické strany. Nezbytným krokem k zisku nominace strany je získání místa na kandidátní listině strany. Metody, jak dostat jméno uchazeče o prezidentskou funkci na kandidátní listinu v primárních volbách ve všech 50 státech, se v jednotlivých státech liší. V mnoha státech jsou to politické strany a straníční činitelé, kteří rozhodují o tom, kdo bude na kandidátce zapsán. Dalším způsobem, jak se dostat na kandidátní listinu, je předložení petice s určitým počtem podpisů těch, kteří kandidaturu podporují. Počet podpisů je stanoven zákonem daného státu. V některých státech je třeba za místo na volebním lístku zaplatit určitý poplatek. Čtyři státy- Kalifornie, Massachusetts, Nebraska a Wisconsin – umožňují voličům připsat na oficiální volební lístek jméno osoby, která nebyla do primárek zařazena. Jedná se o takzvanou přepisovací kampaň (Krejčí, 2000, s. 24).

Po primárkách a volebních schůzích má každá strana k dispozici údaje o tom, kteří kandidáti do prezidentského úřadu mají podporu politicky angažovaných občanů. Na základě stranických voleb se vytváří delegace, která bude stát reprezentovat na celonárodním stranickém konventu. A přestože delegáti na konventu mají možnost rozhodovat se pouze sami za sebe, v zásadě vždy hlasují podle výsledků primárních voleb a volebních schůzí ve svém státě.

O tom, kolik delegátů bude mít každý jednotlivý stát na celonárodním konventu, rozhodují faktory jako je počet obyvatel, počet registrovaných voličů

strany, podpora strany v posledních volbách, přidávají se místa pro významné stranické funkcionáře. Před celonárodním stranickým konventem se zpravidla ještě vybraní delegáti a vedení strany scházejí na státním sjezdu (*state convention*).

Primární volby do určité míry omezují vliv stranických bossů na nominační proces a dávají určitou šanci i kandidátům, kteří nemají celonárodní reputaci. Jsou také často vydávány za demokratizaci volebního systému a za alternativu mezi sebenominací kandidáta a stranickou nominací (Sartori, 2001, s. 27). V zásadě jsou však stranickou procedurou, které se mohou zúčastnit pouze stoupenci jedné ze dvou hlavních stran a slouží dnes spíše jako pomocný ukazatel při odhadu prezidentských voleb. Volební účast v primárních volbách je navíc relativně nízká, pohybuje se od 10 do 20% oprávněných voličů – jedná se tedy pouze o „angažovanou“ část veřejnosti. Jde především o voliče výrazně stranicky orientované, o aktivisty a osoby s hlubším ideovým zakotvením ve straně, což nutí jednotlivé kandidáty k radikálnějšímu projevu ve snaze získat stranickou podporu. Tato radikální rétorika však může vytvářet problém po nominaci, kdy již soupeření probíhá mezi jednotlivými stranami, nikoli vnitrostranicky a je nutné získat nezávislé voliče.

2.1.1.1 Iowa a New Hampshire

Primární volby jsou v některých státech důležitější než v jiných. Význam jednotlivých států v nominačním procesu se do určité míry odvíjí od termínu konání primárních voleb a samozřejmě také od počtu delegátů, které jednotlivé státy na celonárodní konvent vysílají. První primární volby tradičně zahajuje počátkem roku, kdy se konají prezidentské volby, volební schůze v Iowě, jejíž prvenství je zakotveno v zákoně tohoto státu. Poté se konají primárky v New Hampshire. Vítězství v těchto státech kandidáta na počátku kampaně psychicky povzbudí a vytváří dobré klima pro jeho volební boj. Může se mu podařit získat tak na svou stranu nerozhodnuté voliče a je pro něj také snazší shromáždit peníze. I když jsou tyto dva státy z hlediska počtu delegátů zanedbatelné, jejich výsledky ovlivňují ochotu sponzorů podporovat kandidaturu a získávat tak finanční prostředky, bez

nichž není možné vést volební kampaň. Proto také po neúspěchu v těchto státech řada kandidátů volební klání opouští.

Tyto dva malé státy jsou prvními, které testují popularitu kandidátů mezi voliči obou stran. Oba státy také jednou za čtyři roky vystoupí na výsluní a těší se pozornosti sdělovacích prostředků. Caucusy v Iowě a primárky v New Hampshire slouží v procesu nominace prezidentských kandidátů k různým účelům. Souboj v Iowě většinou proseje kandidáty a ve hře ponechá pouze ty, které věrní členové strany neodmítli. Primárky v New Hampshire, které se konají týden poté, vyzkouší, jak se vítězové z Iowy zamlouvají řadovým stranickým voličům, a naznačí tím, jaké budou jejich síly ve všeobecných volbách. Výsledky tohoto prvního klání v těchto nevelkých státech jsou velmi sledované sdělovacími prostředky a analyzovány odborníky a na jejich základě jsou vypracovávány prognózy, kdo z kandidátů bude nakonec nominován. Proto někteří kandidáti na nominaci se po tomto prvním neúspěchu vzdávají i své kandidatury. Například prezident Lyndon Johnson se v roce 1968 po neúspěchu v New Hampshire rozhodl další aktivitu v kampani ukončit (Dvořáková, 2000, s. 188). Neplatí to však absolutně, přestože Bill Clinton nebo George W. Bush v New Hampshiru nezvítězili, nakonec dobyli Bílý dům.

Primární volby končí počátkem června, ale již dlouho předtím je v podstatě rozhodnuto. Klíčovým měsícem je obvykle březen, kdy se většinou rozhoduje, kdo bude za danou politickou stranu nominován jako kandidát na prezidenta, protože buď už jeho hlasy na konventu převažují nebo protikandidáti z volební kampaně odstupují v důsledku předchozích neúspěchů. Většinou poražený kandidát vyzve své „delegáty“ a příznivce k podpoře vítěze.

2.1.2 Celonárodní stranické konventy

Stranické konventy, které definitivně jmenují kandidáta do prezidentských voleb, se odehrávají v průběhu letních prázdnin, v rozmezí druhé poloviny července a první poloviny srpna. Bývá zvykem, že nejprve se koná konvent opoziční strany, která neovládá Bílý dům, potom následuje konvent strany současného prezidenta. Na stranickém konventu je nominována také osoba na funkci viceprezidenta, kterou

navrhuje prezidentský kandidát a delegáti jeho volbu obvykle schválí. Každého sjezdu se účastní přibližně 4000 delegátů. Účastní se ho delegáti zvolení v jednotlivých státech, v Kolumbijském okrese² a ve svěřeneckých územích či přidružených státech USA – Guamu, Portoriku a na Panenských ostrovech. Demokraté mají také delegáty, kteří zastupují Americkou Samou a Američany žijící v zahraničí (Krejčí, 2000, s. 69). V hlasování delegátů vítězí ten kandidát na prezidenta, který získá nadpoloviční většinu všech hlasů.

Současný průběh konventů, kdy je díky primárním volbám již dopředu znám oficiální kandidát, je odlišný od evropských stranických sjezdů. Základní atmosféru vytvářejí mažoretky, pestrobarevné balónky, hlasitá hudba a ohňostroje. V atmosféře všeobecného veselí a demonstrované jednoty se spíše prezentují základní bonmoty a slogany, které budou provázet následující kampaň.

Na průběh konventu dohlížejí organizátoři - takzvaní „whipové“ (whip – bič), jejichž úkolem je udržovat disciplínu a usměrňovat průběh konventu žádoucím směrem. Hlavnímu „whipovi“ jsou podřízeni whipové několika oblastí, na které je sál sjezdu rozdělen. Delegace každého státu má také svého „whipa“, který podléhá některému oblastnímu „whipovi“. Vedle „whipů“ je v sále také síť pořadatelů.

Konvent přijímá stranickou platformu, která má vyjádřit základní postoje strany ke klíčovým otázkám. Tato platforma je připravovaná speciálním výborem před zasedáním konventu a je diskutována a doplňována při konventu. Často bývá formulována velmi všeobecně s cílem získat středové voliče, zároveň však zdůrazňuje otázky, které jsou důležité pro jádro straníků a které dokreslují *image* jednotlivých stran. Platforma nepředstavuje závazný volební program. Často se od některých vyhlášení platformy, s nimiž nesouhlasí, distancuje i nominovaný kandidát na prezidenta. Znamená to ovšem, že nemá v případě zvolení prezidentem zajištěnou automatickou podporu svých spolustraníků na úrovni federálního Kongresu, na druhou stranu také není předem dán odpor vůči jeho politice v případě, že Kongres má odlišnou stranickou většinu.

Konventem oficiálně končí proces nominace kandidáta na funkci prezidenta

² Kolumbijský okres (Washington D.C.) - samostatný federální distrikt, který není státem Unie – tvoří ho hlavní město USA a jeho předměstí ve státech Maryland a Virginie.

a strana se již soustřeďuje na volební klání s kandidátem druhé velké strany, případně i kandidáty menších stran.

2.2 Prezidentské volby

Americké prezidentské volby se konají každé čtyři roky (v letech dělitelných čtyřmi) a mají přesný termín. Volebním dnem je vždy první úterý po prvním pondělí v listopadu.³ Podle Ústavy(článek II. oddíl 1.) musí mít kandidát na prezidenta americké občanství získané narozením, musí mu být nejméně třicet pět let a ve Spojených státech musí žít alespoň čtrnáct let(nemusí to být nutně čtrnáct let bezprostředně před volbou). Prezident je volen na čtyřleté funkční období a může být zvolen maximálně dvakrát ve dvou po sobě jdoucích obdobích. Prezident může být zvolen pouze jednou, jestliže byl už předtím ve funkci déle než polovinu období, na které byl zvolen jiný prezident.

Tvůrci Ústavy, kteří se sešli na konventu ve Filadelfii, dobře věděli, že způsob volby prezidenta má nesmírný význam a také o tom obsírně diskutovali. První úvahy směřovaly k prezidentovi volenému Kongresem. Někteří delegáti na konventu ale upozorňovali, že v takovém případě by mohl Kongres ovládnout čestného nebo líného prezidenta, zatímco nečestný nebo intrikánský prezident by mohl ovládnout Kongres. Američané se domnívali, že kdyby volbou nejvyššího představitele státu byli pověřeni představitelé Kongresu, nereprezentovala by volba přání národa. Navíc členové Kongresu byli lidé, kteří byli zvoleni na více než jeden rok, mohli by tedy reprezentovat vůli, která se již změnila. Usoudilo se také, že kdyby volil hlavu státu Kongres, stali by se jeho členové dlouho před volbami objektem korumpujících manévrů a intrik. Po dlouhých diskusích bylo rozhodnuto, že prezidenta by měli volit přímo voliči. Jenže jací voliči? Vznikající stát byl rozsáhlý a nezdálo se pravděpodobné, že by všichni občané byli obeznámeni

³ Tento termín se vztahuje i na volbu členů Sněmovny reprezentantů a senátorů, ve stejném termínu zpravidla probíhají i volby do státních zastupitelských orgánů, volby guvernérů a dalších státních funkcionářů

s kandidáty tak, aby byli plně informovaní a mohli přímo volit prezidenta. Navíc by přímá volba lidem poskytla váhu velkým a osídleným státům, což by menší státy nemohly přijmout.

V této situaci bylo vymyšleno *kolegium volitelů* (*electoral college*), jehož členy – volitele budou vybírat jednotlivé státy způsobem, který si sami stanoví. Volitelé se pak shromáždí v hlavních městech jednotlivých států a budou volit prezidenta a viceprezidenta. Američtí zákonodárci se snažili najít způsob volby prezidenta, který by vyjadřoval skutečnou vůli lidu, a přitom nerozštěcoval příliš jeho vášně a udržoval jej pokud možno co nejméně v nejistotě. Otázkou ale bylo, jak dosáhnout toho, aby u tak velkého národa, kde jsou velice rozvinuté a mocné lokální vlivy, získal jeden člověk hned napoprvé většinu hlasů. Tato překážka byla odstraněna tím, že volební pravomoc byla delegována z národa na sbor, který jej reprezentoval. Díky tomuto způsobu volby se získání většiny stalo pravděpodobnější, protože čím je voličů méně, tím je pro ně snadnější dosáhnout shody. Přesto mnozí očekávali, že žádný z kandidátů nebude schopen získat většinu v celonárodním měřítku, a proto se rozhodlo, že v takovém případě provede volbu Sněmovna reprezentantů a každý stát bude disponovat jedním hlasem. Tento model měl vyhovovat tomu, že velké státy budou moci říci své a malé státy budou zároveň chráněny tím, že budou mít alespoň tři volitelské hlasy, ať je počet jejich obyvatel sebenížší.

Nejčastěji byla na konventu vyslovována obava z možného znovuzvolení prezidenta. Američané konce 18. století byli nedůvěřiví a obávali se, že prezident jakmile bude zvolen, udělá vše, aby ve funkci zůstal, a že přitom využije i podplácení a intrik (de Tocqueville, 1992, s. 101). K tomu by mohlo například dojít pokaždé, kdy by prezidenta musela volit Sněmovna reprezentantů, pokud by žádný z kandidátů nezískal v kolegiu volitelů většinu; mnoho lidí se domnívalo, že k takové situaci bude docházet často. Sněmovna reprezentantů však musela volit prezidenta pouze dvakrát – v letech 1800 a 1824. Někteří delegáti navrhovali, aby prezident byl volen na doživotí, jiní navrhovali funkční období sedmileté, další přišli s myšlenkou funkčního období tříletého bez možnosti opětovného zvolení. Konvent se usnesl na čtyřletém funkčním období bez omezení pokud jde o opětovnou volitelnost. George Washington, který se jednomyslným rozhodnutím kolegia volitelů stal

prvním prezidentem, si sám vytyčil mez dvou funkčních období (1789 – 1797) a až do Franklina Delano Roosevelta žádný americký prezident nepřesáhl dvě funkční období. V roce 1951 byl ratifikován XXII. dodatek k Ústavě, který bezprostředně reagoval na skutečnost, že Franklin D. Roosevelt byl do funkce prezidenta zvolen čtyřikrát (v letech 1932, 1936, 1940 a 1944), který stanovil všem dalším prezidentům mez dvou funkčních období.

2.2.1 Způsob volby prezidenta prostřednictvím kolegia volitelů

Ani při samotných volbách nevolí v podstatě američtí voliči prezidenta přímo, ale prostřednictvím **kolegia volitelů** (článek II. oddíl 1. Ústavy). Tito volitelé reprezentují voliče jednotlivých států. Každý stát má podle Ústavy takový počet volitelů, jaké má zastoupení v Kongresu. Jedná se tedy o součet zástupců daného státu ve Sněmovně reprezentantů (celkový počet členů Sněmovny reprezentantů je 435) a v Senátu (celkový počet senátorů je 100). V současnosti je minimální počet tří volitelů za jednotlivý stát, protože každý stát má minimálně jednoho zástupce ve Sněmovně reprezentantů a dva senátory. Například Vermont, který má celkem tři zástupce v Kongresu (jednoho ve Sněmovně reprezentantů a dva v Senátu), má tedy tři volitele. Maximální počet volitelů má Kalifornie, která jako největší stát Unie získala v roce 2000 po posledním přepočtu 55 volitelů. Jedinou výjimku z daného systému představují zástupci Kolumbijského okresu (Washington D.C.). Toto území, kde sídlí vláda Spojených států, totiž není státem Unie, a proto nemá zastoupení v Kongresu. Třiadvacátý dodatek k Ústavě z roku 1961 mu udělil právo vysílat do kolegia volitelů tři své zástupce, stejně jako nejmenší státy Unie. Celkový počet volitelů je tedy 538 osob. Konečné vítězství v prezidentských volbách přísluší tomu z kandidátů, pro něhož se vysloví *nadpoloviční většina* volitelů, tedy nejméně 270 volitelů.

Ve všech státech se představuje každá politická strana s listinou volitelů, kteří se zavázali kandidátům příslušných politických stran na funkci prezidenta a viceprezidenta. Voliči tedy volí skupinu volitelů, kteří se zavázali, že budou hlasovat

pro určitého kandidáta. Jména těchto volitelů se obvykle na hlasovacích lístcích neobjevují, takže voliči odevzdávají svůj hlas téměř neznámým volitelům, i když v některých státech jsou seznamy volitelů vyvěšeny ve volebních místnostech. V zásadě volič hlasuje o jménu konkrétního kandidáta, nikoli volitele. Bez ohledu na to, o kolik hlasů kandidát v daném státě zvítězí, získává všechny hlasy volitelů za daný stát. Dvěma výjimkami jsou státy *Maine* (4 volitelské hlasy) a *Nebraska* (5 volitelských hlasů), kde vítěz voleb v daném státě získává automaticky dva volitelské hlasy. Zbýlé dva, respektive tři hlasy jsou rozděleny podle výsledků voleb v jednotlivých (dvou, respektive třech) okrscích.

Způsob výběru volitelů určují zákony jednotlivých států a stát od státu se liší. Volitele zpravidla vybírají politické strany během sjezdu strany na úrovni státu, případně je jmenuje nebo zvolí vedení strany. Voliteli se stávají straniční aktivisté, kteří za to, aby se mohli stát voliteli, často lobují u vedení strany. Volitelé však nesmějí být členy Senátu nebo Sněmovny reprezentantů ani zastávat nějaký čestný či placený úřad v administrativě USA (článek II. Oddíl 1. Ústavy).

V pondělí po druhé středě v prosinci se volitelé shromáždí v hlavním městě svého státu a provedou volbu. Zvolením volitelů v jednotlivých státech v listopadu je ale již zřejmé, kdo bude americkým prezidentem, protože volitelé zde reprezentují vůli voličů jednotlivých států. Přesto nejsou volitelé povinni dodržet svůj slib a odevzdat hlas tomu z kandidátů, kterého v kolegiu volitelů na základě rozhodnutí voličů reprezentují a může se stát, že volitel odevzdá svůj hlas jinému kandidátovi, než tomu, který v rámci státu ve volbách zvítězil. Potom záleží na legislativní úpravě jednotlivých států. V nadpoloviční většině států mají volitelé povinnost hlasovat v souladu se závazkem voličům, v některých státech udělují v případě odlišného hlasování pokuty, jsou i státy, ve kterých nejsou tyto otázky upraveny a předpokládá se, že volitel bude na základě morální povinnosti hlasovat pro kandidáta který v daném státě zvítězil (Dvořáková, 2001, s. 211). Volitelé, kteří se rozhodnou hlasovat pro jiného kandidáta, než kterému se původně zavázali svou podporou, bývají nazýváni „nevěrní volitelé“ - *faithless electors*. V letech 1980-2004 se vyskytli dva nevěrní volitelé, kteří odevzdali svůj hlas jinému kandidátovi než tomu, který zvítězil v rámci státu. V roce 1988 demokratická volitelka za Západní Virginii nehlasovala pro Michaela Dukakise a svůj hlas odevzdala demokratickému

kandidátovi na viceprezidenta Lloydovi Bentsenovi. V posledních prezidentských volbách v roce 2004 jeden Kerryho volitel z Minnesoty hlasoval (pravděpodobně omylem) pro Johna Edwarde jako pro prezidenta i viceprezidenta. Většinou však volitelé zůstávají věrní.

Výsledky hlasování volitelů jsou sepsány (*Certificate of Vote*) a poté v zalepené obálce zaslány předsedovi amerického Senátu, který 6. ledna následujícího roku otevře všech padesát obálek před oběma komorami amerického Kongresu a hlasy jsou oficiálně sečteny a je vyhlášen vítěz. Po vyhlášení výsledků volby kolegiem volitelů se 20. ledna koná inaugurace nového prezidenta.⁴

Pokud žádný z kandidátů nezíská v hlasování kolegia volitelů potřebný počet hlasů volitelů, volí prezidenta Sněmovna reprezentantů. Sněmovna reprezentantů rozhoduje mezi třemi nejúspěšnějšími kandidáty a každý stát zde disponuje jedním hlasem. Pro volbu se vyžaduje účast zástupců dvou třetin států a pro prezidenta musí hlasovat nadpoloviční většina všech států. Jednací řád Sněmovny reprezentantů stanoví, že hlas každého státu připadne tomu z kandidátů, jemuž dává přednost většina zástupců, které příslušný stát ve Sněmovně reprezentantů má. Dojde-li mezi zástupci k rovnosti hlasů, hlas tohoto státu se nepočítá. Viceprezident je pak volen Senátem ze dvou nejúspěšnějších kandidátů. Pro jeho volbu je vyžadována dvoutřetinová účast a pro zvolení se musí vyslovit nadpoloviční většina všech senátorů.

V dějinách USA byli Sněmovnou reprezentantů zvoleni pouze dva prezidenti: T. Jefferson (1800) a J. Q. Adams (1824). V roce 1800, ve třetí volbě prezidenta, se podle tehdejšího znění Ústavy hlasovalo pro dvě osoby a podle pořadí získaných volitelských hlasů se vybíral prezident a viceprezident. Prezidentem byl zvolen kandidát s největším počtem hlasů, viceprezidentem kandidát s následujícím počtem. Kandidáti tehdejších Republikánů – Thomas Jefferson a Aaron Burr, získali každý 73 hlasů (Johnson, 2000, s. 190) a porazili kandidáta Federalistů Johna Adamse. Za každý stát byly odevzdány dva hlasy volitelů, aniž by bylo dáno najevo, který z nich je pro prezidenta a který pro viceprezidenta. Rozhodnutí mezi Jeffersonem a Burrem připadlo tedy podle Ústavy Sněmovně reprezentantů, kde

⁴Období od voleb do inaugurace má svá specifika. Pokud není zvolen stávající prezident, z důvodu, že mu končí mandát nebo že prohrál volby, ocitá se ve slabém postavení. V zásadě se předpokládá, že již nevystupuje s novými cíli a spíše jen dokončuje rozdělanou práci.

tehdy měli většinu Federalisté, kteří se prezidentem snažili zvolit Burra. Alexander Hamilton, který byl sice Federalista a v opozici proti Jeffersonovi, neměl o Burrovi příliš dobré mínění (Tindall, Shi, 2000, s. 156) a přesvědčil své straníky, aby hlasovali pro Jeffersona. Po velkých zákulisních bojích hlasovali pro Jeffersona i Federalisté. Předtím je ovšem musel ujistit, že je nebude masově propouštět z vládních úřadů. Jefferson tak zvítězil ve Sněmovně až ve 36 hlasování. O čtyři roky později Burr zastřelil Hamiltona v souboji, který ale neměl s touto volbou nic společného. Zkušenost z roku 1800 vedla k přijetí XII. dodatku k Ústavě (1804), který specifikuje, že volitelé musejí odlišit hlas pro prezidenta a viceprezidenta.

Jediný případ, kdy Sněmovna reprezentantů už podle nového systému volila prezidenta, nastal zatím v roce 1824. Generál Andrew Jackson získal nejvíce hlasů v kolegiu volitelů (a pravděpodobně i v lidovém hlasování) nad Johnem Quincy Adamsem, ovšem nezískal potřebnou většinu. Hlasy volitelů byly tehdy rozděleny mezi čtyři kandidáty (Jackson, Adams, Crawford a Clay). Volba se tedy přesunula na Sněmovnu reprezentantů, kde měl rozhodující vliv její předseda Clay, který nakonec podpořil Adamse, který při konečné volbě ve Sněmovně zvítězil. Přestože neexistuje žádný důkaz, že by byl Adams Clayovi za jeho podporu něco slíbil, lidé si to většinou mysleli, zvláště poté, když ho jmenoval ministrem zahraničí. Tento manévr se zapsal do dějin Spojených států jako „korupční kšeft“ (*corrupt deal*) (Povolný, 2001, s. 49). Jackson byl zvolen prezidentem v roce 1828.

2.2.2 Prezident nemusí mít většinu hlasů voličů

Vzhledem k přijatému modelu volby prezidenta prostřednictvím kolegia volitelů, kdy o vítězství kandidáta nerozhoduje většina v lidovém hlasování, nýbrž většina v kolegiu volitelů, je možné, aby byl prezidentem zvolen kandidát, který nezíská většinu hlasů voličů. V dějinách USA k této situaci došlo třikrát v 19. století. Roku 1824, kdy se volba přenesla následně na Sněmovnu reprezentantů (zmiňuji výše). V prezidentských volbách v roce 1876, o kterých se mluví jako o nejzkorumpovanějších v historii USA, Demokrat Samuel J. Tilden vyhrál lidové hlasování a zdálo se, že měl také o jeden hlas většinu v kolegiu volitelů. Volební

komise ve třech jižních státech, na Floridě, v Luisianě a Jižní Karolíně které byly v důsledku občanské války pod vojenskou okupací severu, však diskvalifikovaly demokratické hlasy ve snaze zajistit většinu republikánskému kandidátu Ruthefordu Hayesovi. Ústava nenabízela z této situace žádné východisko a i kdyby měl Kongres pravomoc uvést věci do pořádku, demokratická Sněmovna a republikánský Senát by nebyly schopny dosáhnout dohody. Záležitosti tak uvízly na dlouhé měsíce v mrtvém bodě. V lednu následujícího roku byla ustavena volební komise ve složení 8 republikánů a 7 demokratů, respektive obě hlavní strany byly zastoupeny sedmi členy a soudce Joseph P. Bradley, který měl blízko k republikánům, měl fungovat jako jazýček na vahách (Tindall, Shi, 2000, s. 368). Komise rozhodla o výsledcích v jednotlivých sporných státech podle stranické příslušnosti v poměru osm ku sedmi v Hayesův prospěch. Tři dny před inaugurací zvolilo kolegium volitelů většinou jednoho hlasu Hayesem prezidentem. Hayes získal 48% hlasů voličů a 185 hlasů volitelů, zatímco jeho soupeř obdržel 51% hlasů voličů a 184 hlasů volitelů (Říchová, 2002, s. 70).

V roce 1888 usiloval o znovuzvolení na další čtyři roky Grover Cleveland, který vyhrál lidové hlasování nad Benjaminem Harrisonem o 91 000 hlasů, ale v kolegiu volitelů prohrál 168 ku 233 hlasům (Povolný, 2001, s. 49). B. Harrison tehdy zvítězil, protože získal 233 hlasů volitelů na základě 47,9% hlasů voličů, zatímco poražený G. Cleveland obdržel sice 48,6% hlasů voličů, vyslovilo se pro něj ale pouze 168 volitelů (Říchová, 2002, s. 70).

Ve 20.století hrozil takový výsledek při volbách v roce 1960, kdy Kennedy zvítězil výrazně na základě volitelských hlasů v poměru 303:219, ale rozdíl z hlediska hlasů voličů činil něco málo přes 100 000 hlasů, tj. 0,16% voličů (Dvořáková 2002:212).

Naposledy se situace zkomplikovala v prezidentských volbách v roce 2000, kdy viceprezident Al Gore vyhrál lidové hlasování o více než 500 000 hlasů (Correspondents of the New York Times, 2001, s. 319) a jeho protivník George W. Bush byl zvolen 43. prezidentem Spojených států 271 hlasy volitelů. Bylo to také poprvé, co do volby prezidenta zasáhl Nejvyšší soud Spojených států a rozhodl tak většinou pěti ku čtyřem hlasům o budoucím americkém prezidentovi.

Američané přijali výsledek prezidentských voleb roku 2000 bez jakéhokoli otřesu v politickém systému, neznamenalo to však, že se ihned poté neobjevily úvahy a návrhy na změnu systému, kterým je americký prezident volen, a které byly předloženy již v minulosti. Existují návrhy zrušit kolegium volitelů a nahradit jej volbou lidem v přímých volbách v rámci celé federace. V roce 1979 byl po třinácti letech dlouhých kongresových bojů zamítnut návrh dodatku k Ústavě, který měl umožnit přímé prezidentské volby. V Senátu tehdy nezískal nutnou dvoutřetinovou podporu (pro přímé volby hlasovalo pouze 51 senátorů ze 100). Tento návrh, který předložil už v roce 1966 senátor Birch Bayh, byl podporován prezidentem Jamesem Carterem, senátorem Edwardem Kennedym i dalšími významnými politiky a při průzkumu veřejného mínění se pro něj vyslovilo 80 procent občanů (Krejčí, 2000, s. 34). Rovněž se návrhovalo, aby nepřímá volba prezidenta byla zachována, aby se však zlikvidovala funkce volitele, čímž by se odstranila možnost, že se objeví „nevěrný volitel“.

Zásadní námitkou proti kolegiu volitelů je, že podceňuje hlasy voličů ve velkých státech a přeceňuje jejich hlasy v malých státech a že hlas každého by měl mít stejnou váhu jako hlas kohokoli jiného. „Někteří američtí politologové vypočítali, že například ve velkém státě New York jeden volitel připadá na 550 000 hlasů, kdežto v malém státě South Dakota na pouhých 232 000 hlasů.“ (Povolný, 2001, s. 47). Zastánci kolegia volitelů argumentují zase tím, že v celofederálním lidovém hlasování by voliči malých států byli přehlasováni voliči velkých států a že ve velkých státech funguje kolegium volitelů ve prospěch etnických nebo rasových menšin, které jsou soustředěny právě v těchto velkých státech jako je New York, Kalifornie, Florida nebo Texas, a proto v nich mají vliv na výsledek voleb, a které by ztratily svou váhu ve prospěch etnicky homogenních, většinou malých států. Ti, kteří chtějí kolegium volitelů zachovat, jsou také obvykle přesvědčeni, že je důležité, aby státy hráli při volbě prezidenta určitou roli a aby prezidenti byli přímo volebně zainteresováni na tom, věnovat se potřebám jednotlivých států.

Existují i méně radikální návrhy. Bylo navrženo, aby bylo kolegium volitelů zachováno, ale aby se hlasy volitelů proporcionálně rozdělily mezi kandidáty podle toho, jak velké procento voličských hlasů získali, jak je tomu již ve státech Maine a Nebraska. Kandidáti by tak kandidovali v každém státě v jednotlivých obvodech, ze

kterých jsou voleni členové Sněmovny reprezentantů. V každém obvodu by zvítězil kandidát s většinou hlasů a získal by tak jednoho z volitelů, ale nemusel by získat celou státní delegaci. Dalším návrhem je připočíst vítězi v celofederálním lidovém hlasování bonus dvou hlasů za každý stát a Washington D.C., tj. 102 hlasů. Podle jiné navrhované úpravy by Kongres, který má podle Ústavy právo určit termín prezidentských voleb, měl uzákonit čtyřiaadvacetihodinový volební den, který by skončil současně v celé zemi, aby se předešlo tomu, že předpovědi výsledků ze států na východním pobřeží mohou ovlivnit voliče v západní tři hodiny vzdálené zóně. Existují také návrhy na uniformní volební zákon pro celé Spojené státy, ve kterém by šlo o uzákonění jednotného mechanismu nebo volební technologie volebních přístrojů, která se v každém státě liší (v mnoha státech se liší i ve volebních obvodech) a na mnoha místech je zastaralá a nespolehlivá, což v roce 2000 potvrdila Florida. Uniformní pravidla by se také měly týkat odvolání proti výsledkům voleb a jejich ověřování a přepočítávání.

Politickým důsledkem kolegia volitelů je také to, že systém, v němž vítěz bere vše (*winner –take-all*) patrně brání vzniku třetích stran, které by mohli uspět a snižuje šanci představitelů třetích stran získat volitelské hlasy. Snahu prolomit monopol Republikánské a Demokratické strany měl například multimilionář Ross Perot, který vytvořil Reformní stranu (*Reform Party*) a snažil se tak využít nespokojenosti části středních vrstev, které se necítí být dostatečně zastupovány dvěma etablovanými stranami. Ross Perot kandidoval v prezidentských volbách v roce 1992 bez podpory jakékoli stranické organizace. Jako nezávislému prezidentskému kandidátovi se mu podařilo úspěšně vtěsnat mezi demokrata B. Clintona a republikána G. Bushe a i když v prezidentských volbách prohrál, se ziskem téměř 19% hlasů (*Congressional Quarterly*, 2005, s. 160) se stal nejúspěšnějším nezávislým kandidátem 20.století. Existují i názory, že kdyby se tehdy Perot nedopustil několika zásadních chyb, jako když od prezidentské kampaně odstoupil a v polovině se do ní zase vrátil, neměl v roce 1992 ke zvolení prezidentem daleko (Sartori, 2001, s. 142). Připomeňme však, že přestože Ross Perot získal 19 % hlasů, nezískal jediný hlas volitele. Po relativním úspěchu v prezidentských volbách v roce 1992 se Perot na podzim roku 1995 znovu zaktivizoval a kandidoval i v roce 1996, tentokrát na kandidátce jím vytvořené

Reformní strany, avšak s již nižším ohlasem, získal nakonec pouze 8,4 % hlasů (Congressional Quarterly, 2005, s. 161).

3 Volební geografie amerických prezidentských voleb

Po nominačních konventech hlavních politických stran, kde jsou oficiálně nominováni kandidáti na prezidenta, začíná druhá fáze prezidentské kampaně. Kandidáti se sejdou se svými poradci a stanoví volební strategii. Prezidentská volební kampaň je velmi složitou záležitostí. Kromě toho, že kandidát na prezidenta musí vystupovat rozhodně, působit jako vůdce, musí být schopen pojmenovat problémy celonárodního charakteru – jak vnitřní, tak zahraniční politiky, musí také zaměřit svou kampaň na jednotlivé státy a regiony USA a oslovit jejich zájmy. Způsob volby prezidenta prostřednictvím kolegia volitelů, kdy je pro kandidáta důležité, zda zvítězí ve státech s velkým či malým počtem volitelů, dokonce vyvolává nutnost se na jednotlivé státy zaměřit. Velmi často se proto uvádí, že o výsledku amerických prezidentských voleb rozhoduje právě dobře zvolená volební geografie, tedy zaměření se na určité státy a regiony USA.

Systém kolegia volitelů podněcuje kandidáty a jejich volební štáby k tomu, aby správně strategicky rozhodly, jak by měla vypadat vítězná zeměpisná koalice, tzn. v jakých státech je nutné a zároveň možné vyhrát, aby kandidát získal nadpoloviční většinu hlasů volitelů. Klíčové jsou státy s velkým počtem volitelů jako je Kalifornie (55 volitelů), Texas (34 volitelů), New York (31 volitelů), Florida (27 volitelů), Pensylvánie (21 volitelů), Illinois (21 volitelů) nebo Ohio (20 volitelů). Prezidentský kandidát může zvítězit už třeba tím, že získá velkou většinu jenom v těchto oblastech. Tři státy takzvaného *slunečního pásu* – *Kalifornie, Texas a Florida* – mají například více než třetinu hlasů v kolegiu volitelů. Sama Kalifornie disponuje v kolegiu volitelů více než deseti procenty volitelů. Jak z následujícího textu ale uvidíme, ani získání Kalifornie, New Yorku a dalších států s velkým počtem volitelů nemusí kandidátovi zajistit vítězství. Je tedy třeba správně určit geografickou koalici. Boj se také soustřeďuje do států s vyrovnanějšími silami obou stran a větším procentem tzv. nezávislých voličů.

Volební štáby a týmy expertů připravující volební kampaň musí tedy vycházet z hluboké analýzy jednotlivých států a regionů a monitorovat výchozí situaci a šanci na vítězství podle výsledků předchozích prezidentských voleb, zastoupení strany v místních úřadech nebo důležitosti témat. Každá strana se rozhodne, které státy budou rozhodující a zkoncipuje kampaň, která se na tyto státy zaměří. Rozvrhnou se projevy v jednotlivých státech, ve kterých se kandidáti obrazejí na voliče se specifickými výzvami. V případě, že je situace beznadějná, či naopak zcela jistá, daný stát se v podstatě pustí a prostředky a aktivity se soustředí na státy, o které se bojuje, s tím, že volební kampaň se musí přiblížit specifickým problémům daného státu či regionu. Potřeba získat hlasy jednotlivých států tedy nutí kandidáty decentralizovat volební kampaň a vnášet do ní specifická témata.

Oblasti USA

<i>severovýchod USA</i>	<i>státy střeoaatlantské oblasti</i>	<i>středozápad USA</i>	<i>jih USA</i>	<i>jihozápad USA</i>	<i>státy centrálních rovin</i>	<i>státy Skalistých hor</i>	<i>státy pacifického pobřeží</i>
Maine	Západní Virginie	Minnesota	Arkansas	Arizona	Severní Dakota	Montana	Washington
New Hampshire	Maryland	Iowa	Louisiana	Nové Mexiko	Jižní Dakota	Idaho	Oregon
Vermont	Washington D.C.	Missouri	Mississippi	Oklahoma	Nebraska	Wyoming	Kalifornie
Massachusetts	Delaware	Wisconsin	Tennessee	Texas	Kansas	Nevada	
Connecticut	Pensylvánie	Michigan	Kentucky			Utah	
Rhode Island	New Jersey	Illinois	Alabama			Colorado	
New York		Indiana	Georgia				
		Ohio	Florida				
			Severní Karolína				
			Jižní Karolína				
			Virginie				

Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, 2005, s.35

Počet volitelských hlasů jednotlivých států a D.C. v letech 1980-2004

Stát	1971 až 1980	1981 až 1990	1991 až 2000	2001 až 2010
Alabama	9	9	9	9
Alaska	3	3	3	3
Arizona	6	7	8	10
Arkansas	6	6	6	6
California	45	47	54	55
Colorado	7	8	8	9
Connecticut	8	8	8	7
Delaware	3	3	3	3
District of Columbia	3	3	3	3
Florida	17	21	25	27
Georgia	12	12	13	15
Hawai	4	4	4	4
Idaho	4	4	4	4
Illinois	26	24	22	21
Indiana	13	12	12	11
Iowa	8	8	7	7
Kansas	7	7	6	6
Kentucky	9	9	8	8
Lousiana	10	10	9	9
Maine	4	4	4	4
Maryland	10	10	10	10
Massachusetts	14	13	12	12
Michigan	21	20	18	17
Minnesota	10	10	10	10
Mississippi	7	7	7	6
Missouri	12	11	11	11
Montana	4	4	3	3
Nebraska	5	5	5	5
Nevada	3	4	4	5
New Hampshire	4	4	4	4
New Jersey	17	16	15	15
New Mexico	4	5	5	5
New York	41	36	33	31
North Carolina	13	13	14	15
North Dakota	3	3	3	3
Ohio	25	23	21	20
Oklahoma	8	8	8	7
Oregon	6	7	7	7
Pennsylvania	27	25	23	21
Rhode Island	4	4	4	4
South Carolina	8	8	8	8
South Dakota	4	3	3	3
Tennessee	10	11	11	11
Texas	26	29	32	34
Utah	4	5	5	5
Vermont	3	3	3	3
Virginia	12	12	13	13
Washington	9	10	11	11
West Virginia	6	6	5	5
Wisconsin	11	11	11	10
Wyoming	3	3	3	3
Celkem	538	538	538	538

Zdroj : Congressional Quarterly, 2005. s. 242-248

4 Americké prezidentské volby 1980 a 1984 : prezident Ronald Reagan

Ronald Reagan nastupoval do prezidentské funkce v šedesáti devíti letech a stal se tak nejstarším prezidentem v dějinách Spojených států. Byl úspěšným konzervativním politikem, který si za svého života získal srdce mnoha Američanů. Dokázal pozvednout národní sebevědomí a obnovit zdravou sebeúctu amerického lidu. Výborně ovládal způsob, jak sdělovat občanům prostřednictvím televize záměry a detaily své politiky.⁵ Po Dwightu Eisenhowerovi byl druhým prezidentem v poválečných dějinách Spojených států, který vládl plná dvě funkční období. Když prezidentský úřad pououštěl, těšil se velké vážnosti a popularitě.

Ronald Wilson Reagan se narodil 6. února 1911 v americkém státě Illinois ve městě Tampico. Po absolvování vysoké školy v Eurece se stal sportovním reportérem v Iowě. V roce 1937 započal v Hollywoodu třicetiletou filmovou a televizní kariéru⁶ a stal se rovněž aktivním odborovým funkcionářem a v roce 1947 předsedou odborů filmových herců.⁷ V roce 1954 uzavřel Reagan smlouvu se společností *General Electric*, ve které se zavázal moderovat televizní program „General Electric Theater“, který byl uváděn pravidelně v neděli v devět hodin večer. Stal se z něj hit, který se vysílal osm let (Noonan, 2004, s. 92). Smlouvou se rovněž zavázal cestovat po výrobních závodech tohoto podniku, posilovat atmosféru na závodních shromážděních a zlepšovat tak ztotožnění zaměstnanců se společností. Reagan v továrnách, které společnost vlastnila, a které byly rozmístěny v třiceti devíti členských státech USA, vyprávěl příběhy z Hollywoodu a udržoval spojení mezi sídlem společnosti a jednotlivými pobočkami. Tato práce Reaganovi zajišťovala dobré živobytí a zároveň mu umožňovala veřejně prezentovat své myšlenky. „Ačkoli jsem své projevy přednášel výhradně v rámci kampaně společnosti General Electric, to, co jsem v nich říkal, nechávala firma zcela na mně.

⁵ Díky tomu získal přezdívku „Great Communicator“ (Velký sdělovatel).

⁶ V roce 1952 se Reagan oženil s kolegyní, herečkou Nancy Davisovou.

⁷ Tato funkce byla pro Reaganův politický vývoj velmi důležitá, neboť se naučil jednat a rozpoznávat, kdy je třeba přistoupit na kompromis nebo naopak neustoupit.

Z doby svého liberálního mládí jsem měl nedůvěru k mamutím společnostem. A pořád jsem se bál, že se někdy začnou pokoušet mi diktovat, co mám říkat, nikdy však k tomu nedošlo“(Reagan, 1998, s. 114).

V roce 1962 Reagan, původně demokrat, oficiálně změnil stranickou příslušnost a stal se republikánem. Na otázku, proč opustil Demokratickou stranu, pak do konce života odpovídal, že on Demokratickou stranu neopustil, ale že Demokratická strana opustila jeho. „Možná jsem se nezměnil ani tolik já jako naše politické strany“, píše ve svých pamětech(Reagan, 1998, s. 117). Domníval se, že se Demokratická strana obrátila doleva - prosazovala vyšší daně a větší pravomoci vlády, nepodporovala podnikání a vedla slabou zahraniční politiku. Ne náhodou o několik let později usiloval o funkci guvernéra právě v Kalifornii, kde strany nehrály tak významnou roli a ve srovnání s ostatními státy federace tam byla nejsilnější personalizace politiky(Heideking, 1999, s. 475).

V roce 1962 došlo ve vedení společnosti General Electric ke změnám a Reagan spolupráci s firmou ukončil. Pořad General Electric Theater byl zrušen. Reagan však ve veřejných vystoupeních pokračoval a jako řečník neměl o práci nouzi. Byl také spolutvůrcem prezidentské kampaně Barryho Goldwatera v Kalifornii v roce 1964, který ovšem v prezidentských volbách utrpěl drtivou porážku ze strany Lyndona Johnsona.

Prvním krokem, který Reagan učinil na cestě k prezidentskému úřadu, bylo rozhodnutí kandidovat v roce 1966 na guvernéra státu Kalifornie. Když za ním místní podnikatelé přišli a vyzvali ho, aby kandidoval na funkci guvernéra, s úsměvem odvětil, že je herec, ne žádný politik(Reagan, 1998, s. 126). Zpočátku na post guvernéra kandidovat nechtěl, neboť si uvědomoval, jak by mu to změnilo život a zdálo se mu, že na změnu kariéry je pozdě. Nakonec se rozhodl, že bude promlouvat k lidem po celém státě, aby se přesvědčil, zda je schopen porazit úřadujícího guvernéra Kalifornie Pata Browna. Jezdil tak po celém státě a pronášel projevy proti velké vládě, za svobodu, za nižší daně, proti arogantní byrokracii a úředníkům. V lednu 1966 oznámil, že se bude ucházet o funkci guvernéra státu Kalifornie(Reagan, 1998, s. 129).

Jeho protivníkem se stal tehdejší úřadující guvernér Kalifornie Pat Brown, který byl obecně považován za těžkého soupeře. Brown v roce 1962 porazil v boji o

gubernérské křeslo republikánského kandidáta Richarda Nixona a Reagana považoval za snadno porazitelného protivníka – herce, který nemá pro tuto funkci potřebné předpoklady. Téměř až do konce volební kampaně vedl protiútok způsobem, jako by měl vítězství v kapse (Noonan, 2004, s. 106). Reagan byl pro něj začátečník, který se v politice neorientuje, bezvýznamná figura, filmová hvězda z Hollywoodu s líčidlem na nose. Později se stal prvním ze série Reaganových soupeřů, kteří svého oponenta podcenili.

Brown ve volební kampani tvrdil, že Reagan je herec, který své projevy odříkává jako herci, jež se nazpaměť učí scénáře, které pro ně napsal někdo jiný (Noonan, 2004, s. 106). Reagan proto přestal přednášet předem připravené projevy a začal odpovídat přímo na otázky z publika. Tím, že otázky přicházely bezprostředně z publika, mluvil o tom, co voliče skutečně zajímalo, což Brown nedělal, neboť se domníval, že to není nutné (Noonan, 2004, s. 106).

Reagan se v průběhu předvolební kampaně nepokoušel odvádět pozornost od své hollywoodské minulosti, právě naopak se s ní okázale chlubil. Dokonce požádal o podporu hvězdy ze světa filmu a zábavy jako byli Frank Sinatra, Dean Martin či John Wayne, kteří s ním cestovali a vystupovali na jeho podporu v televizních reklamách. Svou předvolební kampaň Reagan soustředil na neschopnou byrokracii, vysoké daně a podvodné čerpání sociálních dávek (D'Souza, 1997, s. 64). Mezi voliči nacházely velkou odezvu jeho názory zdůrazňující prospěšnost malé vlády a význam tradičních kulturních hodnot. Klíčovým poselstvím jeho gubernérského programu bylo, že právo na disponování vlastním majetkem a jeho kontrola představuje základní lidské právo a jako guvernér chce bojovat za udržení tohoto práva (Schäfer, 1995, s. 447). Na svou stranu dokázal získat středostavovské voliče z příměstských a venkovských oblastí, ve kterých sídlila značná část členské základny Demokratické strany a s velkou převahou vyhrál. Zvítězil nad Patem Brownem o více než jeden milion hlasů (D'Souza, 1997, s. 64).

Reaganovo první gubernérské období však nebylo nejlepší. Kalifornie byla na mizině. Po nástupu do úřadu zde na něj čekal téměř dvousetmilionový deficit po Brawnově vládě, která celou situaci utajila pomocí účetních triků a předpokládala, že po volbách dojde ke zvýšení daní. Reagan tak byl donucen porušit svůj předvolební slib a zvýšit podnikatelské daně, daně z prodeje i daně

z příjmu(D´Souza, 1997, s. 65). Přestože se zasazoval o jejich snížení, navýšil daně tak, že to v dějinách Kalifornie nemělo obdoby a snesla se na něj opodstatněná vlna kritiky. Díky zvýšení daní a snížení výdajů však měla Kalifornie v roce 1969 přebytek přes sto miliónů dolarů(Noonan, 2004, s. 112).

Přestože neměl Reagan ve svém prvním volebním období příliš slavné výsledky, byl ve státě, kde na dva republikány připadali tři demokraté(D´Souza, 1997, s. 66), znovu v roce 1970 zvolen kalifornským guvernérem. Ve svém druhém volebním období věnoval velké úsilí reformě systému sociální péče. V průběhu druhého funkčního období také dosáhl svého nejvýznamnějšího legislativního vítězství, což byl zákon o reformě sociální podpory z roku 1971, pro který se mu podařilo získat podporu napříč politickými stranami.(D´Souza, 1997, s. 67). Navzdory rétorice z volební kampaně však v průběhu jeho dvou funkčních období došlo ke zvýšení daní, státní rozpočet se zdvojnásobil a počet veřejných zaměstnanců se nesnížil.

Reagan působil ve funkci guvernéra Kalifornie osm let (1967-1975) a během této doby si osvojil řadu rysů, kterými se později vyznačoval i jako prezident. Post guvernéra Reagana změnil. Přišel na to, že si na funkci politického vůdce troufá a poznal vzrušení a uspokojení vyplývající z této pozice.

Období od roku 1975, kdy Reagan ukončil svůj druhý mandát jako kalifornský guvernér, do roku 1980 bylo etapou Reaganovy politické izolace. Během této doby každý den nahrával komentáře do rozhlasu, psal pravidelný sloupek otiskovaný v několika novinách, pronášel proslovy, ukazoval se na veřejnosti a udržoval své jméno v podvědomí lidí. Budoval si kontakty, získával finance a dozrál v politika celonárodního charakteru.

Talent velkého komunikátora a mediálního znalce dopomohl Reaganovi i do Bílého domu. Poprvé se ucházel o kandidaturu na prezidenta v roce 1968, skončil však na třetím místě za Richardem Nixonem a Nelsonem Rockefellerem(Schäfer, 1995, s. 448). V roce 1976 se ucházel o prezidentskou nominaci v Republikánské straně znovu v souboji s dosavadním prezidentem Geraldem Fordem. Sám Reagan neměl tehdy v úmyslu ucházet se o funkci prezidenta. Mnoho významných členů Republikánské strany však na něj naléhalo, aby se stal soupeřem prezidenta Forda v boji o stranickou nominaci a on nakonec souhlasil(Reagan, 1998, s. 173). Svou

kampaň Reagan zaměřil na kritiku přebujelé vládní administrativy a vysokých daní. Jeho cílem bylo vyhnout se osobním soubojům s Geraldem Fordem a útočit pouze na Demokratickou stranu a příliš velkou vládu(Reagan, 1998, s. 173). Ford naopak v kampani použil jako jeden z argumentů Reaganův věk, tedy zda může pětadesátiletý muž zvládnout prezidentský úřad(Noonan, 2004, s. 139).

Reagan již dva měsíce po vypuknutí primárek prohrál v pěti státech za sebou, a to i v domovském státě Illinois(Noonan, 2004, s. 139). Po těchto neúspěších ho sdělovací prostředky, odborníci i stranické špičky odepsali. Všichni mu radili, aby svou kandidaturu vzdal. On se ale rozhodl z kampaně neodstoupit. Dokázal povstat z popela a dokonce nahnat Fordovi strach, že by skutečně mohl těsně vyhrát. Na stranickém sjezdu Republikánské strany v srpnu 1976 nakonec Fordovi těsně podlehl, podpořilo ho 47,4 % všech delegátů(Noonan, 2004, s. 142). Fordovi spolupracovníci mu nabídli post viceprezidenta, o tuto funkci však Reagan zájem neměl(Reagan, 1998, s. 175). O čtyři roky později v roce 1980 se rozhodl zkusit to znovu. Na stranickém sjezdu Republikánské strany již získal jasnou většinu hlasů a byl nominován do prezidentských voleb, ve kterých zvítězil a stal se v šedesáti devíti letech nejstarším zvoleným prezidentem USA.⁸ Vítězství Reagana v prezidentských volbách znamenalo trvalejší přesun americké politiky k výrazně konzervativním hodnotám a v zahraniční politice pak Reaganova volba signalizovala nekompromisní postoj vůči SSSR.

Reagan nastoupil do prezidentské funkce 20. ledna 1981 a ve svém nástupním projevu označil za hlavní úkol znovunastolení hospodářské moci USA a rozmach globální vojenské síly.⁹ Reaganova vláda se skládala převážně z konzervativců a jmenování některých Reaganových spolupracovníků vyvolalo rozrušení. Některá místa dokonce obsadil na základě pouhého instinktu, aniž by měl k dispozici o kandidátech nějaké podrobnější informace. Skutečnost, že více než 80 procent jmenovaných úředníků byli republikáni a pouze 3 procenta demokraté byla později jedním z důvodů korupce, která hrála především ve druhém funkčním období stále větší roli. Z tohoto důvodu odstoupilo nebo čelilo obžalobě do konce

⁸ Více o prezidentských volbách v roce 1980 viz podkapitoly 4.1 a 4.1.1.

⁹ Po pouhých devíti týdnech v prezidentské funkci byl na Reagana spáchán 30. března 1981 ve Washingtonu atentát(Schäfer, 1995, s. 449). Psychicky labilní John Hinckley jej vážně zranil výstřelem z revolveru. Reagan se z následků atentátu brzy zotavil a opět mohl vykonávat svůj úřad.

roku 1986 více než 100 členů Reaganovi administrativy(Heideking, 1999, s. 476). Při obsazování federálních soudů svými oblíbenci se Reaganovi podařilo dosadit konzervativní právníky do téměř poloviny všech soudcovských míst u okresních a odvolacích soudů a také tři z devíti křesel u Nejvyššího soudu. Většina z těchto právníků byla konzervativní, nikoli však zarytě ideologická(Heideking, 1999, s. 478).

Do Washingtonu přinesl prezident nejambicióznější program od dob Nového údělu. Prezidentův přístup a řada personálních a politických rozhodnutí v průběhu prvních měsíců po volbách vzbudily u veřejnosti dojem, že s Reaganovým nástupem došlo k politickému obratu, ba dokonce ke konzervativní revoluci či Reaganově revoluci(Heideking, 1999, s. 471). Pojem konzervativní revoluce se zrodil v důsledku Reaganova prudkého nástupu a počátečních úspěchů jeho hospodářské a sociální politiky v Kongresu. Základem revoluce, jež Reagan ohlásil, byla „reaganomika“(Reaganomics) - program, který měl vyřešit hospodářské problémy 70.let.¹⁰

Reagan měl připraven komplexní program, jak srazit inflaci a oživit ekonomický růst. Již od roku 1981 byly tvořeny základní složky Reaganovy hospodářské politiky. Snižování přímých daní a razantní krácení výdajů na sociální programy včetně školství a zdravotnictví(Schäfer, 1995, s. 450). Od roku 1982 Reagan usiloval o slabší federální vládu tzv. „nový federalismus“, tedy přenášení úkolů a výdajů v sociální oblasti, ve zdravotnictví, dopravě, školství a dalších oblastech na jednotlivé státy. Decentralizační program, který si Reaganova administrativa vytyčila byl ve svém rozsahu nerealizovatelný. Přesto byly redukce federálních příspěvků jednotlivým státům značné. Do roku 1983 přijala Reaganova administrativa tvrdá a politicky nepříznivá opatření, které vedly ke snížení inflace.

V průběhu prvního Reaganova funkčního období měla jeho hospodářská politika rozporuplné dopady. Přestože se šetřilo v sociální oblasti, výrazně vzrostl schodek státního rozpočtu i státní zadluženost v důsledku zvyšování výdajů na zbrojení. Sociálně politický obrat Reaganovy administrativy zapříčinil, že se pod hranici chudoby dostalo mnoho falších miliónů Američanů(ve druhém funkčním

¹⁰ V systému stran ani ve veřejném mínění v 80. letech k žádnému konzervativnímu obratu nedošlo. Objevily se však politické diskuse, jež se soustředily kolem tématu expanze sociálního státu, jehož rozsah a funkce byly podrobeny kritickému zkoumání.

období se situace částečně zlepšila). Na druhé straně však v osmdesátých letech vzniklo 15 až 16 miliónů nových pracovních příležitostí(Schäfer, 1995, s. 452) a počet nezaměstnaných se od roku 1983 postupně snižoval. Velice úspěšná byla Reaganova vláda v boji s inflací.

V zahraniční politice došlo zcela v souladu s konzervativní politikou ke zvýšení výdajů na zbrojení, které bylo zaměřeno proti Sovětskému svazu. V poměru k SSSR přešel Reagan na konfrontační kurs. Reaganova vláda také několikrát intervenovala v zeních třetího světa s cílem svrhnout komunistické nebo komunismu příbuzné režimy, popřípadě zabránit jejich vzniku či jejich upevnění(Salvador, Nikaragua, Grenada, Afganistán, Angola, Libye, Libanon).

Navzdory škrtům v sociálních výdajích a hromadícím se zprávám o morálně pochybném chování řady jeho spolupracovníků si Reagan dokázal získat mezi obyvateli USA vysokou popularitu, která mu společně se zlepšujícím se stavem hospodářství pomohla ke znovuzvolení v roce 1984.¹¹

Přestože se Reaganovo druhé funkční období na rozdíl od toho prvního vyznačovalo umírněnou konzervativní politikou, v hospodářské a sociální oblasti byl zachován dosavadní kurs. Nadále zůstalo krácení sociálních výdajů a sociální výpomoci(Schäfer, 1995, s. 455). Vznikaly však stále nové pracovní příležitosti, udržela se nízká inflace a míra nezaměstnanosti byla nejnižší od poloviny sedmdesátých let(Schäfer, 1995, s. 456). Hospodářský růst pokračoval, stejně tak i výše státního zadlužení. V zahraniční politice se Spojené státy začaly uvolňovat ve vztahu k Sovětskému svazu a napomáhaly při urovnávání mezinárodních konfliktů. V roce 1985 se také zpomalil růst výdajů na obranu. Byla ukončena politika konfrontace a začala etapa zmírňování mezi Východem a Západem. Skutečnost, že Spojené státy mocenský boj se Sovětským svazem vyhrály však byla velkou měrou důsledkem toho, že v Sovětském svazu se v březnu 1985 stal generálním tajemníkem ÚV KSSS Michail Gorbačov, který skoncoval s expanzionistickou světovou politikou a zahájil reformy, které vedly k zániku SSSR i Varšavské smlouvy.

Reaganova administrativa utrpěla aférou Irangate, která vypukla v roce 1986 po zprávách zahraničního tisku. USA dodávaly tajně zbraně a munici Íránu, který od

¹¹ Více o prezidentských volbách v roce 1984 viz podkapitoly 4.2 a 4.2.1.

roku 1980 vedl válku s Irákem, se záměrem dosáhnout propuštění amerických občanů, které Irán zadržoval jako rukojmí. To se však zdařilo pouze v jednom případě. CIA pak zisky z obchodů se zbraněmi používala k podpoře nikaragujských povstalců, kteří vedli partyzánskou válku proti sandinistické vládě. Kongres v letech 1986 a 1987 tyto protiústavní a protiprávní aktivity vyšetřoval, nicméně přímou účast prezidenta se prokázat nepodařilo. V posledním roce Reaganova prezidentství se také objevily informace, podle nichž FBI šetřila případy korupce mezi ministerstvem obrany o obchodním partnery ve zbrojním průmyslu. Žádný skandál, krize či kritika vůči prezidentově administrativě se však v podstatě nikdy nedotkla jeho osoby a Američané mu i nadále důvěřovali.

Reaganovo prezidentství bylo plné paradoxů. Dokázal obnovit víru v prezidentský úřad, který vytváří a prosazuje celonárodní politiku, přispěl však také k přesvědčení veřejnosti, že federální vláda není schopna řešit naléhavé problémy doby. Zpočátku se Reaganovi a jeho spolupracovníkům podařilo dosáhnout v Kongresu ohromujících výsledků. Ve druhém funkčním období se už však snažil pouze zachovat hlasovací úspěchy prvního roku a politiku už obsahově stále více určoval Kongres, který měl od roku 1986 v obou komorách opět demokratickou většinu. Federální vláda nezeštíhlela, nýbrž zbytněla. Reaganova administrativa způsobila nejvyšší zadlužení v amerických dějinách. Přestože četné sociální problémy přetrvávaly dále, byla patrná větší hospodářská síla Ameriky. Zatímco na počátku svého prvního funkčního období označoval Reagan Sovětský svaz za „říši zla“, během druhého funkčního období začal Reagan se Sovětským svazem jednat se zájmem o dorozumění se s touto zemí. Spojené státy začaly opět hrát roli vedoucí mocnosti mezi západními demokraciemi.

Přes všechny tyto rozpory se Ronald Reagan po celé své funkční období těšil vysoké popularitě a při odchodu z funkce měl poměrně pozitivní bilanci. Po odchodu z prezidentského úřadu se z politiky stáhl.¹²

¹² Roku 1990 Reagan uveřejnil své paměti „An American Life“. V roce 1994 mu lékaři diagnostikovali Alzheimerovu nemoc. Zemřel 5. června 2004.

4.1 Volby v roce 1980

Když Gerald Ford prohrál v souboji o prezidentský úřad s Demokratem Jimmy Carterem, začali Reagana jeho příznivci přesvědčovat, aby se ucházel o kandidaturu na prezidentskou funkci v roce 1980. Reagan již v této době nebyl kandidátem, kterého by museli přemlouvat, nyní už prezidentem skutečně být chtěl. Obával se jediného, svého věku. Pokud by zvítězil, stal by se nejstarším nově zvoleným prezidentem v dějinách USA. Jeho ambice se však od roku 1976 zvyšovaly. Svou kandidaturu na prezidenta Reagan ohlásil ve svém projevu v hotelu Hilton v New Yorku 13. listopadu 1979 (Reagan, 1998, s. 180). Okamžitě poté se pustil do volební kampaně. Kromě něho se o prezidentskou nominaci za Republikánskou stranu ucházelo dalších sedm kandidátů (Reagan, 1998, s. 181).

Samotná volební kampaň pro Reagana nezačala dobře. V jeho volebním týmu došlo k rozporům a v prvních primárkách v lednu 1980 v Iowě utrpěl porážku (Reagan, 1998, s. 182). Tato prohra pro Reagana znamenala velké zklamání, protože i po mnoha letech strávených v Hollywoodu se stále považoval za Iowana a byl přesvědčen, že tam vyhraje.¹³ Reagan i členové jeho týmu považovali vítězství v Iowě za jisté a Reagan tam tedy strávil velmi krátkou dobu, na rozdíl od George Bushe, který v Iowě zvítězil a většina odborníků se proto domnívala, že republikánskou nominaci na prezidenta získá on.

Primárky v New Hampshire, které se konaly na konci února, se pro Reagana staly zlomovým bodem. Nemohl si dovolit prohrát dvakrát za sebou, a proto se v New Hampshire pustil do práce. Porazil celé pole kandidátů a získal 51 procent hlasů voličů (Reagan, 1998, s. 185). Toto vítězství bylo odrazovým můstkem pro zbývající primárky, které zvládl lehce. Brzy po primárkách v New Hampshire rezignovali ostatní kandidáti, koncem května odstoupil i George Bush. Na celonárodním sjezdu Republikánské strany v Detroitu získal jasnou většinu hlasů delegátů. Ve své řeči ohlásil, že má v úmyslu zbrzdit narůstání federální vlády a že chce prosazovat silnou národní obranu (Schäfer, 1995, s. 448). Jako viceprezidenta si vybral George Bushe.

¹³ Po absolutoriu na vysoké škole Reagan v Iowě pracoval jako rozhlasový komentátor.

Koncem léta 1980 začala prezidentská kampaň. Reaganovým protivníkem byl dosavadní prezident Jimmy Carter, jehož výsledky v domácí i zahraniční politice nepatřily k nejlepším. Pro Reagana nebylo tedy žádným velkým oříškem vést proti Carterovi úspěšnou volební kampaň. Prezidenta Cartera Reagan pozorně sledoval a byl přesvědčen, že jeho politika přináší Spojeným státům ekonomickou katastrofu - vysokou nezaměstnanost, velkou inflaci, rostoucí úrokové sazby a působí pohromu také v oblasti bezpečnosti.

Během volební kampaně Reagan sliboval lidem, že jim navrátí důvěru v zemi, která jim poskytne svobodu vybudovat si slušnou existenci pro sebe i své rodiny a bude chránit jejich bezpečí. Oživil u Američanů vědomí o tom, že Amerika plní ve světě zvláštní poselství. Zatracoval komunismus a příliš silnou vládu, vychvaloval demokracii a kapitalismus. Slíbil, že Americe navrátí její velikost (Schäfer, 1995, s. 448).

Jeho kampaň byla založena na třech pilířích. Za prvé, slíbil velké zvýšení výdajů s cílem odradit Sovětský svaz od případné agrese a dosažení „míru pomocí síly“. Za druhé, přislíbil Američanům plošné snížení daně z příjmu o třicet procent za účelem povzbudit ekonomiku k rychlejšímu růstu. A za třetí se rozhodl uplatňovat politiku stvrzující tradiční a na zdravém rozumu založené hodnoty (D'Souza, 1997, s. 80). Zásadním tématem, které mělo pro Reaganův úspěch ve volební kampani klíčový význam, bylo paušální snížení daní (D'Souza, 1997, s. 79). Reagan si byl dobře vědom toho, že pokud lidem slíbíte nižší daně, mají větší chuť vás volit. Kritiku zaměřil především na vysokou nezaměstnanost a inflaci a poukazoval také na oslabování a úpadek ozbrojených sil USA

Prezident Carter považoval Reagana za nejslabšího z republikánských kandidátů a byl si jist, že si Američtí voliči nikdy nemůžou zvolit člověka, který pro něj byl pouze odrovnaným hercem, jehož politické názory vybočují z hlavního politického proudu. Političtí oponenti stejně jako média Reagana zesměšňovali za prohlášení, že americká ekonomika je v krizi. Carter v tomto případě poukazoval na Reaganovy omezené znalosti a na fakt, že Reagan zapomněl vzít do úvahy rozdíl mezi recesí a krizí. Reagan z toho však vybruslil prohlášením, jež se stalo jedním z nejpopulárnějších výroků Reaganovy předvolební kampaně: „Recese, to je, když váš soused přijde o zaměstnání. Krize, to je, když o zaměstnání přijdete vy. No a

hospodářské zotavení, to je, když o zaměstnání přijde Jimmy Carter“(D’Souza, 1997, s. 81).

Carter zvolil proti Reaganovi takový typ rétoriky, který byl obecně pod jeho úrovní. Jednalo se o jednoduchou formu osobních útoků na Reaganovy povahové vlastnosti. Tvrdil, že Reagan je nebezpečný extremist, který by zničil konstrukci americké společnosti, poštvál by Sever proti Jihu, bílé proti černým, křesťany proti židům a přivedl by zemi na pokraj atomové války(D’Souza, 1997, s. 82). Když Reagan prohlásil, že by měly být jednotlivým státům Unie navráceny pravomoci, jež jim podle Ústavy patří, nazval ho rasistou, který se snaží nadbíhat voličům z jihu. A protože nesouhlasil s ratifikací smlouvy SALT II v Senátu, neboť byl přesvědčen, že smlouva obsahuje nedostatky, které by mohly Sovětskému svazu umožnit získat převahu v oblasti jaderných zbraní, Carter ho označil za válečného štváče, který by mohl zničit svět(Reagan, 1998, s. 191). Tato strategie se však nakonec obrátila proti němu samému. Veřejnost byla Carterem znechucena a to bylo také důvodem proč mnoho demokratických voličů ze středních a dělnických vrstev přešlo do Reaganova tábora, který měl silnou pozici dokonce i na Jihu, v prezidentově domovské základně.(D’Souza, 1997, s. 81).

Diskuse mezi Carterem a Reaganem proběhla pouhý týden před volbami. Carter tvrdil, že se Reagan staví proti vyplácení nemocenských dávek lidem, kteří žijí ze sociální podpory. Nebyla to pravda. Reagan na to zareagoval slovy „Už zase začínáte“(Reagan, 1998, s. 191). Byl to velmi silný moment, kdy Reagan ukázal, že se Carterovi přinejmenším vyrovná, ba dokonce ho i předčí. Nejdůležitější byl pro Reagana konec celé debaty. V závěrečných větách se Američanů zeptal, zda se mají lépe než před čtyřmi lety a vyzval je, aby podle své odpovědi zvážili, koho budou volit. Pokud se jejich životy zlepšily, ať hlasují pro Cartera, pokud ne, nastal čas pro změnu a hlasují pro Reagana(Reagan, 1998, s. 192).

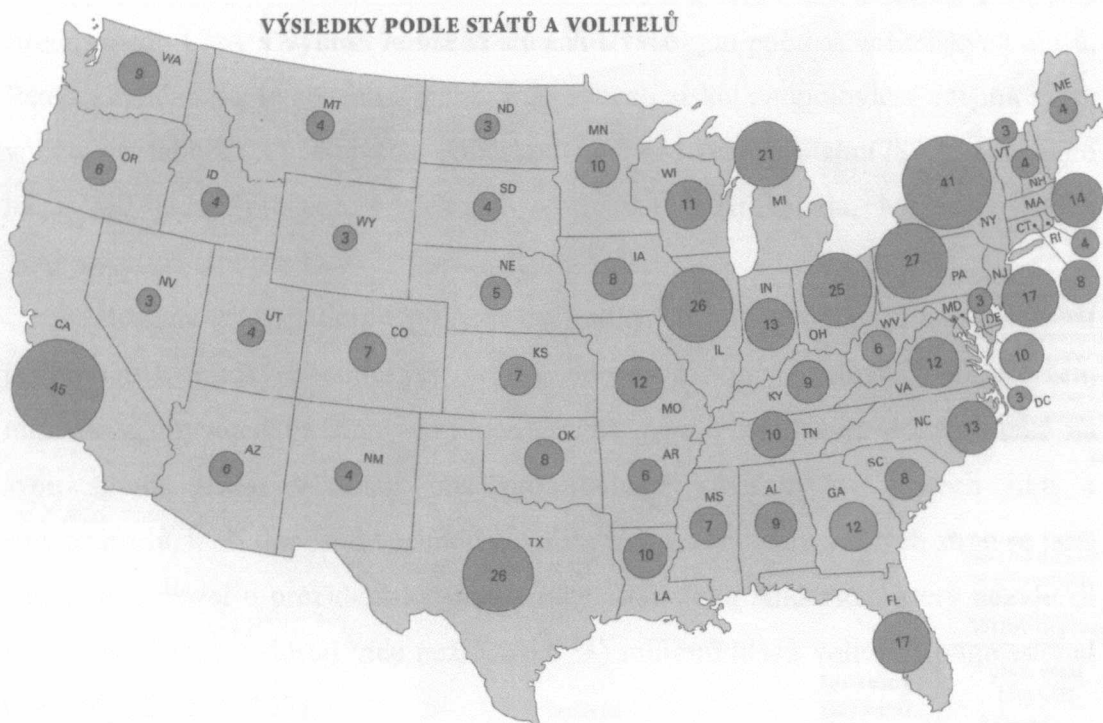
Do poslední chvíle nejisté veřejné mínění se nakonec přiklonilo na Reaganovu stranu. Je však nutno podotknout, že na Reaganově úspěchu se velkou měrou podílelo odmítnutí úřadujícího prezidenta Cartera. Voliče velice ovlivnila špatná situace amerického hospodářství a krize kolem rukojmích v Iránu.

4.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1980

Mapa 1: výsledky amerických prezidentských voleb v roce 1980

Reagan 489

Carter 49

Aljaška -3 Hawai - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 25

Pohled na mapu prezidentských voleb v roce 1980 nám ukazuje, že voliči se jednoznačně přiklonili na stranu Ronalda Reagana, který zvítězil nad Carterem poměrem 43 904 153(50,7%) : 35 483 883(41%) odevzdaných hlasů voličů(Congressional Quarterly, 2005, s. 157). Carter utrpěl těžkou porážku. Zvítězil pouze v šesti státech a v Districtu of Columbia a získal tak 49(10%) volitelských hlasů(Wayne, 2000, s. 324). Na jihu měl Carter jednoznačnou podporu pouze ve svém domovském státě Georgii(12), kde získal necelých 56% voličských hlasů(viz tabulka 1). Téměř celý jih, kdysi bašta demokratů, tedy hlasoval pro Reagana. Na severovýchodě USA a ve středoatlanské oblasti zvítězil Carter na Rhode Islandu(4),

v Marylandu(10), Washingtonu D.C.(3) a Západní Virginii(6). Na středozápadě získal vítězství pouze v Minnesotě(10). Podpořili ho také voliči na Havajských ostrovech(4). Nezískal tedy žádný stát s vysokým počtem volitelů. Pouze v Georgii a Districtu of Columbia(74,8%) získal nadpoloviční většinu hlasů voličů, ve zbylých státech jeho podpora nepřesáhla padesátiprocentní hranici(viz tabulka 1).

V ostatních státech, zvítězil Reagan, kterého dohromady podpořilo v kolegiu volitelů 489(90%) volitelů(Wayne, 2000, s. 324). Jeho podpora přicházela ze všech oblastí USA, získal hlasy volitelů ze severovýchodu, jihu, západního pobřeží i středozápadu USA a vyhrál ve všech státech s vysokým počtem volitelských hlasů. Reagan zvítězil ve 44 státech z nichž v 25 státech získal nadpoloviční většinu hlasů voličů(viz tabulka 1). Největší voličskou podporu měl v Utahu(73%), naopak o méně než jedno procento překonal protivníka v Arkansasu, Massachusetts a Tennessee(viz tabulka 1).

Reaganovi se podařilo prorazit do tradičních bašt demokratů a získat větší podporu u katolických etnických voličů, odborově organizovaných dělníků, žen, mládeže a obyvatelstva Jihu - tzv. *Reaganovi demokraté*. Navíc dokázal také na svou stranu získat většinou bílé protestantské křesťany ve státech jihu a středozápadu, kteří doposud většinou nevolili. Vedle kandidátů velkých stran se jako nezávislý ucházel o prezidentský úřad v roce 1980 John Anderson, který nezmobilizoval v žádném státě, ale dostal více než 5,5(6,6 %) miliónů hlasů voličů (Congressional Quarterly, 2005, s. 157).

Tabulka 1: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 1980

1980 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	RONALD REAGAN (Republican)		JIMMY CARTER (Democrat)		JOHN B. ANDERSON (Independent)		ED CLARK (Libertarian)		OTHER ¹		PLURALITY
		Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	
Alabama	1,341,929	654,192	48.8	636,730	47.4	16,481	1.2	13,318	1.0	21,208	1.6	17,462 R
Alaska	158,445	86,112	54.3	41,842	26.4	11,155	7.0	18,479	11.7	857	0.5	44,270 R
Arizona	873,945	529,688	60.6	246,843	28.2	76,952	8.8	18,784	2.1	1,678	0.2	282,845 R
Arkansas	837,582	403,164	48.1	398,041	47.5	22,468	2.7	8,970	1.1	4,939	0.6	5,123 R
California	8,587,063	4,524,858	52.7	3,083,661	35.9	739,833	8.6	148,434	1.7	90,277	1.1	1,441,197 R
Colorado	1,184,415	652,264	55.1	367,973	31.1	130,633	11.0	25,744	2.2	7,801	0.7	284,291 R
Connecticut	1,406,285	677,210	48.2	541,732	38.5	171,807	12.2	8,570	0.6	6,966	0.5	135,478 R
Delaware	235,900	111,252	47.2	105,754	44.8	16,288	6.9	1,974	0.8	632	0.3	5,498 R
Florida	3,686,930	2,046,951	55.5	1,419,475	38.5	189,692	5.1	30,524	0.8	288	0.0	627,476 R
Georgia	1,596,695	654,168	41.0	890,733	55.8	36,055	2.3	15,627	1.0	112	0.0	236,565 D
Hawaii	303,287	130,112	42.9	135,879	44.8	32,021	10.6	3,269	1.1	2,006	0.7	5,767 D
Idaho	437,431	290,699	66.5	110,192	25.2	27,058	6.2	8,425	1.9	1,057	0.2	180,507 R
Illinois	4,749,721	2,358,049	49.6	1,981,413	41.7	346,754	7.3	38,939	0.8	24,566	0.5	376,636 R
Indiana	2,242,033	1,255,656	56.0	844,197	37.7	111,639	5.0	19,627	0.9	10,914	0.5	411,459 R
Iowa	1,317,661	676,026	51.3	508,672	38.6	115,633	8.8	13,123	1.0	4,207	0.3	167,354 R
Kansas	979,795	566,812	57.9	326,150	33.3	68,231	7.0	14,470	1.5	4,132	0.4	240,662 R
Kentucky	1,294,627	635,274	49.1	616,417	47.6	31,127	2.4	5,531	0.4	6,278	0.5	18,857 R
Louisiana	1,548,591	792,853	51.2	708,453	45.7	26,345	1.7	8,240	0.5	12,700	0.8	84,400 R
Maine	523,011	238,522	45.6	220,974	42.3	53,327	10.2	5,119	1.0	5,069	1.0	17,548 R
Maryland	1,540,496	680,606	44.2	726,161	47.1	119,537	7.8	14,192	0.9	—	0.0	45,555 D
Massachusetts ²	2,522,890	1,057,631	41.9	1,053,802	41.7	382,539	15.2	22,038	0.9	6,880	0.3	3,829 R
Michigan	3,909,725	1,915,225	49.0	1,661,532	42.5	275,223	7.0	41,597	1.1	16,148	0.4	253,693 R
Minnesota	2,051,980	873,268	42.6	954,174	46.5	174,990	8.5	31,592	1.5	17,956	0.9	80,906 D
Mississippi	892,620	441,089	49.4	429,281	48.1	12,036	1.3	5,465	0.6	4,749	0.5	11,808 R
Missouri	2,099,824	1,074,181	51.2	931,182	44.3	77,920	3.7	14,422	0.7	2,119	0.1	142,999 R
Montana	363,952	206,814	56.8	118,032	32.4	29,281	8.0	9,825	2.7	—	0.0	88,782 R
Nebraska	640,854	419,937	65.5	166,851	26.0	44,993	7.0	9,073	1.4	—	0.0	253,086 R
Nevada	247,885	155,017	62.5	66,666	26.9	17,651	7.1	4,358	1.8	4,193	1.7	88,351 R
New Hampshire	383,990	221,705	57.7	108,864	28.4	49,693	12.9	2,064	0.5	1,664	0.4	112,841 R
New Jersey	2,975,684	1,546,557	52.0	1,147,364	38.6	234,632	7.9	20,652	0.7	26,479	0.9	399,193 R
New Mexico	456,971	250,779	54.9	167,826	36.7	29,459	6.4	4,365	1.0	4,542	1.0	82,953 R
New York	6,201,959	2,893,831	46.7	2,728,372	44.0	467,801	7.5	52,648	0.8	59,307	1.0	165,459 R
North Carolina	1,855,833	915,018	49.3	875,635	47.2	52,800	2.8	9,677	0.5	2,703	0.1	39,383 R
North Dakota	301,545	193,695	64.2	79,189	26.3	23,640	7.8	3,743	1.2	1,278	0.4	114,506 R
Ohio	4,283,603	2,206,545	51.5	1,752,414	40.9	254,472	5.9	49,033	1.1	21,139	0.5	454,131 R
Oklahoma	1,149,708	695,570	60.5	402,026	35.0	38,284	3.3	13,828	1.2	—	0.0	293,544 R
Oregon	1,181,516	571,044	48.3	456,890	38.7	112,389	9.5	25,838	2.2	15,355	1.3	114,154 R
Pennsylvania	4,561,501	2,261,872	49.6	1,937,540	42.5	292,921	6.4	33,263	0.7	35,905	0.8	324,332 R
Rhode Island	416,072	154,793	37.2	198,342	47.7	59,819	14.4	2,458	0.6	660	0.2	43,549 D
South Carolina	894,071	441,841	49.4	430,385	48.1	14,153	1.6	5,139	0.6	2,553	0.3	11,456 R
South Dakota	327,703	198,343	60.5	103,855	31.7	21,431	6.5	3,824	1.2	250	0.1	94,488 R
Tennessee	1,617,616	787,761	48.7	783,051	48.4	35,991	2.2	7,116	0.4	3,697	0.2	4,710 R
Texas	4,541,636	2,510,705	55.3	1,881,147	41.4	111,613	2.5	37,643	0.8	528	0.0	629,558 R
Utah	604,222	439,687	72.8	124,266	20.6	30,284	5.0	7,226	1.2	2,759	0.5	315,421 R
Vermont	213,299	94,628	44.4	81,952	38.4	31,761	14.9	1,900	0.9	3,058	1.4	12,676 R
Virginia	1,866,032	989,609	53.0	752,174	40.3	95,418	5.1	12,821	0.7	16,010	0.9	237,435 R
Washington	1,742,394	865,244	49.7	650,193	37.3	185,073	10.6	29,213	1.7	12,671	0.7	215,051 R
West Virginia	737,715	334,206	45.3	367,462	49.8	31,691	4.3	4,356	0.6	—	0.0	33,256 D
Wisconsin	2,273,221	1,088,845	47.9	981,584	43.2	160,657	7.1	29,135	1.3	13,000	0.6	107,261 R
Wyoming	176,713	110,700	62.6	49,427	28.0	12,072	6.8	4,514	2.6	—	0.0	61,273 R
Dist. of Col.	175,237	23,545	13.4	131,113	74.8	16,337	9.3	1,114	0.6	3,128	1.8	107,568 D
Totals	86,513,813	43,904,153	50.7	35,483,883	41.0	5,720,060	6.6	921,299	1.1	484,418	0.6	8,420,270 R

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 157

4.2 Volby v roce 1984

V roce 1984 se Reagan utkal o prezidentské křeslo s nevýrazným demokratickým vyzývatelem Waltrem F. Mondalem, s nímž poprvé v americké historii kandidovala na viceprezidenta žena. Mondale byl za Cartera viceprezidentem a v Demokratické straně byl váženou osobou. Demokratická strana však byla tehdy nejednotná a do volební kampaně přicházela bez přesvědčivého programu.

Reagan chtěl strávit v Bílém domě další čtyři roky, a proto pokládal prezidentské volby v roce 1984 za velmi důležité. Rozhodně se nepovažoval za jednoznačného favorita a plně se věnoval i své druhé prezidentské kampani. „V předvolební kampani jsem se vždy choval tak, jako bych o jeden hlas prohrával, protože nejhorší možnou chybou kandidáta je přehnaná sebedůvěra. Věděl jsem, že v předvolební kampani se může stát cokoli“ (Reagan, 1998, s. 289).

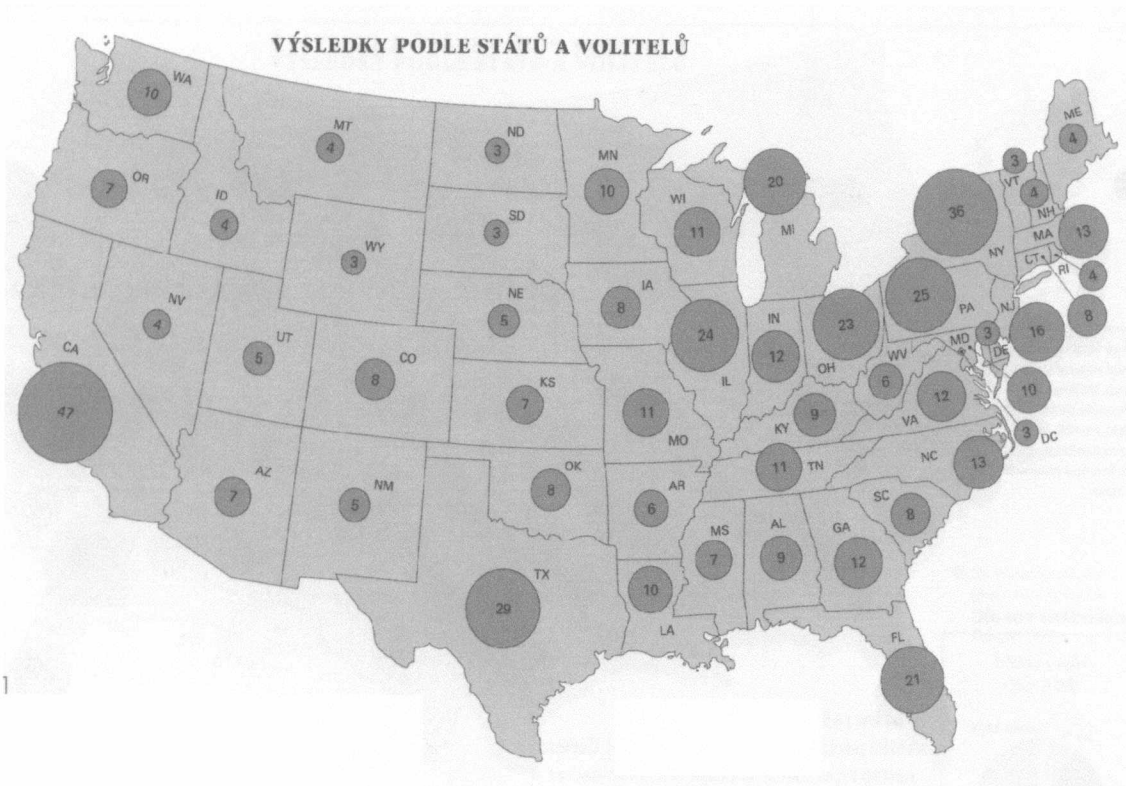
Mondale zvolil v předvolební kampani podobnou taktiku jako Jimmy Carter v roce 1980. Jeho hlavním tématem bylo nazývat Ronalda Reagan lhářem, který se snaží oklamat veřejnost. Noviny tehdy byly plné informací, že Reagan má v úmyslu zvýšit daně, pokud bude znovu zvolen prezidentem. A stejně tak Mondale prohlašoval, že přestože Reagan tvrdí, že po volbách nezvýší daně, ve skutečnosti je zvednout chce, a dokonce má na to již připravený speciální plán (Reagan, 1998, s. 289). Reagan pak musel neustále opakovat, že daně zvýšit nehodlá. Svými projevy se také snažil vyvrátit představy, že Republikánská strana je proti chudým a že udělala málo pro oživení ekonomiky nebo zmírnění osudu nezaměstnaných (Krejčí, 1988, s. 170). Na celostranickém sjezdu Republikánské strany v Dallasu Reagan ve svém děkovacím projevu prohlásil, že voliči mají na výběr mezi vládou pesimistických názorů, obav a různých omezení a mezi vládou naděje, důvěry a růstu (Reagan, 1998, s. 288).

4.2.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1984

Mapa 2: výsledky amerických prezidentských voleb v roce 1984

Reagan 525

Mondale 13

Aljaška -3 Hawai - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 26

Reagan dosáhl drtivého vítězství, které bylo ještě výraznější než porážka Cartera před čtyřmi lety. Získal 54 455 075(58,8 %) hlasů voličů, zatímco Mondale 37 577 185(40,6%) hlasů voličů (Congressional Quarterly, 2005, s. 158). Na mapě, která nám ukazuje výsledky prezidentských voleb v roce 1984, můžeme vidět, že Reagan zvítězil ve všech státech Unie, kromě Mondaleova rodného státu Minnesoty a Districtu of Columbia, tedy v 49 státech. Ale i ve svém rodném státě Mondale zvítězil pouze o 0,2 % voličských hlasů(viz tabulka 2).

Voličskou podporu měl Reagan opět ve všech oblastech USA a dokázal si udržet hlasy tradičních voličů Demokratické strany na jihu a středozápadě, kteří ho podpořili tak jako v roce 1980. Oproti volbám v roce 1980 získal volitelské hlasy ve státech Georgia, Maryland, Rhode Island, Západní Virginii a na Hawai. Největší voličskou podporu(74,5 %) měl v opět Utahu(viz tabulka 2). Reagan získal 525(98%) hlasů volitelů(Wayne, 2000, s. 324) a dosáhl tak vůbec nejvyššího počtu volitelů v dějinách USA. Mondale nedokázal otřást Reaganovou popularitou a na své straně měl pouze 13(2 %) volitelů(Wayne, 2000, s. 324).

Tabulka 2: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 1984

1984 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	RONALD REAGAN (Republican)		WALTER F. MONDALE (Democrat)		DAVID BERGLAND (Libertarian)		LYNDON H. LA ROUCHE JR. (Independent)		OTHER ¹		PLURALITY
		Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	
Alabama	1,441,713	872,849	60.5	551,899	38.3	9,504	0.7	—	0.0	7,461	0.5	320,950 R
Alaska	207,605	138,377	66.7	62,007	29.9	6,378	3.1	—	0.0	843	0.4	76,370 R
Arizona	1,025,897	681,416	66.4	333,854	32.5	10,585	1.0	—	0.0	42	0.0	347,562 R
Arkansas	884,406	534,774	60.5	338,646	38.3	2,221	0.3	1,890	0.2	6,875	0.8	196,128 R
California	9,505,423	5,467,009	57.5	3,922,519	41.3	49,951	0.5	—	0.0	65,944	0.7	1,544,490 R
Colorado	1,295,380	821,817	63.4	454,975	35.1	11,257	0.9	4,662	0.4	2,669	0.2	366,842 R
Connecticut	1,466,900	890,877	60.7	569,597	38.8	204	0.0	—	0.0	6,222	0.4	321,280 R
Delaware	254,572	152,190	59.8	101,656	39.9	268	0.1	—	0.0	458	0.2	50,534 R
Florida	4,180,051	2,730,350	65.3	1,448,816	34.7	754	0.0	—	0.0	131	0.0	1,281,534 R
Georgia	1,776,120	1,068,722	60.2	706,628	39.8	152	0.0	34	0.0	584	0.0	362,094 R
Hawaii	335,846	185,050	55.1	147,154	43.8	2,167	0.6	654	0.2	821	0.2	37,896 R
Idaho	411,144	297,523	72.4	108,510	26.4	2,823	0.7	—	0.0	2,288	0.6	189,013 R
Illinois	4,819,088	2,707,103	56.2	2,086,499	43.3	10,086	0.2	—	0.0	15,400	0.3	620,604 R
Indiana	2,233,069	1,377,230	61.7	841,481	37.7	6,741	0.3	—	0.0	7,617	0.3	535,749 R
Iowa	1,319,805	703,088	53.3	605,620	45.9	1,844	0.1	6,248	0.5	3,005	0.2	97,468 R
Kansas	1,021,991	677,296	66.3	333,149	32.6	3,329	0.3	—	0.0	8,217	0.8	344,147 R
Kentucky	1,369,345	821,702	60.0	539,539	39.4	—	0.0	1,776	0.1	6,328	0.5	282,163 R
Louisiana	1,706,822	1,037,299	60.8	651,586	38.2	1,876	0.1	3,552	0.2	12,509	0.7	385,713 R
Maine	553,144	336,500	60.8	214,515	38.8	—	0.0	—	0.0	2,129	0.4	121,985 R
Maryland	1,675,873	879,918	52.5	787,935	47.0	5,721	0.3	—	0.0	2,299	0.1	91,983 R
Massachusetts	2,559,453	1,310,936	51.2	1,239,606	48.4	—	0.0	—	0.0	8,911	0.3	71,330 R
Michigan	3,801,658	2,251,571	59.2	1,529,638	40.2	10,055	0.3	3,862	0.1	6,532	0.2	721,933 R
Minnesota	2,084,449	1,032,603	49.5	1,036,364	49.7	2,996	0.1	3,865	0.2	8,621	0.4	3,761 D
Mississippi	941,104	582,377	61.9	352,192	37.4	2,336	0.2	1,001	0.1	3,198	0.3	230,185 R
Missouri	2,122,783	1,274,188	60.0	848,583	40.0	—	0.0	—	0.0	12	0.0	425,605 R
Montana	384,377	232,450	60.5	146,742	38.2	5,185	1.3	—	0.0	—	0.0	85,708 R
Nebraska	652,090	460,054	70.6	187,866	28.8	2,079	0.3	—	0.0	2,091	0.3	272,188 R
Nevada	286,667	188,770	65.8	91,655	32.0	2,292	0.8	—	0.0	3,950	1.4	97,115 R
New Hampshire	389,066	267,051	68.6	120,395	30.9	735	0.2	467	0.1	418	0.1	146,656 R
New Jersey	3,217,862	1,933,630	60.1	1,261,323	39.2	6,416	0.2	—	0.0	16,493	0.5	672,307 R
New Mexico	514,370	307,101	59.7	201,769	39.2	4,459	0.9	—	0.0	1,041	0.2	105,332 R
New York	6,806,810	3,664,763	53.8	3,119,609	45.8	11,949	0.2	—	0.0	10,489	0.2	545,154 R
North Carolina	2,175,361	1,346,481	61.9	824,287	37.9	3,794	0.2	—	0.0	799	0.0	522,194 R
North Dakota	308,971	200,336	64.8	104,429	33.8	703	0.2	1,278	0.4	2,225	0.7	95,907 R
Ohio	4,547,619	2,678,560	58.9	1,825,440	40.1	5,886	0.1	10,693	0.2	27,040	0.6	853,120 R
Oklahoma	1,255,676	861,530	68.6	385,080	30.7	9,066	0.7	—	0.0	—	0.0	476,450 R
Oregon	1,226,527	685,700	55.9	536,479	43.7	—	0.0	—	0.0	4,348	0.4	149,221 R
Pennsylvania	4,844,903	2,584,323	53.3	2,228,131	46.0	6,982	0.1	—	0.0	25,467	0.5	356,192 R
Rhode Island	410,492	212,080	51.7	197,106	48.0	277	0.1	—	0.0	1,029	0.3	14,974 R
South Carolina	968,529	615,539	63.6	344,459	35.6	4,359	0.5	—	0.0	4,172	0.4	271,080 R
South Dakota	317,867	200,267	63.0	116,113	36.5	—	0.0	—	0.0	1,487	0.5	84,154 R
Tennessee	1,711,994	990,212	57.8	711,714	41.6	3,072	0.2	1,852	0.1	5,144	0.3	278,498 R
Texas	5,397,571	3,433,428	63.6	1,949,276	36.1	—	0.0	14,613	0.3	254	0.0	1,484,152 R
Utah	629,656	469,105	74.5	155,369	24.7	2,447	0.4	—	0.0	2,735	0.4	313,736 R
Vermont	234,561	135,865	57.9	95,730	40.8	1,002	0.4	423	0.2	1,541	0.7	40,135 R
Virginia	2,146,635	1,337,078	62.3	796,250	37.1	—	0.0	13,307	0.6	—	0.0	540,828 R
Washington	1,883,910	1,051,670	55.8	807,352	42.9	8,844	0.5	4,712	0.3	11,332	0.6	244,318 R
West Virginia	735,742	405,483	55.1	328,125	44.6	—	0.0	—	0.0	2,134	0.3	77,358 R
Wisconsin	2,211,689	1,198,584	54.2	995,740	45.0	4,883	0.2	3,791	0.2	8,691	0.4	202,844 R
Wyoming	188,968	133,241	70.5	53,370	28.2	2,357	1.2	—	0.0	—	0.0	79,871 R
Dist. of Col.	211,288	29,009	13.7	180,408	85.4	279	0.1	127	0.1	1,465	0.7	151,399 D
Totals	92,652,842	54,455,075	58.8	37,577,185	40.6	228,314	0.2	78,807	0.1	313,461	0.3	16,877,890 R

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 158

5 Americké prezidentské volby 1988 : prezident George Bush

George Bush převzal prezidentský úřad jako zkušený politik, jak z práce v administrativě, tak v zákonodárných orgánech. Stal se po 152 letech prvním viceprezidentem od roku 1836, který byl z tohoto postu zvolen do prezidentského úřadu.¹⁴ Nepodařilo se mu však, aby byl jako úřadující prezident znovu zvolen do funkce a zařadil se tak mezi prezidenty Spojených států, kteří vládli pouze jedno funkční období.

George Herbert Walker Bush se narodil 12. června 1924 v Miltonu ve státě Massachusetts.¹⁵ Politiku měl George Bush v rodině. Jeho otec byl republikánem a později deset let senátorem Spojených států za stát Connecticut. Ve svém domovském státě navštěvoval Phillips Academy, jeden z nejprestižnějších internátů na východním pobřeží. Za druhé světové války se dobrovolně přihlásil do armády, kde jako pilot strávil tři roky¹⁶. Po válce a odchodu z armády studoval na Yaelově univerzitě v Connecticutu ekonomii a sociologii.¹⁷ Roku 1948 Bushovi přesídlili do Texasu, kde George začal pracovat u olejářských společností a stal se úspěšným podnikatelem v olejářském průmyslu. V Texasu také zahájil svou politickou kariéru.

V roce 1964 se Bush neúspěšně ucházel o senátorské křeslo ve Washingtonu. O dva roky později již úspěšně kandidoval s podporou Richarda Nixona a Geralda Forda na poslance federální Sněmovny. Členem Sněmovny reprezentantů zůstal po dvě volební období (1967 – 1971). V roce 1970 se opět neúspěšně pokoušel získat křeslo v Senátu za stát Texas. Dva roky (1971-1973) Bush vykonával funkci amerického velvyslance u Organizace spojených národů a po uplynutí působnosti v OSN se stal na Nixonovo přání předsedou Republikánské

¹⁴ V roce 1836 byl z funkce viceprezidenta do prezidentského úřadu zvolen Martin Van Buren, který v roce 1837 vystřídal v Bílém domě Andrewa Jacksona.

¹⁵ Bush se narodil v zámožné rodině, jeho otec byl úspěšným bankéřem na Wall Streetu.

¹⁶ V osmnácti letech se stal nejmladším pilotem ve vojenském námořnictvu. Před koncem války se oženil s Barbarou Piercovou, s níž má pět dětí.

¹⁷ Studia ukončil bakalářskou zkouškou.

strany. V roce 1974 ho prezident Ford jmenoval šéfem kontaktního úřadu v Pekingu, kde působil třináct měsíců. Po návratu z Pekingu působil v letech 1975 až 1977 jako ředitel Ústřední zpravodajské služby (CIA).¹⁸

Po vítězství Jimmyho Cartera v prezidentských volbách se Bush ocitl bez úřadu, ale již od roku 1979 usiloval o to, aby dosáhl prezidentské nominace za Republikánskou stranu ve volbách v roce 1980. Během primárních voleb byl největším rivalem Ronalda Reagana, kterého dokonce v prvních primárkách v Iowě porazil (viz předchozí kapitola). Reagan si Bushe vybral jako viceprezidenta a ve volbách roku 1980 společně zvítězili.

Ve funkci viceprezidenta Bush přebíral za Reagana řadu úkolů, ale hrál velice pasivní úlohu. Loajálně se přizpůsobil Reaganovi a vlastní politické postoje neprojevoval. Jako viceprezident Bush setrval po dvě funkční období a v roce 1988 získal nominaci na kandidáta za Republikánskou stranu do prezidentských voleb, kterou proměnil ve vítězství.¹⁹ Od roku 1928 to bylo poprvé, kdy Republikánská strana získala Bílý dům na třetí za sebou jdoucí čtyřleté období (Karas, Kupka, 2005, s. 12).

Ve svém nástupním projevu hovořil nový prezident o potřebě odstraňovat nedostatky ve školství, vysokou kriminalitu, drogový problém a obtížnou situaci měst (Schäfer, 1995, s. 467). Ve výběru svých spolupracovníků se Bush od Reagana zřetelně odlišoval. Zpravidla si vybíral zkušené a pragmatické politiky, a byrokraty s letitými politickými zkušenostmi.²⁰ Záměrně nechal v jednotlivých úřadech pouze 20 procent politiků, které jmenoval Reagan (Heideking, 1999, s. 486).

Bushovo prezidentství nebylo řízeno žádným programem (Heideking, 1999, s. 486). Chyběla mu také schopnost elektrizovat či mobilizovat veřejnost. Na rozdíl od svého předchůdce se Bush věnoval i rutinním záležitostem Bílého domu a zákonodárnému procesu. Jednoznačně však upřednostňoval zahraniční politiku. Proto se zanedlouho začalo rozlišovat mezi Bushem, který byl poměrně úspěšným zahraničním politikem a naprosto neúspěšným vnitřním politikem.

¹⁸ Bushovi se podařilo CIA zreformovat a obnovit její pokleslou morálku. V té době vyšla najevo celá řada faktů o tom, jak CIA špehovala americké občany a chystala atentáty na některé zahraniční představitele, mezi nimiž byl i Fidel Castro.

¹⁹ Více o prezidentských volbách v roce 1988 viz podkapitoly 5.1 a 5.1.1.

²⁰ Ministerstvo zahraničí vedl James Baker, ministrem obrany se stal Richard Cheney.

Prezident nepomýšlel ve vnitřní politice na rozsáhlejší aktivity a vnitropolitické výsledky jeho administrativy byly skromné. Ve vnitřní politice bylo zapotřebí zvládnout tíživé dědictví Reaganovy vlády, tedy rozpočtový deficit a státní zadlužení. V roce 1990 byl proto přijat soubor opatření ke snížení deficitu státního rozpočtu(Schäfer, 1995, s. 468). Reaganova administrativa se také potýkala se zhroutením mnoha spořitelů, které se v letech konjunktury cen pozemků a nemovitostí ve svých spekulacích přepočítaly(Heideking, 1999, s. 486). Tyto skutečnosti podstatně přiškrcovaly manévrovací prostor vlády. Navíc obě sněmovny ovládala demokratická většina, která se při doplňujících volbách do Kongresu v listopadu 1990 v obou komorách ještě zvýšila(Schäfer, 1995, s. 468). Větší vnitropolitický program nedokázal prezident Bush prosadit ani po vyhrané válce v Perském zálivu, kdy se těšil velké popularitě.

Achillovou patou jeho politiky se stala hospodářská politika. Hospodářský růst stagnoval, míra nezaměstnanosti rostla. Na podzim roku 1990 se hospodářství dostalo do fáze hospodářské recese a stagnovalo až do poloviny roku 1992. Pouze inflace se za Bushovi vlády udržela v příznivých mezích(Schäfer, 1995, s. 468). Hospodářskopolitickou pohromou se stalo Bushovo oznámení, že v důsledku rozpočtového deficitu zvýší daně. V sociální politice Bush nepokračoval v razantním krácení výdajů, jako to dělal prezident Reagan, ale nedokázal přizpůsobit nutnou sociální pomoc a veřejnou péči rostoucí nezaměstnanosti a stále většímu počtu chudých lidí.

V ostatních oblastech domácí politiky se Bushova administrativa snažila o řadu změn, které se daly v Kongresu prosadit jen částečně. Velkou pozornost věnoval prezident strategii boje proti drogám, která zahrnovala prevenci, osvětu mezi mládeží, léčbu drogově závislých a státní sankce proti konzumentům(Schäfer, 1995, s. 469). Další iniciativou Bushovy administrativy měla být účinná koncepce boje proti kriminalitě, na níž se však v Kongresu nedosáhlo konsensu. Stejně tak vzdělávací program „Amerika 2000“, podle něhož se mělo zlepšit vzdělání všech Američanů, v Kongresu z větší části neprošel(Schäfer, 1995, s. 470). Zvláštní pozornost si zaslouží dva zákony z roku 1990, a to „Zákon o čistotě ovzduší“, který stanovil podmínky pro průmyslové podniky a „Zákon o přistěhovalectví“, který zvýšil přípustnou roční imigraci a zajistil zvýšení kvóty pro vysoce kvalifikované

pracovníky(Schäfer, 1995, s. 470). Vcelku však Bushova vláda nedostála ve vnitřní politice požadavkům, které na ni kladly složité poměry a zvyšující se potíže v zemi.

Naopak v zahraniční politice byl prezident úspěšný. V roce 1989 přikázal intervenci do Panamy, aby dal zatknout tamějšího diktátora Noriegu, který byl obviněn z aktivní účasti na mezinárodním obchodě s drogami. Pragmaticky přizpůsobil americkou zahraniční politiku nové mezinárodní situaci po rozpadu Sovětského svazu a jeho východoevropského impéria. Pokračoval v dialogu s Gorbačovem, který započal již Reagan ve svém druhém funkčním období.²¹ Po rozpadu SSSR Spojené státy musely jednat Ruskem a ostatními nástupnickými státy. Bushova administrativa se starala o kontrolu tamějších jaderných zbraní a rozsah hospodářské pomoci. Po pádu berlínské zdi v listopadu 1989 a v následném procesu sjednocování Německa se USA jako první mezi čtyřmi vítěznými mocnostmi vyslovily pro co možná nejrychlejší sjednocení Německa a přispěly k úspěchu „rozhovorů 2 + 4“.²²

Vrcholem Bushovy kariéry bylo bezpochyby vítězství ve válce v Perském zálivu, ve které USA poprvé sehrály roli jediné supervelmoci. Za irácké agrese v Kuvajtu v srpnu 1990 prokázal Bush rozhodnost a vůdcovské vlastnosti. Když irácký vůdce Saddám Husajn ignoroval veškeré výzvy USA i Spojených národů, aby se z Kuvajtu stáhl, zahájily Spojené státy vojenské akce v Perském zálivu, aby z pověření Organizace spojených národů anulovaly iráckou anexi Kuvajtu. Šestitýdenní operace „Pouštní bouře“ proběhla úspěšně, odpor Iráčanů byl zlomen a Kuvajt osvobozen od Husajnových vojsk. Příměří z konce února 1991 ponechalo mocenské poměry v Iráku beze změny, nicméně Spojené státy zůstaly i nadále dominantní mocností na Blízkém východě.

Po konci studené války rozvíjel prezident Bush ve svých projevech koncepci „nového světového uspořádání“ mezinárodních poměrů, podle které se mělo výrazněji uplatňovat mezinárodní právo a měla se posílit pozice Organizace

²¹ Při svém prvním setkání na Maltě v prosinci 1989 Bush společně s Gorbačovem oznámili světu konec studené války. Na další schůzce Bushe s Gorbačovem, na přelomu května a června 1990 ve Washingtonu, byly podepsány dohody o zlepšení americko-sovětských vztahů a v červenci 1991 byla podepsána smlouva START, jíž se zredukovaly na obou stranách strategické atomové zbraně přibližně o 30 procent.

²² Pro Bushe se neomezená podpora německého sjednocení stala jednou z důležitých součástí budování nového uspořádání v Evropě, tj. prosazení koncepce „sjednocené a svobodné Evropy“.

spojených národů. Záhy se ukázalo, že „nové světové uspořádání“ zůstává nejasné a stojí před řadou problémů, což na konci Bushova funkčního období zřetelně osvědčila válka v bývalé Jugoslávii, pro kterou ani americká politika nenašla účinný recept.

Krátce po konci války v Perském zálivu se zdál prezident Bush neporazitelný. Jeho pozice byla velice pevná a podpora veřejnosti dosahovala magických hranic. Nikdo tehdy nepochyboval, že vítězství v prezidentských volbách v roce 1992 se stane jeho snadnou kořistí. Nicméně jen o pouhý rok později jeho popularita závratně klesla. Vážnou slabinou jeho politiky byla celková ekonomická situace, hospodářská recese a růst míry nezaměstnanosti. Tyto faktory převládly v postojích amerických voličů a staly se stěžejními problémy na domácí scéně. Slabá ruka Bushovy vlády ve vnitřní politice vedla k celkovému rozčarování z prezidentovi administrativy.

Samotné volby v roce 1992 potvrdily, že rozhodující pro boj o prezidentský úřad je ve Spojených státech především domácí politika. Bushova úspěšná zahraniční politika nebyla dostačujícím podnětem pro jeho znovuzvolení. Domácí problémy zcela převážily a prezidentské volby představovaly pro většinu voličů příležitost ke změně v americké politice. Po dvanácti letech tak skončila vláda republikánů v Bílém domě.²³

²³ Bush unesl svou porážku statečně. Po odchodu z úřadu se vrátil do Texasu a zůstal i nadále činný.

5.1 Volby v roce 1988

O prezidentský úřad se George Bush utkal s massachusettským guvernérem řeckého původu Michaellem S. Dukakisem.²⁴ Největším soupeřem George Bushe v primárních volbách byl kansaský senátor Robert Dole.²⁵ Republikánští voliči, kteří si přáli, aby nový americký prezident pokračoval v „reaganomismu“, však vsadili na Bushe, který Dola zcela odsunul do pozadí již po „superúterý“ 8. března, kdy zvítězil ve všech šestnácti státech, ve kterých se konaly primární volby (Pomper, 1989, s. 60). Svou loajalitu vůči Reaganovi Bush vydával za největší ctnost. Odvolával se na své zkušenosti a sliboval především stabilitu.

Dukakisovým největším rivalem z řad Demokratické strany se stal reverend černé pleti Jesse Jackson (Pomper, 1989, s. 40).²⁶ Mezi špičku demokratických kandidátů se také proboujel senátor za stát Tennessee Albert Gore. Naděje nakonec demokraté vložili do Dukakise, jenž do kampaně vstoupil s heslem „ šance pro každého“, tedy každý to může někam dotáhnout, když mu k tomu společnost dá příležitost. Za kandidáta na viceprezidenta si Dukakis krátce před celonárodním stranickým sjezdem v Atlantě zvolil senátora Lloyda Bentsena z Texasu, s nímž George Bush prohrál v roce 1970 senátorské křeslo.

Bush si jako svého viceprezidenta vybral mladého senátora z Indiany Dana Quaylea. Od okamžiku, kdy oznámil, že Quayle se stane jeho viceprezidentem, bylo jeho rozhodnutí podrobováno kritice. Existovaly totiž pochybnosti, jestli nezkušený Quayle má politický formát pro budoucího prezidenta. Mnozí odborníci hodnotili tuto volbu jako jedno z Bushových nejhorších rozhodnutí a někteří dokonce tvrdili, že přispěla k Bushově porážce v jeho druhé volební kampani (Kessler, 1999, s. 142). Bush dokonce před volbami v roce 1992 uvažoval, že se nepopulárního viceprezidenta zbaví (Majstr, Mundil, 1997, s. 357), nakonec Quayle kandidoval na viceprezidenta i v roce 1992.

²⁴ Dukakis byl synem řeckých přistěhovalců.

²⁵ Dole se neúspěšně ucházel o prezidentskou nominaci za republikány již v roce 1980 a v roce 1976 kandidoval s Geraldem Fordem na viceprezidenta.

²⁶ Jackson se o demokratickou nominaci ucházel již v roce 1984.

Quayle měl nevalné akademické vzdělání, vyhnul se vojenské službě ve Vietnamu a bylo o něm všeobecně známo, že nevyniká přílišnými znalostmi. Svou větnou skladbou a gramatickými chybami na sebe záhy upoutal pozornost autorů vtipů a karikatur. „, Kéž bude náš národ maiákem (!) naděje světa“, napsal na vánoční přání v roce 1988(Kessler, 1999, s. 142). Po několika nepříliš zdařilých výrociích, které široké veřejnosti prozradily, že Quayle má ve svých „politických“ vědomostech značné mezery, byl organizátory Bushovy volební kampaně „uklizen“ do menších míst, kde vystupoval převážně před studenty bez volebního práva, a kde nebyly přítomny televizní kamery.

Na nominačním stranickém sjezdu republikánů v New Orleans George Bush pronesl slib, který se mu později stal téměř osudným. Zapřísáhl se totiž, že nezvýší daně. Doslova řekl: „Odezírejte mé rty-žádné nové daně!“ - Read my lips. No new taxes(Majstr, Mundil, 1997, s. 337). Poté, co v roce 1992 souhlasil se zvýšením daní, čímž tento snadno zapamatovatelný slib porušil, slýchával tato svá slova téměř denně.

Bushův program, který chtěl jako prezident plnit, zůstával nejasný, jeho volební kampaň však byla jednoznačně negující. Někteří američtí političtí experti hovořili o nejpomlouvačnější a nejšpinavější předvolební kampani v americké historii. Jejím tématem nebyly dosavadní Bushovy úspěchy, ale údajné nedostatky jeho soupeře. Republikáni Dukakise s úspěchem vylíčili jako liberála, což na rozdíl od evropského chápání, je v americké politické tradici označení pro sociálně orientovaného člověka. Dukakis byl také vykreslen jako muž, který je nezkušený v zahraniční politice.

Bushovi poradci chtěli voliče zmobilizovat tím, že do volební kampaně vnesli vlastenecké symboly a strach společnosti z kriminality a rasismu(Heideking, 1999, s. 485). Bush během kampaně naznačoval, že Dukakis neprojevil dostatek vlastenectví, když jako guvernér státu Massachusetts vetoval přijetí zákona, který vyžadoval, aby všichni studenti massachusettských veřejných škol měli povinnost skládat slib věrnosti (Kessler, 1999, s. 141). K vykreslení svého protikandidáta použil Bush případ massachusettského vězně černé pleti Willieho Hortona, který se při víkendové vycházce dopustil znásilnění(Kessler, 1999, s. 140). Bush se tak snažil ukázat, že Dukakis není dostatečně tvrdý vůči zločinu a vyzýval k popravě

hlavních kšeftařů s drogami(Kessler, 1999, s. 141). Případ Horton je považován za jeden z nejhnusnějších podrazů amerických volebních kampaní. Zda-li tyto útoky ovlivnily Bushovo vítězství, se už nedozvíme, ale bylo to vítězství přesvědčivé.

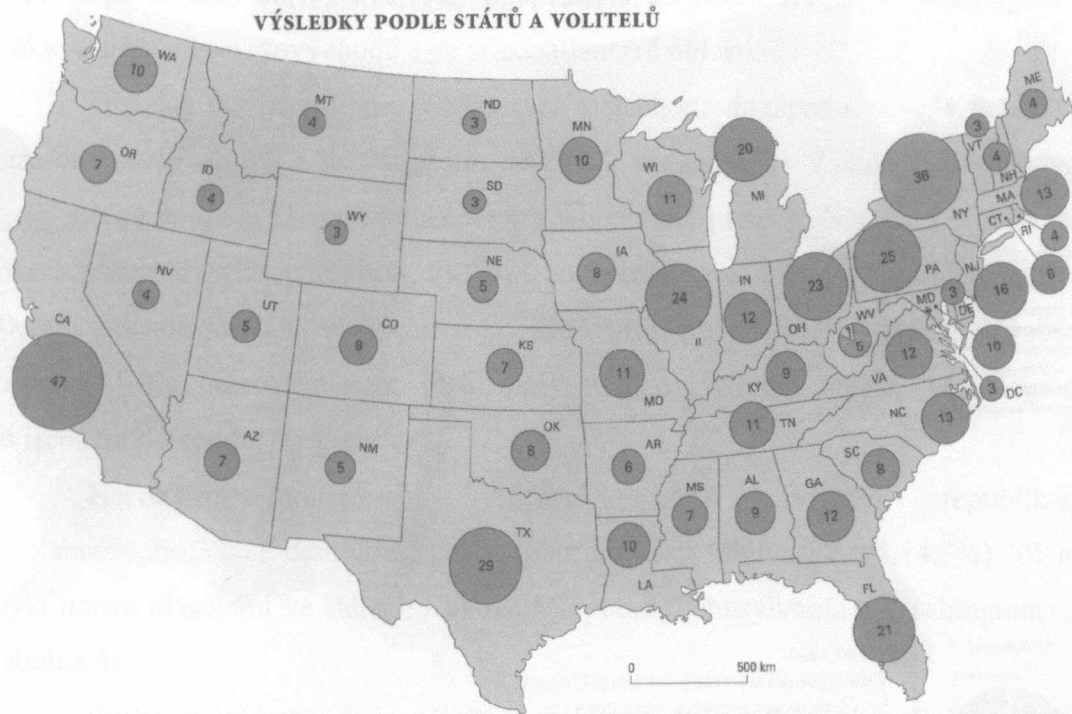
5.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1988

Mapa 3: výsledky amerických prezidentských voleb v roce 1988

Bush 426

Dukakis 111

VÝSLEDKY PODLE STÁTŮ A VOLITELŮ

Aljaška -3 Hawai - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 27
V Západní Virginii jedna Dukakisova volitelka vyměnila kandidáty na prezidenta a viceprezidenta

Za podmínek prosperujícího hospodářství, nízké nezaměstnanosti i inflace se nekonalo žádné překvapení. Při velmi malé volební účasti jednoznačně zvítězil George Bush. Pro Bushe hlasovalo 48 886 097(53,4 %) voličů, pro Dukakise jen 41 809 074(45,6 %) voličů(Congressional Quarterly, 2005, s. 159). Daleko větší rozdíl byl v počtu volitelských hlasů. Bush zvítězil ve 40 státech a získal 426(79 %) volitelských hlasů(Wayne, 2000, s. 324). Dukakis obdržel 111²⁷ (21 %) hlasů volitelů(Wayne, 2000, s. 324) a vyhrál v 10 státech a Washingtonu D.C.

Bush měl jednoznačnou podporu ve státech Skalistých hor(Colorado, Idaho, Montana, Nevada, Utah, Wyoming) a státech centrálních rovin(Severní a Jižní Dakota, Nebraska a Kansas), dokázal si udržet celý jih a jihozápad, a úspěch měl až na některé výjimky i na středozápadě. Kromě New Yorku získal všechny státy s velkým počtem volitelů- Kalifornii, Texas, Floridu, Pensylvánii, Illinois a Ohio. Nedokázal si však udržet dva státy pacifického pobřeží- Oregon a Washington a některé státy na severovýchodě a ve středoatlantské oblasti.

Dukakis čerpal podporu v některých státech středozápadu, severovýchodu a středoatlantské oblasti a na západním podbřeží(viz mapa 3). Začala se tak rýsovat geografická podpora Demokratické strany v budoucích letech. Nejvíce volitelských hlasů načerpal v New Yorku(36). Volební preference mezi Republikánskou a Demokratickou stranou se oproti roku 1984 proměnily v devíti státech(Havajské ostrovy, Iowa, Massachusetts, New York, Oregon, Rhode Island, Washington, Wisconsin a Západní Virginie).

Největším poměrem voličských hlasů zvítězili republikáni v Utahu(66,2%:32%), demokraté pak v Districtu of Columbia(82.6%:14.3%). Těsné bylo lidové hlasování ve státech Illinois, Maryland, Pennsylvania a Washington(viz tabulka 3).

Bushovo vítězství bylo přičítáno zejména dvěma faktorům. Byly to jeho rozsáhlé politické zkušenosti a jeho odhodlání tvrdě se postavit proti zločinu. K vítězství mu nepochybně dopomohl i relativně příznivý ekonomický stav, zlepšení mezinárodní situace(především sovětsko-amerických vztahů) a také stále velká popularita Ronalda Reagana, který ho v kampani aktivně podporoval.. Značnou

²⁷ V Západní Virgini jedna demokratická volitelka odevzdala svůj hlas pro Lloyda Bentsena jako prezidenta a Michaela Dukakise jako viceprezidenta

zásluhu na vítězství měl bezpochyby i tým, který řídil Bushovu předvolební kampaň.

Tabulka 3: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 1988

1988 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	GEORGE BUSH (Republican)		MICHAEL S. DUKAKIS (Democrat)		RON PAUL (Libertarian)		LENORA B. FULANI (New Alliance)		OTHER ¹		PLURALITY
		Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	
Alabama	1,378,476	815,576	59.2	549,506	39.9	8,460	0.6	3,311	0.2	1,623	0.1	266,070 R
Alaska	200,116	119,251	59.6	72,584	36.3	5,484	2.7	1,024	0.5	1,773	0.9	46,667 R
Arizona	1,171,873	702,541	60.0	454,029	38.7	13,351	1.1	1,662	0.1	290	0.0	248,512 R
Arkansas	827,738	466,578	56.4	349,237	42.2	3,297	0.4	2,164	0.3	6,465	0.8	117,341 R
California	9,887,065	5,054,917	51.1	4,702,233	47.6	70,105	0.7	31,181	0.3	28,629	0.3	352,684 R
Colorado	1,372,394	728,177	53.1	621,453	45.3	15,482	1.1	2,539	0.2	4,743	0.3	106,724 R
Connecticut	1,443,394	750,241	52.0	676,584	46.9	14,071	1.0	2,491	0.2	7	0.0	73,657 R
Delaware	249,891	139,639	55.9	108,647	43.5	1,162	0.5	443	0.2	—	0.0	30,992 R
Florida	4,302,313	2,618,885	60.9	1,656,701	38.5	19,796	0.5	6,655	0.2	276	0.0	962,184 R
Georgia	1,809,672	1,081,331	59.8	714,792	39.5	8,435	0.5	5,099	0.3	15	0.0	366,539 R
Hawaii	354,461	158,625	44.8	192,364	54.3	1,999	0.6	1,003	0.3	470	0.1	33,739 D
Idaho	408,968	253,881	62.1	147,272	36.0	5,313	1.3	2,502	0.6	—	0.0	106,609 R
Illinois	4,559,120	2,310,939	50.7	2,215,940	48.6	14,944	0.3	10,276	0.2	7,021	0.2	94,999 R
Indiana	2,168,621	1,297,763	59.8	860,643	39.7	—	0.0	10,215	0.5	—	0.0	437,120 R
Iowa	1,225,614	545,355	44.5	670,557	54.7	2,494	0.2	540	0.0	6,668	0.5	125,202 D
Kansas	993,044	554,049	55.8	422,636	42.6	12,553	1.3	3,806	0.4	—	0.0	131,413 R
Kentucky	1,322,517	734,281	55.5	580,368	43.9	2,118	0.2	1,256	0.1	4,494	0.3	153,913 R
Louisiana	1,628,202	883,702	54.3	717,460	44.1	4,115	0.3	2,355	0.1	20,570	1.3	166,242 R
Maine	555,035	307,131	55.3	243,569	43.9	2,700	0.5	1,405	0.3	230	0.0	63,562 R
Maryland	1,714,358	876,167	51.1	826,304	48.2	6,748	0.4	5,115	0.3	24	0.0	49,863 R
Massachusetts	2,632,805	1,194,635	45.4	1,401,415	53.2	24,251	0.9	9,561	0.4	2,943	0.1	206,780 D
Michigan	3,669,163	1,965,486	53.6	1,675,783	45.7	18,336	0.5	2,513	0.1	7,045	0.2	289,703 R
Minnesota	2,096,790	962,337	45.9	1,109,471	52.9	5,109	0.2	1,734	0.1	18,139	0.9	147,134 D
Mississippi	931,527	557,890	59.9	363,921	39.1	3,329	0.4	2,155	0.2	4,232	0.5	193,969 R
Missouri	2,093,713	1,084,953	51.8	1,001,619	47.8	434	0.0	6,656	0.3	51	0.0	83,334 R
Montana	365,674	190,412	52.1	168,936	46.2	5,047	1.4	1,279	0.3	—	0.0	21,476 R
Nebraska	661,465	397,956	60.2	259,235	39.2	2,534	0.4	1,740	0.3	—	0.0	138,721 R
Nevada	350,067	206,040	58.9	132,738	37.9	3,520	1.0	835	0.2	6,934	2.0	73,302 R
New Hampshire	451,074	281,537	62.4	163,696	36.3	4,502	1.0	790	0.2	549	0.1	117,841 R
New Jersey	3,099,553	1,743,192	56.2	1,320,352	42.6	8,421	0.3	5,139	0.2	22,449	0.7	422,840 R
New Mexico	521,287	270,341	51.9	244,497	46.9	3,268	0.6	2,237	0.4	944	0.2	25,844 R
New York	6,485,683	3,081,871	47.5	3,347,882	51.6	12,109	0.2	15,845	0.2	27,976	0.4	266,011 D
North Carolina	2,134,370	1,237,258	58.0	890,167	41.7	1,263	0.1	5,682	0.3	—	0.0	347,091 R
North Dakota	297,261	166,559	56.0	127,739	43.0	1,315	0.4	396	0.1	1,252	0.4	38,820 R
Ohio	4,393,699	2,416,549	55.0	1,939,629	44.1	11,989	0.3	12,017	0.3	13,515	0.3	476,920 R
Oklahoma	1,171,036	678,367	57.9	483,423	41.3	6,261	0.5	2,985	0.3	—	0.0	194,944 R
Oregon	1,201,694	560,126	46.6	616,206	51.3	14,811	1.2	6,487	0.5	4,064	0.3	56,080 D
Pennsylvania	4,536,251	2,300,087	50.7	2,194,944	48.4	12,051	0.3	4,379	0.1	24,790	0.5	105,143 R
Rhode Island	404,620	177,761	43.9	225,123	55.6	825	0.2	280	0.1	631	0.2	47,362 D
South Carolina	986,009	606,443	61.5	370,554	37.6	4,935	0.5	4,077	0.4	—	0.0	235,889 R
South Dakota	312,991	165,415	52.8	145,560	46.5	1,060	0.3	730	0.2	226	0.1	19,855 R
Tennessee	1,636,250	947,233	57.9	679,794	41.5	2,041	0.1	1,334	0.1	5,848	0.4	267,439 R
Texas	5,427,410	3,036,829	56.0	2,352,748	43.3	30,355	0.6	7,208	0.1	270	0.0	684,081 R
Utah	647,008	428,442	66.2	207,343	32.0	7,473	1.2	455	0.1	3,295	0.5	221,099 R
Vermont	243,328	124,331	51.1	115,775	47.6	1,000	0.4	205	0.1	2,017	0.8	8,556 R
Virginia	2,191,609	1,309,162	59.7	859,799	39.2	8,336	0.4	14,312	0.7	—	0.0	449,363 R
Washington	1,865,253	903,835	48.5	933,516	50.0	17,240	0.9	3,520	0.2	7,142	0.4	29,681 D
West Virginia	653,311	310,065	47.5	341,016	52.2	—	0.0	2,230	0.3	—	0.0	30,951 D
Wisconsin	2,191,608	1,047,499	47.8	1,126,794	51.4	5,157	0.2	1,953	0.1	10,205	0.5	79,295 D
Wyoming	176,551	106,867	60.5	67,113	38.0	2,026	1.1	545	0.3	—	0.0	39,754 R
Dist. of Col.	192,877	27,590	14.3	159,407	82.6	554	0.3	2,901	1.5	2,425	1.3	131,817 D
Totals	91,594,809	48,886,097	53.4	41,809,074	45.6	432,179	0.5	217,219	0.2	250,240	0.3	7,077,023 R

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 159

6 Americké prezidentské volby 1992 a 1996 : prezident Bill Clinton

Bill Clinton po dvanácti letech ukončil konzervativní éru Reagana a Bushe a jeho vítězství v prezidentských volbách se stalo symbolem změny. Byl prvním americkým prezidentem narozeným po 2.světové válce. Po Theodoru Rooseveltovi a Johnu F. Kennedym třetím nejmladším v dějinách Spojených států. Byl prvním demokratem od dob F. D. Roosevelta, který vydržel ve funkci celá dvě období. Stal se ale také teprve druhým prezidentem, který čelil ústavní žalobě – impeachmentu.

Bill Clinton se narodil 19. srpna 1946 v městečku Hope v jižanském státě Arkansas.²⁸ Z rodného Hope se později rodina přestěhovala do města Hot Springs také v Arkansasu, kde Bill chodil na střední školu. Clinton byl velmi ctižádostivý a snažil se vyniknout ve všem, co dělal. Byl úspěšným studentem, který patřil k nejlepším ve třídě, angažoval se jako studentský mluvčí a vedl školní kapelu. V létě 1963 se mohl jako delegát národní mládežnické organizace zúčastnit školního výletu do Washingtonu a potrást pravicí prezidentu Kennedymu a poobědvat se senátorem Fulbrightem v jídelně Senátu. Podle vlastních slov na něj tento zážitek silně zapůsobil a přivedl jej k rozhodnutí stát se též politikem(Heideking, 1999, s. 491). Přestože patřil k jižní baptistické církvi²⁹, přihlásil se ke studiu zahraniční politiky a mezinárodních vztahů na elitní Georgetownskou univerzitu ve Washingtonu vedenou jezuitu³⁰. Na studium si přivydělával prací pro arkansaského senátora Williama Fulbrighta, odborníka na zahraniční politiku a odpůrce války ve Vietnamu. Po promoci na Georgetownu získal prestižní Rhodesovo stipendium,

²⁸ Jeho matka Virginia Cassidyová byla zdravotní sestra a jeho otec William Blythe byl obchodním cestujícím, jenž se zabil v autě dva měsíce před Billovým narozením. Pokřtěn byl jako William Jefferson Blythe IV. Když mu bylo patnáct let nechal si změnit jméno podle otčima Rogera Clintona, který byl obchodníkem s automobily a Virginii si vzal když byly Billovi čtyři roky. Manželství rodičů a rodinný život byly zatíženy otčimovým alkoholismem. Celý rok 1992 se vyprávěla historka, jak opilý otčím nejednou vytáhl na Billa nebo jeho matku pušku a dokonce i vystřelil. Když bylo Billovi asi čtrnáct let postavil si při jedné takové scéně proti otci a řekl mu, aby mámu už nikdy nebil. Tím bití skončilo(Majstr, Mundil, 1997, s. 315).

²⁹ Baptismus je odnož amerického protestantismu.

³⁰ Tam přesvědčil přijímací komisi, aby ho na studium vzali, přestože neměl požadovanou kvalifikaci cizího jazyka(Majstr, Mundil, 1997, s 315).

keré mu v letech 1968 – 1970 umožnilo studium politických věd v Oxfordu.³¹ Během oxfordských studií se účastnil na několika demonstracích proti válce ve Vietnamu a s trochou obratnosti i štěstí se mu podařilo vyhnout odvodu a vojenské službě ve Vietnamu. Obě tyto události se mu vracely jako bumerang během politické kariéry a zejména v prezidentské kampani v roce 1992. Při studiích na Oxfordu se také Clinton připlétl na večírky, kde se kouřila marihuana, což mu v roce 1992 političtí oponenti také vyčetli. V této době se také vydal na cestu po Evropě. Navštívil Moskvu a v lednu 1970 zavítal do Prahy, kde bydlel u manželů Kopoldových, příbuzných Jana Švermy³², které mu doporučil jejich syn a Clintonův přítel z Oxfordu Jan Kopold. Když se Clinton vrátil do Ameriky absolvoval tříleté studium práv na Yaleově univerzitě, kde po třech letech promoval. Zde se také seznámil se svou budoucí ženou Hillary Rodhamovou³³, která společně s Clintonem podporovala roku 1972 v Texasu volební kampaň demokratického prezidentského kandidáta Georga McGoverna, kterého drtivě porazil Richard Nixon.

Po skončení studií Clinton nejprve učil právo na arkansaské univerzitě. Záhy se však pustil do politiky a v roce 1974 se marně ucházel o křeslo ve Sněmovně reprezentantů. V tradičně republikánském arkansaském volebním okrsku utrpěl jen těsnou porážku(Schäfer, 1995, s. 479) a stal se rázem nadějí místních demokratů.

V roce 1976 byl Clinton zvolen arkansaským ministrem spravedlnosti a za další dva roky byl již zvolen ve 35 letech guvernérem státu Arkansas a stal se tak nejmladším guvernérem v celých Spojených státech. Jako guvernéř slíbil veliké změny v Arkansasu, který patřil k nejhudším státům USA. Po prvním funkčním období se však musel smířit s hořkou volební porážkou a stal se nejmladším bývalým guvernérem v historii země. Důvodem byla jeho politická nezkušenost, mnoho záměrů započatých najednou a dojem voličů, že je příliš mladý a také arogantní. Po dvou letech se ale do guvernéřského sídla v Little Rocku vrátil, tentokrát na deset let. Jako guvernéř usiloval především o školskou reformu a vytváření pracovních příležitostí(Schäfer, 1995, s. 480). Jeho politika byla příznivá

³¹ Studium však nedotáhl k žádnému akademickému titulu.

³² Jan Šverma byl člen KSČ a blízký spolupracovník K. Gottwalda.

³³ V roce 1975 se Bill Clinton a Hillary Rodhamová vzali. V roce 1980 se jim narodila dcera Chelsea. Hillary Clintonová pracovala patnáct let v Arkansasu jako úspěšná právnička, věnovala se školským reformám a angažovala se za ženská práva. Její politická angažovanost se stala významným faktorem v politické kariéře jejího muže.

k podnikatelům, snažila se přitáhnout investice a vytvořit tak pracovní místa(Heideking, 1999, s. 492).³⁴

Již v roce 1987 Clinton zvažoval prezidentskou kandidaturu, ale pak od tohoto záměru ustoupil, prý z rodinných důvodů, jak sám uvedl(Clinton, 2004, s. 386). V té době však už požíval v Demokratické straně veliké vážnosti a byl požádán, aby na předvolebním sjezdu demokratů v červenci 1988 přednesl nominační projev ve prospěch Michaela Dukakise. Za čtyři roky se již rozhodl o prezidentskou funkcí ucházet. Svou kandidaturu na prezidenta oznámil 3. října 1991(Clinton, 2004, s. 431). Roku 1992 získal prezidentskou nominaci za Demokratickou stranu a spolu s kandidátem na viceprezidenta Alem Gorem volby vyhrál.³⁵

Již ve své zprávě o stavu Unie v únoru 1993 označil nový prezident za prvořadý cíl svého prezidentství odbourání deficitu.státního rozpočtu(Heideking, 1999, s. 494). Po nesnadných vyjednáváních a těsném hlasování v Senátu se mu podařilo prosadit návrh rozpočtu na pět let, jehož schválení se stalo významným prezidentovým politickým úspěchem. Rozpočtový deficit skutečně klesl a Clinton se stal jediným prezidentem po druhé světové válce, který během svého prvního funkčního období snížil zápornou bilanci státního rozpočtu(Heideking, 1999, s. 494). Hospodářství USA dosáhlo od roku 1993 opět růstu a vzestupný trend se projevil i v nižší inflaci, vzniku mnoha pracovních míst a klesající nezaměstnanosti.

V domácí politice se Clinton soustředil na důkladnou reformu zdravotnictví zavedením všeobecného zdravotního pojištění. Vedením pracovní skupiny, která v Bílém domě zodpovídala za reformu zdravotnictví, prezident pověřil svou ženu. Hillary, která tak získala nejdůležitější a nejvlivnější funkci, jakou kdy oficiálně první dáma vykonávala. Plán reformy zdravotnictví narazil na četné výhrady, které se týkaly především navrhované finanční spoluúčasti zaměstnavatelů. Clinton a jeho žena trvali na celkové reformě a plán ztroskotal na odporu Kongresu(Heideking, 1999, s. 495). Po porážce demokratů ve volbách do Kongresu na podzim roku 1994 veškeré naděje na uskutečnění propagované reformy zmizely. S neúspěchem se

³⁴ Roku 1985 byl na dva roky odsouzen Clintonův mladší bratr Roger za obchodování s kokainem. Pro Clintona, který věděl již před Rogerovým zatčením, že po něm jde policie, to bylo těžké období, protože aby neohrozil vyšetřování, musel před bratrem dělat, že o ničem neví(Majstr, Mundil, 1997, s. 321).

³⁵ Více o prezidentských volbách v roce 1992 viz podkapitoly 6.1 a 6.1.1.

setkala také řada sociálněpolitických opatření. Větších úspěchů Clinton dosáhl zákonem o boji proti kriminalitě, který byl přijat v srpnu 1994(Heideking, 1999, s. 495).

Pokud jde o zahraniční politiku Spojených států, její těžiště se za Clintona zřetelně přesunulo z bezpečnostní politiky na politiku zahraničního obchodu. Tomuto cíli odpovídala ratifikace Severoamerické dohody o volném obchodu(NAFTA) v roce 1994, úspěchy uruguayského kola jednání GATT(Všeobecná dohoda o obchodu a clech) a vznik Světové obchodní organizace(WTO) roku 1993. Clintonova administrativa také vyvinula tlak na Japonsko, aby otevřelo trh americkým výrobkům. Prezident se přimlouval za to, aby hospodářské supervelmoci Německo a Japonsko byly přijaty do Rady bezpečnosti Organizace spojených národů.

Prezident ukončil neúspěšnou intervenci v Somálsku, angažoval se v mírových rozhovorech na Blízkém východě(arabsko-izraelský konflikt), vojensky i diplomaticky intervenoval v oblasti bývalé Jugoslávie. Mírové dohody z Daytonu o Bosně a Hercegovině z roku 1995 byly jednoznačným zahraničněpolitickým úspěchem. Na Haiti se Clintonově administrativě podařilo vojenským nátlakem ukončit tamní vlnu nepokojů a znovu dosadit do funkce pučisty svrženého prezidenta Aristida. Clinton také udržoval těsné vztahy s ruským prezidentem Borisem Jelcinem.

Prezidentově mravní autoritě nesmírně uškodila aféra kolem Pauly Jonesové, která vypukla na jaře 1994. Jonesová Clintona veřejně obvinila, že ji před třemi lety sexuálně obtěžoval a podala proti němu žalobu. Clinton odmítl obvinění Jonesové jakkoli komentovat a jeho právníkům se časem podařilo zabránit konání soudního procesu. Žaloba za sexuální obtěžování a zprávy o jeho úloze v nejasném obchodu s nemovitostmi(aféra Whitewater), do kterého byla zapletena i prezidentova manželka, měly však, i přes pochybnost vznesených obvinění, nevyhnutelně dopad na veřejné mínění a na podporu prezidentovi. Navzdory pochybnostem o Clintonově upřímnosti a charakteru, mu zejména ekonomické úspěchy zajistili znovuzvolení v roce 1996.³⁶

³⁶ Více o prezidentských volbách v roce 1996 viz podkapitoly 6.2 a 6.2.1.

Během druhého funkčního období vládl Clinton v době nebyvalé prosperity Ameriky. Zvýšil citelně daně a dosáhl výrazného snížení amerického dluhu. Angažoval se v mírových rozhovorech v Severním Irsku, při válce v Kosovu (správa OSN nad Kosovem od r. 1999) a snažil se vyřešit izraelsko-palestinský konflikt. Především však bylo jeho druhé volební období silně poznamenáno sérií skandálů, které otráslly jeho pozici v Bílém domě. Byla to jednak aféra Whitewater týkající se neúspěšných podnikatelských aktivit manželů Clintonových ještě z doby působení v Arkansasu, která nezmizela z povědomí. Daleko více ale prezidentovi uškodil sexuální skandál se stážistkou v Bílém domě Monikou Lewinskou. Clinton byl obviněn ze lhaní, křivé přísahy a maření vyšetřování. Na konci roku 1998 Sněmovna reprezentantů schválila ústavní žalobu (impeachment-proces zbavení úřadu), která nakonec neprošla Senátem. Přes všechny osobní skandály však zůstal prezident velmi populární.

Když Bill Clinton v listopadu 1992 přijímal vítězství v prezidentských volbách, byl pro voliče po dvanácti letech republikánské vlády symbolem změny. Spojené státy za jeho vlády zažívaly ekonomický boom, míra nezaměstnanosti, inflace i podíl obyvatel pod hranicí chudoby dosáhly nejnižší úrovně za poslední desetiletí. Jeho administrativa dostala federální rozpočet z rekordních schodků do výrazných přebytků a snížila vládní výdaje. Na druhé straně ho po celé funkční období provázela celá řada vážných osobních skandálů, ne jejichž konci byla již zmíněná ústavní žaloba. Navzdory těmto okolnostem si Bill Clinton udržel po celou dobu vlády vysokou podporu obyvatel a odcházel z funkce jako jeden z nejpopulárnějších prezidentů americké historie.³⁷

³⁷ Pomyslný štafetový politický kolík nyní drží ve svých rukou manželka Hillary, která se stala senátorkou za stát New York a patří mezi žhavé kandidáty Demokratické strany v příštích prezidentských volbách.

6.1 Volby v roce 1992

Když se Bill Clinton rozhodoval, zda se bude ucházet o kandidaturu na prezidenta za Demokratickou stranu, byla pravděpodobnost, že bude zvolen na hranici nemožného. Prezident Bush byl po vítězství ve válce v Perském zálivu na vrcholu popularity a nikdo v té době nepochyboval, že vítězství v prezidentských volbách v roce 1992 bude víceméně formalitou. Tato skutečnost Clintonovi napomohla, protože silnější kandidáty Demokratické strany to odradilo a rozhodli se Bushovi nepostavit. Patřil mezi ně i budoucí viceprezident, senátor Al Gore.

Pokud si Bush na začátku přál pro prezidentské volby nějakého soupeře, pak to byl Clinton, kterého považoval za lehkého protikandidáta, který má mnoho škráloupů z minulosti. Sám Bush začal volební kampaň až na poslední chvíli a tím vytvořil prostor pro vyzývatele.

Volební tým George Bushe řídil James Baker, který byl v Bushově administrativě ministr zahraničních věcí a v amerických politických kruzích platil za vynikajícího politického profesionála a стратега.³⁸ Šéfem Clintonovi prezidentské kampaně byl James Carville, politický konzultant živící se volebními kampaněmi. Kromě Clintona a Hillary byl Carville společně s Georgem Stephanopoulosem pozdějším mluvčím Bílého domu, považován za strůjce Clintonova volebního vítězství.³⁹

Dlouhý maratón, který vrcholí stranickými nominačními konventy, začal primárkami v New Hampshire, které o mnohém rozhodují. Prezidentu Bushovi v New Hampshire zatopil Pat Buchanan, který svou arogantní kampaní získal 37 procent hlasů (Clinton, 2004, s. 452), tedy o 16 procent méně než prezident, což se od Bushe považovalo za slabý výkon. Prezidentova popularita tehdy poprvé od války v Perském zálivu klesla pod padesát procent. Patrick Buchanan byl televizní

³⁸ James Baker šéfoval vítězné Reaganově kampani v roce 1984 a Bushově v roce 1988. Vedl také kampaň Geralda Forda v roce 1976. Do Bushovy kampaně v roce 1992 však nastoupil dost pozdě, tři měsíce před volbami, a na rozdíl od prezidenta brzy začal tušit porážku.

³⁹ Carville se mimo jiné proslavil také tím, že chodil s Mary Matalinovou, velmi schopnou členkou tehdejšího Bushova štábu. Matalinová a Carville se později vzali a napsali spolu bestseller.

komentátor a bývalý pracovník Nixonova Bílého domu, který si svými nesnášenlivými výroky popudil i washingtonskou pravici. Vedení Republikánské strany okamžitě pochopilo, jak je Buchanan pro hlavního kandidáta nebezpečný a postavilo se proti němu (Majstr, Mundil, 1997, s. 334). Buchanan měl početně slabou volební organizaci, málo finančních zdrojů, byl příliš ideologický a neměl naději na vítězství. Nicméně přestože v jiných státech nic nedokázal, New Hampshire prezidenta Bushe pronásledovalo až do konce volební kampaně.

Bill Clinton se díky politické kultuře podobné té v Arkansasu cítil v New Hampshire jako doma (Clinton, 2004, s. 436). Skončil zde jako druhý. Bylo to však pro něj obrovské vítězství, protože se zdálo, že by jeho kampaň mohla skončit dříve než začala. Vypukla tehdy aféra s Gennifer Flowersovou, která zveřejnila, že s Clintonem měla poměr. Flowersová rok předtím poměr s Clintonem rozhodně popřela, ale nyní prohlašovala, že byla jeho milenkou celých dvanáct let a dokonce předložila magnetofonové záznamy rozhovorů s ním. Aféra s Flowersovou na něho tvrdě dopadla a v průzkumech veřejného mínění okamžitě klesl. Všichni odborníci v tisku předpokládali, že odstoupí. Clinton tehdy vystoupil v pořadu „60 minut“ a popřel obvinění o milostném vztahu s Flowersovou. Mnohem později připustil, že mezi ním a Flowersovou existoval intimní vztah, ale podle jeho slov rozhodně netrval dvanáct let (Clinton, 2004, s. 446).

Když se kampaň začala vzpamatovávat, vyšla najevo aféra z Clintonovým odvodem do Vietnamu a do oběhu se dostal jeho vlastní dopis z roku 1969, v němž jako student kritizoval vietnamskou válku. V New Hampshire nakonec zvítězil s 35 procenty hlasů bývalý senátor z Massachusetts Paul Tsongas, jehož rodné město leželo téměř na hranici New Hampshiru. Clinton získal druhé místo s 26 procenty a dostavily se první známky toho, že je v kandidátské extratřídě (Clinton, 2004, s. 451).

Tsongas po určitou dobu v primárních volbách vedl, ale později mu vyschly finanční zdroje a také se oposlouchalo jeho poselství, že ekonomika se hroučí a nezbyvá než si po dvanácti letech reaganismu utáhnout opasky, aby se vše dostalo do pořádku (Majstr, Mundil, 1997, s. 335).

Senátor z Nebrasky Bob Kerrey, který byl tiskem označen za šampióna primárních voleb jako první, zavedl jako jedno z klíčových témat všeobecné

zdravotní pojištění(Majstr, Mundil, 1997, s. 335). Na rozdíl od Clintona byl hrdinou války ve Vietnamu, postupem času však začal působit dojmem pochodující autobiografie. Poté, co Clinton zvítězil na začátku března v jižanské Georgii, Kerrey svou kandidaturu stáhl. Následoval ho Tom Harkin, senátor z Iowy, který odstoupil po vítězství Clintona v Jižní Karolíně. K „Super úterý“, mířili už jenom Clinton, Tsongas a Jerry Brown, bývalý kalifornský guvernér. Super úterý se stalo triumfem Clintonovy kampaně, většinu hlasů získal ve všech jižních státech a dostal se do vedení.(Clinton, 2004, s 454).

Během kampaně v New Yorku došlo k nepříliš zdařilému Clintonově doznání, že během studií na Oxfordu sice kouřil marihuanu, ale kouř nevdechoval. Toto jeho neobratné vysvětlení s marihuanou se stalo materiálem na vtipkování a republikáni jej citovali po celý rok 1992 jako důkaz Clintonových charakterových vad. Přesto zde kampaň dotáhl k vítěznému konci a stejně tomu bylo i v následující sérii států. Vítězstvím v New Yorku se definitivně přiblížil k nominaci. Během dubna ukončil svou kampaň Tsongas, zůstával už pouze Jerry Brown. Když Clinton na počátku června porazil Browna v jeho domovském státě Kalifornii, měl nominaci v kapse. Jako viceprezidenta si vybral senátora Ala Gora z Tennessee známého svým požadavkem na změnu myšlení v politice životního prostředí.⁴⁰

Poté, co kandidáti obou stran získali nominace do prezidentských voleb, začala vlastní volební kampaň. V roce 1992 bylo výjimečné, že se kampaně zúčastnil jako třetí kandidát miliardář z Texasu Ross Perot, tudíž i debat se účastnili tři kandidáti. Clinton se ve volební kampani představoval jako člověk reprezentující změnu. Heslo „Jde o ekonomiku, zabedněnci! (It’s the economy, stupid!) se stalo nejpopulárnějším v celé jeho kampani, která se kromě mnoha společenskopolitických témat soustředila především na ekonomickou problematiku. Hospodářský růst se měl rozproudit pomocí státních opatření a současně se měl snížit tíživý deficit státního rozpočtu. Clintonův volební program nabízel vytváření pracovních míst, reformu zdravotnictví směrem ke všeobecnému zdravotnímu pojištění a reformu školství. Prezident Bush vyjadřoval, že má zkušenost a považoval své unikátní znalosti a styky ze zahraniční politiky za jednu ze svých předností. Clintonovu týmu se tehdy podařilo přilepit mu nálepkou prezidenta, který

⁴⁰ Al Gore se neúspěšně ucházel o demokratickou nominaci na prezidenta v roce 1988.

se zabývá kdejakým zahraničním problémem, ale voliči už ho tolik nezajímají(Majstr, Mundil, 1997, s. 327). Perot se prezentoval jako kandidát, kterého podporují lidé, nikoli strany či speciální zájmy. O ničem toho příliš neřekl, ale stal se zprostředkovatelem zklamání voličů. Převzal některá Clintonova témata a prospěl mu tím, že pomohl formulovat všeobecnou nespokojenost s vládou a soustředit ji na prezidenta Bushe. Perot během volební kampaně odstoupil, aby se po čase opět do soutěže o úřad prezidenta vrátil.

Clinton během kampaně prožil ze strany republikánů nejsoustředěnější útok na vlastní osobu. Probírala se jeho ložnice, jeho mládí včetně výletu po východní Evropě i jeho snaha vyhnout se odvodu do války ve Vietnamu. V Republikánské straně ho nazývali „sukničkářem“ a „odvodovým podvodníkem“. Během nominačního sjezdu Republikánské strany v Houstonu v srpnu 1992 postavil prezident Bush do protikladu svou účast ve druhé světové válce s Clintonovou absencí ve Vietnamské válce, když řekl „Zatímco já jsem zakoušel kulky, on si kousal nehty“(Clinton, 2004, s. 491). Přestože Clinton musel po celou dobu kampaně reagovat na útoky proti sobě, podařilo se mu do debaty prosadit seriózní témata jako rozpočet nebo poměry prostých Američanů. Jinak šli Bushovi lidé na Clintona tradičně, jako republikáni chodí na demokraty, a to tak, že je liberál, který umí jen zvyšovat daně a utrácet. Prezident Bush, který se v roce 1988 procítěně zapřísáhl, že v žádném případě nezvýší daně a v roce 1992 tento slib porušil, zase musel tato svá slova denně poslouchat ze všech stran.

Kromě Clintonova doznání, že za studií sice kouřil, ale nešlukoval Marihuanu, doprovázely kampaň zajímavé historky z obou stran. Bush přesvědčoval, že přestože byl za Reaganovy vlády viceprezidentem, nevěděl dočista nic o politice Bílého domu vůči Íránu a Nikaragui, v jejímž rámci se z Bílého domu porušovaly zákony. Viceprezident Dan Quayle zase při školní soutěži nesprávně vyhlávkovo slovo „potato“-brambora(Majstr, Mundil, 1997, s. 338). Prezident Bush se ke konci jedné z debat nervózně podíval na hodinky, což mu rozhodně neprospělo. Hillary unavená tím, že neustále musela zdůvodňovat svou úspěšnou právnickou kariéru, prohlásila, že asi měla zůstat doma, péct koláčky a podávat čaj(Clinton, 2004, s. 457). Tisk se tohoto prohlášení chytil a považoval ho za útok

na ženy v domácnosti a na velmi oblíbenou Barbaru Bushovou, jejíž tábor odpověděl, že Hillary nepochybně ani péct neumí a možná by zkazila i ten čaj.

Republikáni pořád Clintona napadali za to, že v Anglii demonstroval proti Vietnamské válce, že se vyhnul vojenské službě ve Vietnamu a dokola omílali Clintonovy charakterové problémy. Zpráva, že Clinton v roce 1970 přespal u rodiny zakladatele Komunistické strany oběhla celé Spojené státy. Prezident Bush Clintona obviňoval, že je liberál typu „zdaňuj a utrácej“, klon Jimmyho Cartera a žvanil, který není schopen srovnat si věci v hlavě (Clinton, 2004, s. 503). Prohlásil také, že Clinton chce nejvyšší vzrůst daní v dějinách, a že Clintonův plán zdravotní péče bude vládním programem „z milosti KGB“ (Clinton, 2004, s. 487).

Prezident Bush na konci kampaně hovořil o Clintonovi i Alu Gorovi jako o pochybných chlápčích „bozos“, kteří rozumějí zahraniční politice méně než jeho pes Millie. Gora nazýval ozónovým mužem, ekologickým extrémistou a šílenecem (Majstr, Mundil, 1997, s. 340). Těsně před volbami se v médiích opakovala slova „bozo“, „ozón“ a „šílenec“ a převážně panovala shoda, že to není prezidentské a že Bush používá nevhodné výrazy. Clinton na to reagoval prohlášením, že šílenstvím by bylo volit George Bushe, zoufalce, který se ze všech sil drží u moci (Majstr, Mundil, 1997, s. 341). Stranou však nezůstal ani Ross Perot, který prohlásil, že pokud by byl Clinton zvolen, všichni by do konce života škubali kuřata (Clinton, 2004, s. 506).

V posledním týdnu prezidentské kampaně Clinton i Bush křižovali Spojené státy v rekordním tempu. Clinton navštívil jeden den tři státy, zatímco prezident Bush již od osmi od rána prostřednictvím stanice CBS odpovídal na otázky Američanů a pokoušel se vyvrátit Clintonovo tvrzení, že ekonomika Spojených států je v krizi. Oba dva přednesli projevy ve státě Michigan, který byl jedním z hlavních bitevních polí. Perot se uchýlil ke své oblíbené metodě kampaně prostřednictvím televize, za jejíž reklamu platil až milión dolarů denně.

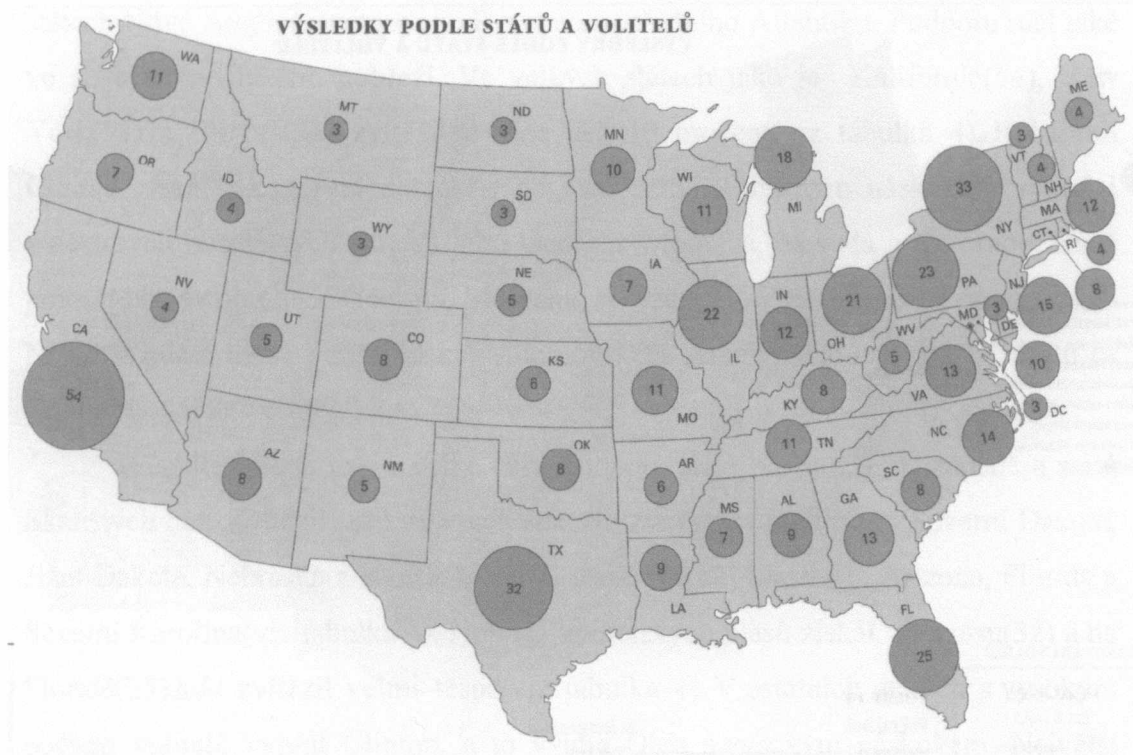
V závěru kampaně průzkumy ukazovaly, že Kalifornie s 54 voliteli pravděpodobně spadne do klína Clintonovi, bojovalo se tedy o hustě obydlený středozápad a východní pobřeží, kde kromě tradičních bašt demokratů ve státech, jako je New York, nebylo do poslední chvíle jasno.

6.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1992

Mapa 4: výsledky amerických prezidentských voleb v roce 1992

Bush 168

Clinton 370

Aljaška -3 Hawai - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 28

Výsledek voleb potvrdil, že rozhodující pro boj o prezidentskou funkci je v USA především domácí politika. Bill Clinton dokázal přesvědčit voliče, že to, co potřebují nejvíce, je změna. Zvítězil nad dosavadním prezidentem Georgem Bushem, který byl po vítězství v Perském zálivu považován za neporazitelného. Clinton získal 44 909 326(43 %) hlasů voličů, prezident Bush obdržel 39 103 882(37,4 %) hlasů voličů a Ross Perot 19 741 657(18,9 %) hlasů(Congressional Quarterly, 2005, s. 160). Perot ve výsledku nezískal jediný volitelský hlas, ale zisk bezmála 20 miliónů voličů byl nejlepší výsledek pro

kandidáta třetí strany od roku 1912, kdy Theodore Roosevelt se svou Pokrokovou stranou získal 27 procent hlasů voličů.

Vítězný rozdíl v kolegiu volitelů byl větší. Clinton získal 370(69 %) hlasů volitelů od 32 států a Districtu of Columbia, prezidenta Bushe podpořilo 168(31 %) volitelů z 18 států(Wayne, 2000, s. 324). Jak je vidět na mapě prezidentských voleb Clinton zvítězil ve všech státech ležících na řece Mississippi od severu k jihu s výjimkou samotného státu Mississippi(Minnesota, Wisconsin, Iowa, Illinois, Missouri, Kentucky, Arkansas, Tennessee, Louisiana). Získal volitelské hlasy ve státech Nové Anglie(severovýchod) a států u středního Atlantiku. Podporu měl také ve státech pacifického pobřeží. Ve velkých státech jako je Kalifornie(54), New York(33) a Illinois(22) zvítězil o více než 10 procent(viz tabulka 4). Kalifornii Clinton získal jako první demokrat od roku 1964. S mírným náskokem vyhrál i v některých nečekaných státech jako Georgia, Montana, Nevada a Colorado. Těsně pro něj hlasovalo Ohio, Georgia, Montana, Nevada, New Hampshire a New Jersey. Největší počet hlasů voličů získal v domovském Arkansasu(53%) a v Districtu of Columbia(85%)(viz tabulka 4).

Prezident Bush měl z velké části podporu států na jihu a jihozápadě a států Skalistých hor. Zvítězil také ve všech státech tzv. centrálních rovin(Severní Dakota, Jižní Dakota, Nebraska a Kansas). Velmi těsně pro něj hlasovala Arizona, Florida a Severní Karolína(viz tabulka 4). Nejvíce volitelských hlasů získal v Texasu(32) a na Floridě(25),kde zvítězil velmi těsně(viz tabulka 4) V ostatních státech s vysokým počtem volitelů vyhrál Clinton, a to vyjma Ohia s vysokým náskokem. Největší podporu voličských hlasů(50%) měl ve státě Mississippi(viz tabulka 4).

Bushova porážka v kolegiu volitelů byla drtivá, k vítězství potřeboval získat o 102 hlasů volitelů více. Oproti roku 1988 ztratil klíčové státy z hlediska volitelů - Illinois, Kalifornii, Ohio a Pensylvánii, a přišel tak o 120 volitelských hlasů.. Voličské preference se oproti předchozím volbám změnily celkem ve 22 státech, ve všech státech ku prospěchu Billa Clintona. Na severovýchodě a středoatlantské oblasti ztratil Connecticut, Maine, New Hampshire, Vermont, Delaware, Maryland, New Jersey, a Pensylvánii; na jihu a jihozápadě to byl Arkansas, Louisiana, Kentucky, Georgia, Tennessee a Nové Mexiko; na středozápadě přišel o Missouri,

Michigan, Illinois a Ohio; ve státech Skalistých hor ztratil Colorado, Nevadu a Montanu a na západním pobřeží přišel o Kalifornii.

Přestože Clinton zvítězil s menšinovou podporou voličů, Bushova porážka byla zdrcující. Přes 62 procent Američanů hlasovalo proti němu. Volební výsledek ovlivnila skutečnost, že část konzervativních voličů byla odlákána Rossem Perotem, který tak nepřímo pomohl Clintonovi k vítězství. Perota sice volili nespokojení voliči obou stran, nicméně odlákal podstatně více republikánských voličů. Fakt, že ani Clinton, ani Bush nedokázali získat absolutní většinu, byla známkou rostoucí nespokojenosti Američanů s politikou obou velkých stran.

Tabulka 4: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 1992

1992 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	BILL CLINTON (Democrat)		GEORGE BUSH (Republican)		ROSS PEROT (Independent)		ANDRE V. MARROU (Libertarian)		OTHER ¹		PLURALITY
		Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	
Alabama	1,688,060	690,080	40.9	804,283	47.6	183,109	10.8	5,737	0.3	4,851	0.3	114,203 R
Alaska	258,506	78,294	30.3	102,000	39.5	73,481	28.4	1,378	0.5	3,353	1.3	23,706 R
Arizona	1,486,975	543,050	36.5	572,086	38.5	353,741	23.8	6,759	0.5	11,339	0.8	29,036 R
Arkansas	950,653	505,823	53.2	337,324	35.5	99,132	10.4	1,261	0.1	7,113	0.7	168,499 D
California	11,131,721	5,121,325	46.0	3,630,574	32.6	2,296,006	20.6	48,139	0.4	35,677	0.3	1,490,751 D
Colorado	1,569,180	629,681	40.1	562,850	35.9	366,010	23.3	8,669	0.6	1,970	0.1	66,831 D
Connecticut	1,616,332	682,318	42.2	578,313	35.8	348,771	21.6	5,391	0.3	1,539	0.1	104,005 D
Delaware	289,735	126,054	43.5	102,313	35.3	59,213	20.4	935	0.3	1,220	0.4	23,741 D
Florida	5,314,392	2,072,698	39.0	2,173,310	40.9	1,053,067	19.8	15,079	0.3	238		100,612 R
Georgia	2,321,125	1,008,966	43.5	995,252	42.9	309,657	13.3	7,110	0.3	140		13,714 D
Hawaii	372,842	179,310	48.1	136,822	36.7	53,003	14.2	1,119	0.3	2,588	0.7	42,488 D
Idaho	482,142	137,013	28.4	202,645	42.0	130,395	27.0	1,167	0.2	10,922	2.3	65,632 R
Illinois	5,050,157	2,453,350	48.6	1,734,096	34.3	840,515	16.6	9,218	0.2	12,978	0.3	719,254 D
Indiana	2,305,871	848,420	36.8	989,375	42.9	455,934	19.8	7,936	0.3	4,206	0.2	140,955 R
Iowa	1,354,607	586,353	43.3	504,891	37.3	253,468	18.7	1,076	0.1	8,819	0.7	81,462 D
Kansas	1,157,335	390,434	33.7	449,951	38.9	312,358	27.0	4,314	0.4	278		59,517 R
Kentucky	1,492,900	665,104	44.6	617,178	41.3	203,944	13.7	4,513	0.3	2,161	0.1	47,926 D
Louisiana	1,790,017	815,971	45.6	733,386	41.0	211,478	11.8	3,155	0.2	26,027	1.5	82,585 D
Maine	679,499	263,420	38.8	206,504	30.4	206,820	30.4	1,681	0.2	1,074	0.2	56,600 D
Maryland	1,985,046	988,571	49.8	707,094	35.6	281,414	14.2	4,715	0.2	3,252	0.2	281,477 D
Massachusetts	2,773,700	1,318,662	47.5	805,049	29.0	630,731	22.7	9,024	0.3	10,234	0.4	513,613 D
Michigan	4,274,673	1,871,182	43.8	1,554,940	36.4	824,813	19.3	10,175	0.2	13,563	0.3	316,242 D
Minnesota	2,347,948	1,020,997	43.5	747,841	31.9	562,506	24.0	3,374	0.1	13,230	0.6	273,156 D
Mississippi	981,793	400,258	40.8	487,793	49.7	85,626	8.7	2,154	0.2	5,962	0.6	87,535 R
Missouri	2,391,565	1,053,873	44.1	811,159	33.9	518,741	21.7	7,497	0.3	295		242,714 D
Montana	410,611	154,507	37.6	144,207	35.1	107,225	26.1	986	0.2	3,686	0.9	10,300 D
Nebraska	737,546	216,864	29.4	343,678	46.6	174,104	23.6	1,340	0.2	1,560	0.2	126,814 R
Nevada	506,318	189,148	37.4	175,828	34.7	132,580	26.2	1,835	0.4	6,927	1.4	13,320 D
New Hampshire	537,943	209,040	38.9	202,484	37.6	121,337	22.6	3,548	0.7	1,534	0.3	6,556 D
New Jersey	3,343,594	1,436,206	43.0	1,356,865	40.6	521,829	15.6	6,822	0.2	21,872	0.7	79,341 D
New Mexico	569,986	261,617	45.9	212,824	37.3	91,895	16.1	1,615	0.3	2,035	0.4	48,793 D
New York	6,926,925	3,444,450	49.7	2,346,649	33.9	1,090,721	15.7	13,451	0.2	31,654	0.5	1,097,801 D
North Carolina	2,611,850	1,114,042	42.7	1,134,661	43.4	357,864	13.7	5,171	0.2	112		20,619 R
North Dakota	308,133	99,168	32.2	136,244	44.2	71,084	23.1	416	0.1	1,221	0.4	37,076 R
Ohio	4,939,967	1,984,942	40.2	1,894,310	38.3	1,036,426	21.0	7,252	0.1	17,037	0.3	90,632 D
Oklahoma	1,390,359	473,066	34.0	592,929	42.6	319,878	23.0	4,486	0.3	—		119,863 R
Oregon	1,462,643	621,314	42.5	475,757	32.5	354,091	24.2	4,277	0.3	7,204	0.5	145,557 D
Pennsylvania	4,959,810	2,239,164	45.1	1,791,841	36.1	902,667	18.2	21,477	0.4	4,661	0.1	447,323 D
Rhode Island	453,477	213,299	47.0	131,601	29.0	105,045	23.2	571	0.1	2,961	0.7	81,698 D
South Carolina	1,202,527	479,514	39.9	577,507	48.0	138,872	11.5	2,719	0.2	3,915	0.3	97,993 R
South Dakota	336,254	124,888	37.1	136,718	40.7	73,295	21.8	814	0.2	539	0.2	11,830 R
Tennessee	1,982,638	933,521	47.1	841,300	42.4	199,968	10.1	1,847	0.1	6,002	0.3	92,221 D
Texas	6,154,018	2,281,815	37.1	2,496,071	40.6	1,354,781	22.0	19,699	0.3	1,652		214,256 R
Utah	743,999	183,429	24.7	322,632	43.4	203,400	27.3	1,900	0.3	32,638	4.4	119,232 R
Vermont	289,701	133,592	46.1	88,122	30.4	65,991	22.8	501	0.2	1,495	0.5	45,470 D
Virginia	2,558,665	1,038,650	40.6	1,150,517	45.0	348,639	13.6	5,730	0.2	15,129	0.6	111,867 R
Washington	2,288,230	993,037	43.4	731,234	32.0	541,780	23.7	7,533	0.3	14,646	0.6	261,803 D
West Virginia	683,762	331,001	48.4	241,974	35.4	108,829	15.9	1,873	0.3	85		89,027 D
Wisconsin	2,531,114	1,041,066	41.1	930,855	36.8	544,479	21.5	2,877	0.1	11,837	0.5	110,211 D
Wyoming	200,598	68,160	34.0	79,347	39.6	51,263	25.6	844	0.4	984	0.5	11,187 R
Dist. of Col.	227,572	192,619	84.6	20,698	9.1	9,681	4.3	467	0.2	4,107	1.8	171,921 D
Totals	104,425,014	44,909,326	43.0	39,103,882	37.4	19,741,657	18.9	291,627	0.3	378,522	0.4	5,805,444 D

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 160

6.2 Volby v roce 1996

V roce 1996 byl kandidátem Republikánské strany na prezidenta senátor Robert Dole z Kansasu, který v roce 1976 kandidoval s Geraldem Fordem na viceprezidenta a neúspěšně se ucházel o republikánskou nominaci na prezidenta v roce 1980 a 1988. Dole měl v primárních volbách silného soupeře v Patu Buchananovi, který znovu nahnal republikánskému vedení svou kandidaturou hodně strachu. Buchanan se snažil spojovat tvrdé zásady křesťanské pravice jako je zákaz interrupcí, Ježíš ve školách, bůh v politice nebo vykázaní menšin na jejich místo s tradičními americkými hodnotami, k nimž patří právo na nošení zbraní nebo vzájemná odpovědnost v rodině(Majstr, Mundil, 1997, s. 326). Dole však po nejistém únorovém začátku vyhrál během března všechny republikánské primárky a nominaci za svou stranu završil koncem března vítězstvím v Kalifornii. Nominaci na prezidenta a viceprezidenta republikáni ohlásili na svém sjezdu v San Diegu v srpnu 1996. Jako viceprezidenta si Dole vybral bývalého poslance za stát New York Jacka Kempa.

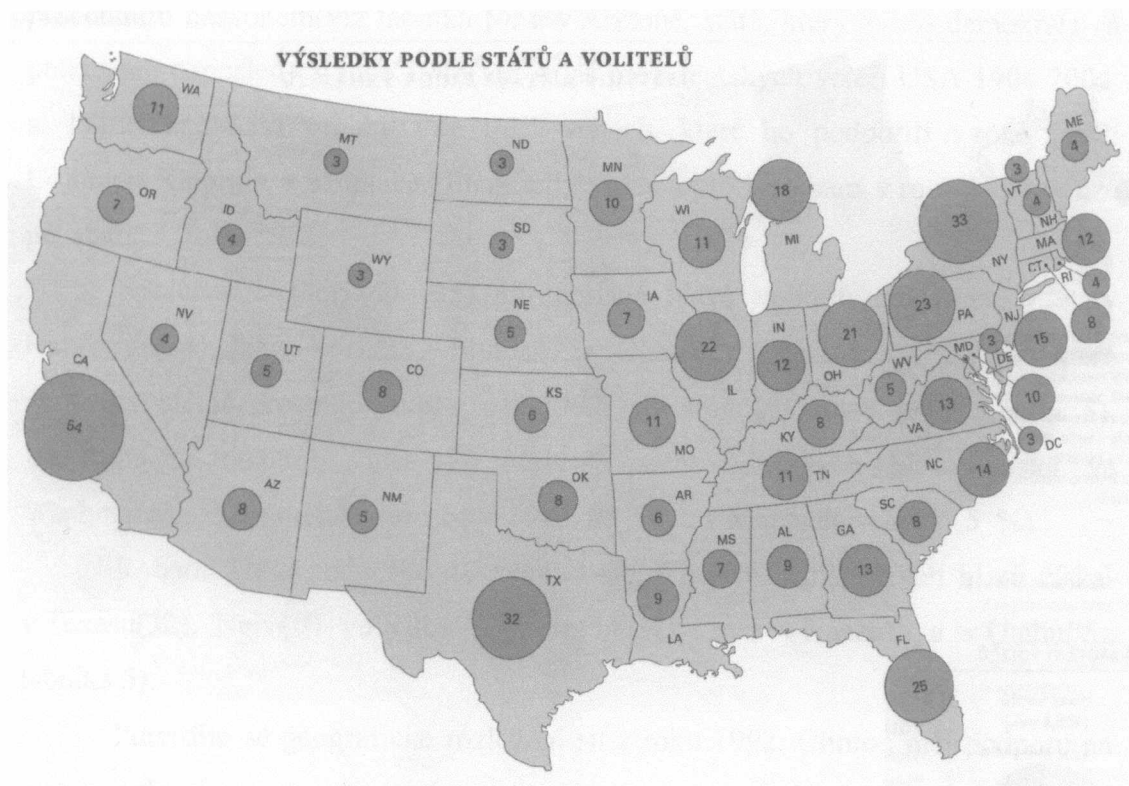
Clinton se i ve svém druhém volebním souboji o prezidentské křeslo opět utkal s republikánským vyzývatelem, který měl mnohem menší charisma než on. Dole byl sice politicky zkušený, ale vcelku působil dost bezbarvě. Během kampaně se soustředil na stejný problém, který použil Bush při volební kampani v roce 1992, a to zpochybňovat prezidentův charakter(Graubard, 2007, s. 560). Do boje o prezidentský post znovu vstoupil i Ross Perot, tentokrát za Reformní stranu. Prezidentskou kampaň rozjel však příliš pozdě na to, aby se mohl zapojit do debat(Clinton, 2004, s. 830). Během kampaně říkal, že Clinton bude následující dva roky plně vytížen tím, aby se nedostal do vězení a že na něm ulpěl stín etických pochybení, nečistého financování volební kampaně a laxního přístupu k užívání drog(Clinton, 2004, s. 830). Celkově je prezidentská volební kampaň v roce 1996 řazena mezi nejnudnější kampaně amerických dějin. Do prezidentského souboje se zapojil i Ralph Nader za Stranu zelených, který nakonec odebral Clintonovi několik levicových hlasů.

6.2.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 1996

Mapa 5: výsledky amerických prezidentských voleb v roce 1996

Dole 159

Clinton 379

Aljaška -3 Hawai - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 29

Bill Clinton za velmi nízké volební účasti zvítězil v těchto volbách ještě přesvědčivěji než ve volbách předchozích, i když ani tentokrát nezískal nadpoloviční většinu voličských hlasů. Pro Clintona hlasovalo 47 402 357(49,2 %) voličů, zatímco pro Dola pouze 39 198 775(40,7 %) voličů. Ross Perot nedokázal zopakovat výsledek z předchozích voleb a získal 8 085 402(8,4 %) hlasů voličů(Congressional Quarterly, 2005, s. 161).

Clinton během kampaně usiloval o to, aby do řad svých přívrženců přidal několik nových států, ve kterých nezmobilizoval před čtyřmi roky. Jeho hlavním cílem

byla Florida. Agitoval také v Arizoně, kde se domníval, že by mohl zaznamenat úspěch díky stále početnější hispánské komunitě(Clinton, 2004, s. 826).

V kolegiu volitelů získal Clinton 379 volitelů(70 %) a pro Dola hlasovalo 159(30 %) volitelů(Wayne, 2000, s. 324). Clinton zvítězil ve 30 státech a Washingtonu D.C. a získal o 9 volitelů více než v roce 1992. Oproti předchozím volbám vyhrál ve dvou nových státech. Na Floridě, kde zvítězil s více než pěti procentním náskokem(viz tabulka 5), a v Arizoně, státě, který zvolil demokrata za prezidenta naposledy v roce 1948(viz Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 17). Těsně však prohrál ve třech státech, které ho podpořili v roce 1992: Colorado, Georgia a Montana. Jinak tedy volilo oproti volbám v roce 1992 pouze pět států.

Společně s Floridou (25) mu nejvíce hlasů volitelů mu přinesly státy Kalifornie(54), New York(33), Illinois(22), Ohio(21) a Pensylvania(23), ve které zvítězil o stejné procento jako v roce 1992(viz srovnání tabulka 4 a tabulka 5). V tabulce 5 můžeme vidět, že největší počet voličských hlasů dostal ve Washingtonu D.C.(stejně jako v roce 1992 85 %) a v Massachusetts(61,5 %).

Roberta Dola podpořilo 19 států, z nichž nejvíce volitelských hlasů získal v Texasu(32). Největší voličkou podporu(54 %) měl v Kansasu a v Utahu(viz tabulka 5).

Potvrdilo se geografické rozložení sil z roku 1992. Clinton měl podporu na severovýchodě a ve středoatlantské oblasti, na středozápadě a ve státech pacifického pobřeží, zatímco republikánského kandidáta volily až na některé výjimky státy Skalistých hor (Montana, Idaho, Wyoming, Nevada, Utah, Colorado), státy centrálních rovin a těsná většina států na jihu a jihozápadě.

Tabulka 5: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 1996

1996 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	BILL CLINTON (Democrat)		BOB DOLE (Republican)		ROSS PEROT (Reform)		RALPH NADER (Green)		OTHER ¹		PLURALITY	
		Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%		
Alabama	1,534,349	662,165	43.2	769,044	50.1	92,149	6.0	—	10,991	0.7	106,879	R	
Alaska	241,620	80,380	33.3	122,746	50.8	26,333	10.9	7,597	3.1	4,564	1.9	42,366	R
Arizona	1,404,405	653,288	46.5	622,073	44.3	112,072	8.0	2,062	0.1	14,910	1.1	31,215	D
Arkansas	884,262	475,171	53.7	325,416	36.8	69,884	7.9	3,649	0.4	10,142	1.1	149,755	D
California	10,019,484	5,119,835	51.1	3,828,380	38.2	697,847	7.0	237,016	2.4	136,406	1.4	1,291,455	D
Colorado	1,510,704	671,152	44.4	691,848	45.8	99,629	6.6	25,070	1.7	23,005	1.5	20,696	R
Connecticut	1,392,614	735,740	52.8	483,109	34.7	139,523	10.0	24,321	1.7	9,921	0.7	252,631	D
Delaware	270,845	140,355	51.8	99,062	36.6	28,719	10.6	18	—	2,691	1.0	41,293	D
Florida	5,303,794	2,546,870	48.0	2,244,536	42.3	483,870	9.1	4,101	0.1	24,417	0.5	302,334	D
Georgia	2,299,071	1,053,849	45.8	1,080,843	47.0	146,337	6.4	—	—	18,042	0.8	26,994	R
Hawaii	360,120	205,012	56.9	113,943	31.6	27,358	7.6	10,386	2.9	3,421	0.9	91,069	D
Idaho	491,719	165,443	33.6	256,595	52.2	62,518	12.7	—	—	7,163	1.5	91,152	R
Illinois	4,311,391	2,341,744	54.3	1,587,021	36.8	346,408	8.0	1,447	—	34,771	0.8	754,723	D
Indiana	2,135,431	887,424	41.6	1,006,693	47.1	224,299	10.5	895	—	16,120	0.8	119,269	R
Iowa	1,234,075	620,258	50.3	492,644	39.9	105,159	8.5	6,550	0.5	9,464	0.8	127,614	D
Kansas	1,074,300	387,659	36.1	583,245	54.3	92,639	8.6	914	0.1	9,843	0.9	195,586	R
Kentucky	1,388,708	636,614	45.8	623,283	44.9	120,396	8.7	701	0.1	7,714	0.6	13,331	D
Louisiana	1,783,959	927,837	52.0	712,586	39.9	123,293	6.9	4,719	0.3	15,524	0.9	215,251	D
Maine	605,897	312,788	51.6	186,378	30.8	85,970	14.2	15,279	2.5	5,482	0.9	126,410	D
Maryland	1,780,870	966,207	54.3	681,530	38.3	115,812	6.5	2,606	0.1	14,715	0.8	284,677	D
Massachusetts	2,556,786	1,571,763	61.5	718,107	28.1	227,217	8.9	4,565	0.2	35,134	1.4	853,656	D
Michigan	3,848,844	1,989,653	51.7	1,481,212	38.5	336,670	8.7	2,322	0.1	38,987	1.0	508,441	D
Minnesota	2,192,640	1,120,438	51.1	766,476	35.0	257,704	11.8	24,908	1.1	23,114	1.1	353,962	D
Mississippi	893,857	394,022	44.1	439,838	49.2	52,222	5.8	—	—	7,775	0.9	45,816	R
Missouri	2,158,065	1,025,935	47.5	890,016	41.2	217,188	10.1	534	—	24,392	1.1	135,919	D
Montana	407,261	167,922	41.3	179,652	44.1	55,229	13.6	—	—	4,458	1.1	11,730	R
Nebraska	677,415	236,761	35.0	363,467	53.7	71,278	10.5	—	—	5,909	0.9	126,706	R
Nevada	464,279	203,974	43.9	199,244	42.9	43,986	9.5	4,730	1.0	12,345	2.7	4,730	D
New Hampshire	499,175	246,214	49.3	196,532	39.4	48,390	9.7	—	—	8,039	1.6	49,682	D
New Jersey	3,075,807	1,652,329	53.7	1,103,078	35.9	262,134	8.5	32,465	1.1	25,801	0.8	549,251	D
New Mexico	556,074	273,495	49.2	232,751	41.9	32,257	5.8	13,218	2.4	4,353	0.8	40,744	D
New York	6,316,129	3,756,177	59.5	1,933,492	30.6	503,458	8.0	75,956	1.2	47,046	0.7	1,822,685	D
North Carolina	2,515,807	1,107,849	44.0	1,225,938	48.7	168,059	6.7	2,108	0.1	11,853	0.4	118,089	R
North Dakota	266,411	106,905	40.1	125,050	46.9	32,515	12.2	—	—	1,941	0.7	18,145	R
Ohio	4,534,434	2,148,222	47.4	1,859,883	41.0	483,207	10.7	2,962	0.1	40,160	0.9	288,339	D
Oklahoma	1,206,713	488,105	40.4	582,315	48.3	130,788	10.8	—	—	5,505	0.5	94,210	R
Oregon	1,377,760	649,641	47.2	538,152	39.1	121,221	8.8	49,415	3.6	19,331	1.4	111,489	D
Pennsylvania	4,506,118	2,215,819	49.2	1,801,169	40.0	430,984	9.6	3,086	0.1	55,060	1.2	414,650	D
Rhode Island	390,284	233,050	59.7	104,683	26.8	43,723	11.2	6,040	1.5	2,788	0.7	128,367	D
South Carolina	1,151,689	506,283	44.0	573,458	49.8	64,386	5.6	—	—	7,562	0.7	67,175	R
South Dakota	323,826	139,333	43.0	150,543	46.5	31,250	9.7	—	—	2,700	0.8	11,210	R
Tennessee	1,894,105	909,146	48.0	863,530	45.6	105,918	5.6	6,427	0.3	9,084	0.4	45,616	D
Texas	5,611,644	2,459,683	43.8	2,736,167	48.8	378,537	6.7	4,810	0.1	32,447	0.6	276,484	R
Utah	665,629	221,633	33.3	361,911	54.4	66,461	10.0	4,615	0.7	11,009	1.7	140,278	R
Vermont	258,449	137,894	53.4	80,352	31.1	31,024	12.0	5,585	2.2	3,594	1.4	57,542	D
Virginia	2,416,642	1,091,060	45.1	1,138,350	47.1	159,861	6.6	—	—	27,371	1.1	47,290	R
Washington	2,253,837	1,123,323	49.8	840,712	37.3	201,003	8.9	60,322	2.7	28,477	1.3	282,611	D
West Virginia	636,459	327,812	51.5	233,946	36.8	71,639	11.3	—	—	3,062	0.5	93,866	D
Wisconsin	2,196,169	1,071,971	48.8	845,029	38.5	227,339	10.4	28,723	1.3	23,107	1.1	226,942	D
Wyoming	211,571	77,934	36.8	105,388	49.8	25,928	12.3	—	—	2,321	1.1	27,454	R
Dist. of Col.	185,726	158,220	85.2	17,339	9.3	3,611	1.9	4,780	2.6	1,776	1.0	140,881	D
Totals	96,277,223	47,402,357	49.2	39,198,755	40.7	8,085,402	8.4	684,902	0.7	905,807	0.9	8,203,602	D

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 161

7 Americké prezidentské volby 2000 a 2004 : prezident George W. Bush

Současný prezident George W. Bush se stal prvním prezidentem Spojených států, o jehož volbě rozhodl Nejvyšší soud USA. Prvním prezidentem od roku 1888, který přes porážku v lidovém hlasování vstoupil do Bílého domu, neboť získal většinu hlasů volitelů. Je také prvním prezidentem od roku 1925, který získal funkci zastávanou svým otcem.⁴¹

George Walker Bush se narodil 6. července 1946 v New Havenu ve státě Connecticut v rodině budoucího viceprezidenta a prezidenta Spojených států (viz kapitola 5). Ačkoli se narodil v Connecticutu, kde jeho otec George Bush starší studoval na Yaelově univerzitě, druhý Bush si velmi zakládá na texaském původu, kam se rodina přestěhovala, když mu byly dva roky. Stejně jako jeho otec studoval George Bush na prestižní internátní škole Philips Academy v massachusettském Andoveru a Yaelově univerzitě (obor historie). Po studiu Na Yaelově univerzitě byl přijat na obchodní fakultu na Harvardu, kde vystudoval ekonomii. V době Vietnamské války se vyhnul odvodu do armády a místo toho sloužil u texaské Národní gardy jako stíhací pilot.⁴² Mladší Bush se roku 1978 pokoušel získat křeslo ve Sněmovně reprezentantů, ale jeho první pokus o veřejnou funkci byl neúspěšný. Po neúspěšném vstupu do politiky se stáhl a zapřísáhl se, že se do politiky nevrátí, dokud jeho otec neodejde z funkcí. Plně se věnoval podnikatelským aktivitám, pokračoval v rodinné tradici a podnikal v ropném průmyslu v Texasu.

Do politiky se pokusil vstoupit až v listopadu 1993, kdy oznámil, že se bude ucházet o guvernérskou funkci v Texasu. Jeho soupeřkou se tehdy stala demokratka Ann Richardsová, přítelkyně Billa Clintona a zarputilá odpůrkyně dynastie Bushů (Laurent, 2003, s. 74). Klíčovým tématem Bushovy guvernérské kampaně, bylo zvláště u texaských voličů velmi populární téma, a to upřednostnění

⁴¹ První syn prezidenta, který zastával tento úřad byl J.Q. Adams v letech 1825-1829.

⁴² V roce 1977 se Bush oženil s Laurou Welchovou, učitelkou a bývalou knihovnicí. Mají spolu dvě dcery, dvojčata Barbaru a Jenny.

individuální odpovědnosti každého jedince a jeho schopnosti postarat se sám o sebe před snahou zůstat závislý na pomoci státu(Laurent, 2003, s. 75). Ve volbách, které s konaly roku 1994, Bush překvapivě zvítězil. Získal 53 procent hlasů, oproti 46 procentům své soupeřky(Laurent, 2003, s.74). Toto své vítězství zopakoval v roce 1998, kdy byl s 69 procenty hlasů znovuzvolen do funkce a stal se prvním guvernérem v dějinách Texasu, který byl zvolen na dvě čtyřletá funkční období po sobě(Bush, 2001, s. 244). Téměř rok před druhými guvernéřskými volbami Bush na tiskové konferenci oznámil, že ještě neví, zda bude usilovat o prezidentskou funkci (Bush, 2001, s. 243). Po vítězných guvernéřských volbách se mu však vyhlídka na prezidentskou kampaň zdála stále přijatelnější(Bush, 2001, s. 245) a začal se připravovat na získání prezidentského křesla Spojených států Amerických. V roce 2000 byl nominován za republikány do prezidentských voleb. Velice těsný výsledek, kdy konečné rozhodnutí udělal až Nejvyšší soud USA, vynesl George W. Bushe do Bílého domu.⁴³

První funkční období George Bushe určily události z 11. září 2001. Sebevražedné nálety teroristů z islámské organizace al-Káida na Světové obchodní centrum v New Yorku a budovu Pentagonu ve Washingtonu, ještě dlouho zůstanou v paměti nejen Američanům. Útoky byly jednoznačně cílené na objekty, které mají pro USA velkou symbolickou hodnotu, Světové obchodní centrum jako symbol ekonomické síly a Pentagon jako symbol vojenské moci. Nový prezident se musel postarat o hluboce otřesené Američany, které útoky al-Káidy traumatizovaly. Bush tehdy dokázal naplnit potřebu rozhodného vůdce, symbol jednoty a odporu proti terorismu. Události z 11. září 2001 výrazně posílily Bushovu popularitu a otazníky nad průběhem a výsledkem prezidentských voleb byly v tuto chvíli zapomenuty.

Prezident útoky považoval za legitimní důvod k vyhlášení „války světovému terorismu“(Graubard, 2007, s. 585). Rozhodným jednáním získal podporu většiny Američanů a Kongres jednohlasně udělil prezidentovi pravomoc, aby použil všechny potřebné vojenské prostředky proti lidem odpovědným za útok i proti jejich pomocníkům(Graubard, 2007, s. 585). Opatření, která byla přijata bezprostředně po útocích, výrazně posílila pravomoci prezidenta a mnoho odborníků se obávalo, zda-

⁴³ Více o prezidentských volbách v roce 2000 viz podkapitoly 7.1 a 7.1.1.

li základní princip, na nichž je americký systém vystavěn, tj. princip „brzd a protiváh“, se příliš nevychyluje k posílení exekutivy(Dvořáková, 2002, s. 285).

Necelý měsíc po útocích začala operace, jejíž cílem bylo zničit fundamentalistické hnutí Taliban a chytit Usámu bin Ládina. Díky obrovské americké letecké síle byl Taliban poražen během týdne, ale bin Ládina a mnoho jeho spolubojovníků Američané nezajali. Svržení Talibanu v Afganistánu vyneslo Bushe na vrchol popularity. Když v lednu 2002 prezident přednesl Zprávu o stavu Unie označil v ní Irák, Írán a Severní Koreu za „osu zla“ (Graubard, 2007, s. 587) a tento pojem začal prosazovat i v ostře laděné konfrontační zahraniční politice. Součástí boje proti terorismu měla být i válka v Iráku a svržení Sadáma Husajna. S rychlým vojenským útokem na Irák nesouhlasila Francie, Německo a Rusko a vzniklo silné mezinárodní napětí, které poškodilo vztahy především s Francií a Německem(Graubard, 2007, s. 589).

Spojené státy měly obrovskou převahu ve vojenské technologii, a v Iráku, kde Husajnova armáda nekladla tuhý odpor, bez problémů zvítězily. Husajn byl nakonec v polovině prosince 2003 zajat a uvězněn, nicméně zbraně hromadného ničení se nikdy nenašly. Iráčané veliké nadšení nad americkým vítězstvím ve válce neprojevovali a ukázalo se, že na dobytém území půjde velmi obtížně udržet mír.

Z Bushe se stal skutečný válečný prezident. Trvalý chaos v Iráku i v celém islámském světě však zvýšily pochybnosti mnoha Američanů o přínosu této operace v boji proti terorismu a USA se rozpoltily na dva tábory, jejichž hodnoty a priority se významně liší. Začaly se ozývat také, zejména v Demokratické straně, pochybovačné hlasy o pravdomlnosti a soudnosti prezidenta(Graubard, 2007, s. 591).

Za rozjitřené nálady se konaly prezidentské volby v roce 2004, které byly do značné míry referendem o Bushovi. Lidé se v těchto volbách spíše rozhodovali, zda „s Bushem“ či „proti Bushovi“, než aby volili mezi kandidáty dvou hlavních stran. Bush nakonec prezidentský úřad obhájil.⁴⁴

Zatím nelze hodnotit druhé funkční období ani prezidentství George Bushe, neboť je stále ve funkci. Dosavadní působení prezidenta je rozporuplné. Podařilo se mu snížit některé daně, což ale znamenalo, že schodek federálního rozpočtu dosáhl

⁴⁴ Více o prezidentských volbách v roce 2004 viz podkapitoly 7.2 a 7.2.1.

rekordní výše, na rozdíl od Clintonovi administrativy, která měla rozpočtové přebytky. Výdaje na obranu se zvýšily na úroveň srovnatelnou s obdobím studené války. Silně je Bushova administrativa kritizována v oblasti životního prostředí. Po teroristických útocích na New York a Washington získal prezident svým rozhodným jednáním jednoznačnou podporu u široké veřejnosti. Vyhlášení války proti terorismu a porážka hnutí Taliban v Afganistánu vynesly Bushe na vrchol popularity. Naopak válka v Iráku, a nekompromisní zahraniční politika, která sebou nesla roztržku s některými evropskými spojenci, americkou společnost rozdělila. Teprve časový odstup ukáže celkovou bilanci Bushových výkonů v prezidentské funkci, jeho hranic i jeho chyb.

7.1 Volby v roce 2000

Do boje o prezidentský úřad v roce 2000 vstoupil za Republikánskou stranu George W. Bush a na straně demokratů bojoval viceprezident Al Gore. Tyto volby se zapsaly do historie Spojených států ojedinělým způsobem, protože to bylo poprvé, kdy o jejich výsledku rozhodovala soudní moc a definitivně o budoucím americkém prezidentovi rozhodl sám Nejvyšší soud. Viceprezident Al Gore byl také po více jak sto letech kandidátem na úřad prezidenta, který vyhrál lidové hlasování a jeho oponent George W. Bush se stal 43. prezidentem Spojených států.

Již od ledna 2000 primární volby naznačovaly, že k hlavnímu zápasu v Republikánské straně dojde mezi texaským guvernérem Georgem W. Bushem a Arizonským senátorem Johnem McCainem. Bush musel zpočátku čelit více protikandidátům; byl to multimilionář Steve Forbes, který měl dobrý výsledek v Iowě nebo Alan Keyes a Gary Bauer, kteří reprezentovaly radikální křesťansko-konzervativní proud. John McCain však představoval velké nebezpečí potom, co získal vítězství v New Hampshiru, které má velký význam. Pro Ala Gora představoval největší nebezpečí bývalý senátor za New Jersey Bill Bradley (Dvořáková, 2001, s.113). Protože rozhodující primární volby se konaly do prvních měsíců volebního roku a Bush i Gore z nich vyšli většinou vítězně, o kandidátech hlavních stran bylo rozhodnuto poměrně brzy. Oficiální nominaci

získali na stranických konventech během léta. Strana Zelených vybrala za svého kandidáta opět Ralpa Nadera. Patrik Buchanan, odpadlík z Republikánské strany, tentokrát kandidoval za Reformní stranu, kterou založil Ross Perot.

Hlavními tématy volební kampaně byly hospodářská prosperita, které se Spojené státy těšily v devadesátých letech, a která vytvořila přebytek ve státním rozpočtu, diskutovalo se o reformě důchodového pojištění a úhradě cen za léky pro důchodce odkázané na jejich federální zdravotní pojištění (*Medicare*), dále téma školství a školní výchovy a obranná politika (Povolný, 2001, s. 41). V projevu o obranné politice Bush sliboval, že jeho administrativa se postará o lepší vybavení amerických vojenských sil a zavázal se vybudovat protiraketovou obranu. Vyjádřil pohrdání prezidentem Clintonem jako odpíračem vojenské služby a slíbil „obnovit důvěru mezi americkým prezidentem a americkou armádou“ (Graubard, 2007, s. 580). Kritizoval Clintonovu administrativu za přílišné bratříčkování s komunistickými nepřáteli a za to, že nebyla kritická k jejich politice (Graubard, 2007, s. 580). V neposlední řadě Bush v poukazu na Clintonovo prezidentství stále opakoval, že vrátí do Bílého domu čest a důstojnost. V tomto ohledu mohl Gore pouze poukazovat na prosperitu, již USA dosáhly za Clintonovi administrativy, kterou jako viceprezident spoluvytvořil a sebe prezentovat jako politika, který je po osobní i rodinné stránce bezúhonný.

Již před volbami se očekávalo, že výsledek bude velmi těsný. Zatímco výsledky hlasování v jednotlivých státech a Washingtonu D.C. byly den po volbách 8. listopadu po postupném sečtení téměř všech hlasů vcelku známé, ve státě Florida, která v prezidentských volbách v roce 2000 disponovala 25 hlasy volitelů, došlo k historickému sporu, zda zde zvítězil Bush nebo Gore. Bush měl bez 25 hlasů volitelů státu Florida v kolegiu volitelů 246 hlasů a Gore 267 hlasů (viz mapa 6). Bylo tedy zřejmé, že Florida rozhodne, kdo zvítězí, protože každý z kandidátů by s 25 voliteli z Floridy získal v kolegiu volitelů potřebnou většinu 270 hlasů.

Podle prvních výsledků voleb na Floridě Bush zvítězil nad Gorem o méně než půl procenta všech hlasů. Podle zákona státu Florida, pokud je rozdíl mezi kandidáty menší než 1%, je nutné nařídít nové strojové přepočítávání hlasů. Do výsledků také nebyly započítány písemné hlasy voličů z území mimo Spojené státy, kteří je mohli podat až do 17. listopadu.

Při přepočítávání hlasů se ukázalo, že strojové přepočítávání je někdy nepřesné, protože vyřazuje velké množství volebních lístků, které by při ručním sčítání byly započteny. Volič totiž hlasuje tak, že propíchne znaménko určující jeho volbu. Pokud volební lístek nebyl úplně proděrován nebo proděrování bylo nepřesné, byl takový hlas vyřazen. Stačilo tedy méně razantně propíchnout papír nebo trochu uhnout a stroj lístek vyřadil jako neplatný. Ve floridském okrese Palm Beach byl navíc použit volební lístek, ve kterém se jména kandidátů vyskytovala na obou stranách a jméno kandidáta nepřesně korespondovalo s příslušným kroužkem, který měl volič propíchnout. Tak se stalo, že volič mohl být zmaten a hlasoval namísto pro Gora pro Patricka Buchanana kandidujícího za Reformní stranu. V okrsku s velkým počtem emigrantů a menšin totiž dostal nadměrný počet hlasů Buchanan, jehož kampaň byla založena na boji proti přistěhovalcům, proti pomoci menšinám apod.(Dvořáková, 2001, s. 118).

V případech, kdy strojové přepočítávání zaznamenalo podstatný rozdíl oproti původním výsledkům, měl Gore podle floridského volebního zákona právo požádat o ruční přepočítávání hlasů, což také učinil a jeho žádosti byly 9. listopadu schváleny v okresech Palm Beach, Broward a Volusia, zakrátko se přidal i okres Miami-Dade(Povolný, 2001, s. 43). Začala tak více jak měsíc trvající právní bitva o Bílý dům a také diskuse, která by se dala charakterizovat jako souboj „člověk versus stroj“, mezi zastánci strojového sčítání a stoupenci ručního přepočítávání hlasů. Nejlepší ústavní právníci stojící na té či oné straně pak nalézaly protichůdné argumenty, ať už ve prospěch ručního přepočítávání či proti němu.

Stoupenci strojů, kterými v této povolební bitvě byli republikáni a jejich příznivci, argumentovali tím, že jsou-li lístky přepočítávány ručně, tím je pravděpodobnější lidský omyl. Navíc ruční přepočítávání dává prostor pro manipulaci a subjektivní interpretaci vůle voliče, zatímco stroje nejsou ani republikány ani demokraty. Podstatný republikánský argument pak tkvěl v tom, že ruční přepočítávání pouze v některých floridských okrscích představuje nerovný přístup k ostatním floridským obyvatelům. Tento argument, který nakonec G. Bush úspěšně uplatnil v samém závěru celého sporu před Nejvyšším soudem Spojených států, se opíral o 14. dodatek k ústavě Spojených států, který zajišťuje všem

občanům rovnou ochranu zákona a podle republikánů selektivní ruční přepočítávání rovnou ochranu práv floridských voličů porušuje.

Demokraté a jejich příznivci naopak tvrdili, že ruční přepočítávání hlasů je plně v souladu s ústavou i zákony státu Florida a že by se nemělo předpokládat, že přístroj vždy garantuje přesnější výsledky než člověk. Argumentovali tím, že pro demokracii je důležité přesvědčit se o tom, že hlas každého Američana byl započten. Ignorovat hlasy voličů by totiž znamenalo ignorovat demokracii jako takovou. Američané byli v tomto povolebním souboji rozděleni takřka napůl. Demokratičtí voliči stranili Gorovi, republikánští Bushovi.

Výsledky voleb se postupně proměňovaly. Ještě 18.listopadu, po připočtení hlasů ze zámoří, vedl Bush o 930 hlasů, 26. listopadu, potom, co Nejvyšší soud státu Florida rozhodl, že ruční přepočítávání může pokračovat a prodloužil lhůtu k potvrzení volebních výsledků, Bush vedl pouze o 537 hlasů. 8.prosince Nejvyšší floridský soud rozhodl, že v 64 ze 67 okresů mají být dodatečně přepočítány sporné hlasy(ve zbylých třech již bylo přepočítání dokončeno). Obnovené přepočítávání srazilo Bushův náskok z 537 hlasů na 154 a hrozilo, že při dalším přepočítávání Gore Bushe předstihne. Odvolání G. Bushe k Nejvyššímu soudu USA, že ruční přepočítávání je neústavní vedlo 9.prosince k zastavení přepočítávání. 12. prosince 2000 pak Nejvyšší soud USA rozhodl v poměru 5:4, že rozhodnutí Nejvyššího soudu Floridy o přepočítání je neústavní, protože není možné ho dokončit před půlnocí 12.prosince, tedy lhůtou stanovenou ke jmenování prezidentských volitelů a není v souladu s požadavky na rovnou ochranu a právoplatný proces(Dvořáková, 2001, s. 119). Gore se podřídil rozhodnutí Nejvyššího soudu a den poté zastavil veškeré přepočítávání hlasů na Floridě a poblahopřál Bushovi jako příštímu americkému prezidentovi.

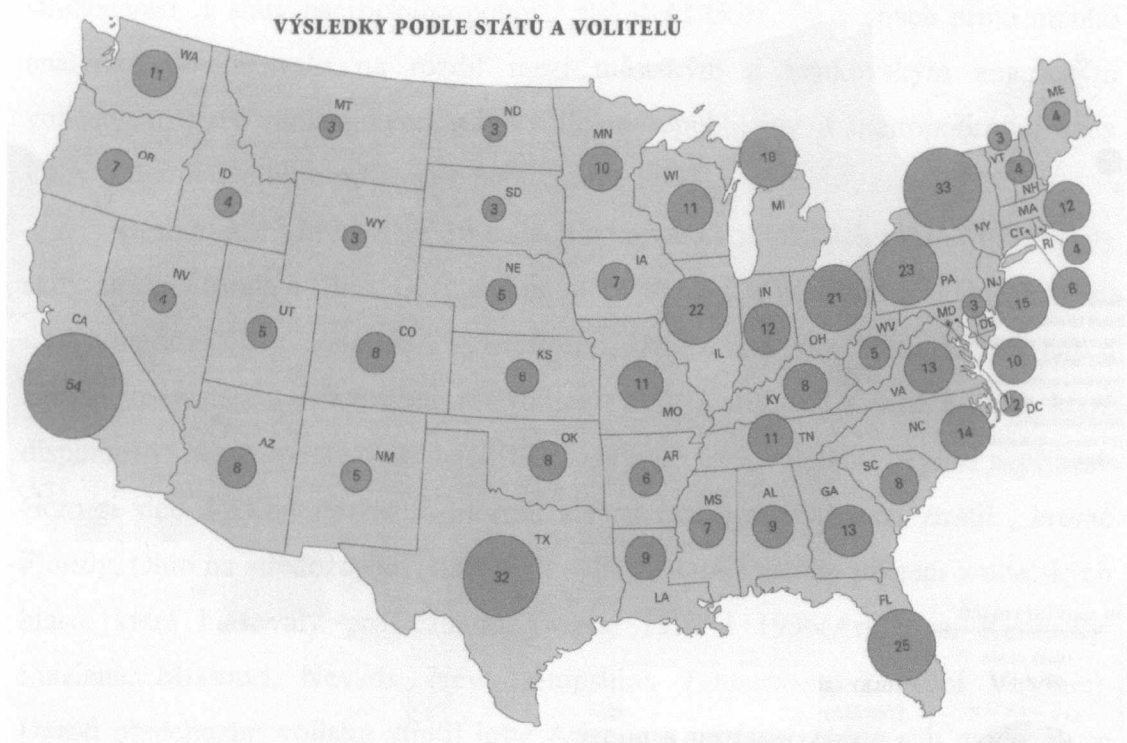
George Bush tedy nakonec volby vyhrál, i když měl nižší podporu voličů než Al Gore. Své funkční období však začal v nesrovnatelně horší pozici než jeho předchůdci, protože téměř 40 procent Američanů bylo přesvědčeno, že není legitimním vítězem voleb(Rybáčková, 2004, s. 39).

7.1.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 2000

Mapa 6: Výsledky amerických prezidentských voleb v roce 2000

Bush 271

Gore 266

Aljaška -3 Hawai - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 30

Al Gore obdržel oficiálně 266 hlasů volitelů, protože jedna demokratická volitelka z Washingtonu D.C., který disponuje třemi volitelskými hlasy, se zdržela hlasování na protest proti tomu, že hlavní město Spojených států nemá zastoupení v Kongresu. I když Gore získal všechny tři volitelské hlasy hlavního města a tato volitelka podepsala, že dává svůj hlas Gorovi, tento hlas nebyl na společném zasedání Kongresu 6.ledna 2001 započítán.

Oficiální výsledek lidového hlasování byl 50 992 335 hlasů(48,4 %) pro Gora a 50 455 156 hlasů(47,9 %) pro Bushe (Congressional Quarterly, 2005, s. 161). 18. prosince 2000 se volitelé sešli v hlavních městech svých států a odevzdali své hlasy pro prezidenta a viceprezidenta podle očekávání. Gore jako viceprezident pak 6.ledna 2001 předsedal společnému zasedání Senátu a Sněmovny Reprezentantů, na kterém byly hlasy volitelů spočítány. Bush získal z 538 hlasů 271 hlasů volitelů a

pro Gora hlasovalo 266 volitelů, protože jedna demokratická volitelka z Washingtonu D.C. se zdržela hlasování na protest proti tomu, že hlavní město USA nemá zastoupení v Kongresu(Correspondents of the New York Times, 2001, s. 319).

Pohled na mapu prezidentských voleb v roce 2000 nám ukazuje, že až na některé výjimky měl George Bush podporu států na jihu a jihozápadě a ve státech Skalistých hor a centrálních rovin, získal také tři státy ze středozápadu(Missouri, Indiana, Ohio). Státy na severovýchodě a ve středoatlanské oblasti, průmyslový středozápad a státy pacifického pobřeží získal Al Gore. Po volbách proto mnoho analytiků poukazovalo na rozdíl mezi městským a venkovským americkým voličstvem, tedy venkovskými státy volícími republikány a metropolitními státy USA volícími demokraty(Gimpel, Schuknecht, 2002, s. 326).

Bush získal vítězství ve 30 státech a nejvíce volitelských hlasů mu přinesly státy Texas, Florida a Ohio, Gore měl podporu 20 států a Washingtonu D.C, zvítězil také v nejlidnatějším státě USA - Kalifornii. Dále získal New York, Pensylvánii a Illinois, tedy státy s velkým počtem volitelů. Zisk Kalifornie a dalších států, které disponují vysokým počtem volitelských hlasů mu však volební vítězství nepřinesl. Gore si sice dokázal udržet Kalifornii, ale na rozdíl od Clintona ztratil , kromě Floridy, Ohio na středozápadě, a několik dalších států s nižším počtem volitelských hlasů, které hlasovaly pro Clintona v roce 1992 i 1996(Arkansas, Kentucky, Luisiana, Missouri, Nevada, New Hampshire, Tennessee, Západní Virginie). Oproti předchozím volbám ztratil ještě Arizonu a nezískal žádný stát navíc. Bush naopak, přestože obdržel v největších státech(Texas, Florida, Ohio) téměř o polovinu méně volitelských hlasů než Gore, získal dvojnásobný počet států s nižším a malým počtem volitelů než jeho demokratický soupeř a ve volbách zvítězil. Volební výsledky v těchto volbách prozrazují, že zisk volitelských hlasů největších států nemusí kandidátovi zaručit vítězství, a to zejména v případě, že je souboj velmi vyrovnaný a prezidentskému kandidátovi chybí k vítězství jen několik volitelských hlasů, jako se to stalo Alu Gorovi v těchto volbách.

Výsledky voleb nebyly těsné jen v celonárodním měřítku, ale i v jednotlivých státech USA(viz tabulka 6). Kromě již zmíněné Floridy bylo lidové hlasování těsné v Oregonu, Novém Mexiku, Wisconsinu, New Hampshire, Iowě, ale

i v dalších státech. V prvních dvou jmenovaných státech také došlo ke strojovému přepočítávání hlasů, které potvrdilo vítězství Ala Gora. George Bush měl největší voličskou podporu ve Wyomingu(69%:28%), Idahu(69%:28%) a v Utahu(67%:26%). Naproti tomu Al Gore zvítězil s největším poměrem hlasů ve Washingtonu D.C.(85%:9%). S velkým náskokem zvítězil také v Rhode Islandu, Massachusetts a v New Yorku(vit tabulka 6).

Tabulka 6: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 2000

2000 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	GEORGE W. BUSH (Republican)		AL GORE (Democrat)		RALPH NADER (Green)		PATRICK J. BUCHANAN (Reform)		OTHER ¹		PLURALITY
		Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	Votes	%	
Alabama	1,666,272	941,173	56.5	692,611	41.6	18,323	1.1	6,351	0.4	7,814	0.5	248,562 R
Alaska	285,560	167,398	58.6	79,004	27.7	28,747	10.1	5,192	1.8	5,219	1.8	88,394 R
Arizona	1,532,016	781,652	51.0	685,341	44.7	45,645	3.0	12,373	0.8	7,005	0.5	96,311 R
Arkansas	921,781	472,940	51.3	422,768	45.9	13,421	1.5	7,358	0.8	5,294	0.6	50,172 R
California	10,965,856	4,567,429	41.7	5,861,203	53.4	418,707	3.8	44,987	0.4	75,530	0.7	1,293,774 D
Colorado	1,741,368	883,748	50.8	738,227	42.4	91,434	5.3	10,465	0.6	17,494	1.0	145,521 R
Connecticut	1,459,525	561,094	38.4	816,015	55.9	64,452	4.4	4,731	0.3	13,233	0.9	254,921 D
Delaware	327,622	137,288	41.9	180,068	55.0	8,307	2.5	777	0.2	1,182	0.4	42,780 D
Florida	5,963,110	2,912,790	48.8	2,912,253	48.8	97,488	1.6	17,484	0.3	23,095	0.4	537 R
Georgia	2,596,645	1,419,720	54.7	1,116,230	43.0	13,273	0.5	10,926	0.4	36,496	1.4	303,490 R
Hawaii	367,951	137,845	37.5	205,286	55.8	21,623	5.9	1,071	0.3	2,126	0.6	67,441 D
Idaho	501,621	336,937	67.2	138,637	27.6	12,292	2.5	7,615	1.5	6,140	1.2	198,300 R
Illinois	4,742,123	2,019,421	42.6	2,589,026	54.6	103,759	2.2	16,106	0.3	13,811	0.3	569,605 D
Indiana	2,199,302	1,245,836	56.6	901,980	41.0	18,531	0.8	16,959	0.8	15,996	0.7	343,856 R
Iowa	1,315,563	634,373	48.2	638,517	48.5	29,374	2.2	5,731	0.4	7,568	0.6	4,144 D
Kansas	1,072,218	622,332	58.0	399,276	37.2	36,086	3.4	7,370	0.7	7,154	0.7	223,056 R
Kentucky	1,544,187	872,492	56.5	638,898	41.4	23,192	1.5	4,173	0.3	5,432	0.4	233,594 R
Louisiana	1,765,656	927,871	52.6	792,344	44.9	20,473	1.2	14,356	0.8	10,612	0.6	135,527 R
Maine	651,817	286,616	44.0	319,951	49.1	37,127	5.7	4,443	0.7	3,680	0.6	33,335 D
Maryland	2,020,480	813,797	40.3	1,140,782	56.5	53,768	2.7	4,248	0.2	7,885	0.4	326,985 D
Massachusetts	2,702,984	878,502	32.5	1,616,487	59.8	173,564	6.4	11,149	0.4	23,282	0.9	737,985 D
Michigan	4,232,711	1,953,139	46.1	2,170,418	51.3	84,165	2.0	2,061	0.0	22,928	0.5	217,279 D
Minnesota	2,438,685	1,109,659	45.5	1,168,266	47.9	126,696	5.2	22,166	0.9	11,898	0.5	58,607 D
Mississippi	994,184	572,844	57.6	404,614	40.7	8,122	0.8	2,265	0.2	6,339	0.6	168,230 R
Missouri	2,359,892	1,189,924	50.4	1,111,138	47.1	38,515	1.6	9,818	0.4	10,497	0.4	78,786 R
Montana	410,997	240,178	58.4	137,126	33.4	24,437	5.9	5,697	1.4	3,559	0.9	103,052 R
Nebraska	697,019	433,862	62.2	231,780	33.3	24,540	3.5	3,646	0.5	3,191	0.5	202,082 R
Nevada	608,970	301,575	49.5	279,978	46.0	15,008	2.5	4,747	0.8	7,662	1.3	21,597 R
New Hampshire	569,081	273,559	48.1	266,348	46.8	22,198	3.9	2,615	0.5	4,361	0.8	7,211 R
New Jersey	3,187,226	1,284,173	40.3	1,788,850	56.1	94,554	3.0	6,989	0.2	12,660	0.4	504,677 D
New Mexico	598,605	286,417	47.8	286,783	47.9	21,251	3.6	1,392	0.2	2,762	0.5	366 D
New York	6,821,999	2,403,374	35.2	4,107,697	60.2	244,030	3.6	31,599	0.5	35,299	0.5	1,704,323 D
North Carolina	2,911,262	1,631,163	56.0	1,257,692	43.2	—	0.0	8,874	0.3	13,533	0.5	373,471 R
North Dakota	288,256	174,852	60.7	95,284	33.1	9,486	3.3	7,288	2.5	1,346	0.5	79,568 R
Ohio	4,701,998	2,350,363	50.0	2,183,628	46.4	117,799	2.5	26,721	0.6	23,484	0.5	166,735 R
Oklahoma	1,234,229	744,337	60.3	474,276	38.4	—	0.0	9,014	0.7	6,602	0.5	270,061 R
Oregon	1,533,968	713,577	46.5	720,342	47.0	77,357	5.0	7,063	0.5	15,629	1.0	6,765 D
Pennsylvania	4,913,119	2,281,127	46.4	2,485,967	50.6	103,392	2.1	16,023	0.3	26,610	0.5	204,840 D
Rhode Island	409,047	130,555	31.9	249,508	61.0	25,052	6.1	2,273	0.6	1,659	0.4	118,953 D
South Carolina	1,382,717	785,937	56.8	565,561	40.9	20,200	1.5	3,519	0.3	7,500	0.5	220,376 R
South Dakota	316,269	190,700	60.3	118,804	37.6	—	0.0	3,322	1.1	3,443	1.1	71,896 R
Tennessee	2,076,181	1,061,949	51.1	981,720	47.3	19,781	1.0	4,250	0.2	8,481	0.4	80,229 R
Texas	6,407,637	3,799,639	59.3	2,433,746	38.0	137,994	2.2	12,394	0.2	23,864	0.4	1,365,893 R
Utah	770,754	515,096	66.8	203,053	26.3	35,850	4.7	9,319	1.2	7,436	1.0	312,043 R
Vermont	294,308	119,775	40.7	149,022	50.6	20,374	6.9	2,192	0.7	2,945	1.0	29,247 D
Virginia	2,739,447	1,437,490	52.5	1,217,290	44.4	59,398	2.2	5,455	0.2	19,814	0.7	220,200 R
Washington	2,487,433	1,108,864	44.6	1,247,652	50.2	103,002	4.1	7,171	0.3	20,744	0.8	138,788 D
West Virginia	648,124	336,475	51.9	295,497	45.6	10,680	1.6	3,169	0.5	2,303	0.4	40,978 R
Wisconsin	2,598,607	1,237,279	47.6	1,242,987	47.8	94,070	3.6	11,446	0.4	12,825	0.5	5,708 D
Wyoming	218,351	147,947	67.8	60,481	27.7	4,625	2.1	2,724	1.2	2,574	1.2	87,466 R
Dist. of Col.	201,894	18,073	9.0	171,923	85.2	10,576	5.2	—	0.0	1,322	0.7	153,850 D
Totals	105,396,627	50,455,156	47.9	50,992,335	48.4	2,882,738	2.7	449,077	0.4	617,321	0.6	537,179 D

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 162

7.2 Volby v roce 2004

2. listopadu 2004 George Bush usiloval o znovuzvolení v souboji o prezidentské křeslo s demokratickým kandidátem, massachusettským senátorem Johnem Kerryem. Kerry zvítězil v primárních volbách Demokratické strany a vyhrál tak prezidentskou nominaci oproti původně favorizovaným kandidátům jako byl Wesley Clark nebo Howard Dean.

Zatímco George Bush neměl v Republikánské straně vážného protivníka, který by mohl ohrozit jeho nominaci za republikány, o možnost stát se protivníkem George Bushe se v primárních volbách z řad demokratů ucházelo celkem osm kandidátů (Zdroj: <http://us.cnn.com/ELECTION/2004/primaries/-30.6.2006>). Senátor John Kerry, který byl zpočátku považován za outsidera, se stal překvapivým vítězem prvních primárních voleb v Iowě a New Hampshire. Během února 2004 si upevnil pozici demokratického favorita, když zvítězil ve většině státech, ve kterých se konaly primární volby. Nominaci Demokratické strany pro listopadové prezidentské volby si de facto zajistil již během „superúterý“ 2. března 2004, kdy proběhly primární volby v deseti státech současně včetně lidnatých států jako Kalifornie nebo New York, které vysílají na nominační konvent velký počet delegátů.⁴⁵ Vyhrál v devíti státech a získal tak výrazný náskok pro nominační konvent demokratické strany (Zdroj: <http://us.cnn.com/ELECTION/2004/primaries/-30.6.2006>). .

Kerry se od začátku soustředil na boj proti Bushovi a přesvědčil tak americkou veřejnost, že je jediný kandidát na prezidenta, který je schopen G. Bushe v prezidentských volbách porazit. Oficiální nominaci na prezidenta obdržel v červenci na stranickém konventu v Bostonu, kde byl také potvrzen jako viceprezident Kerryho soupeř z primárních voleb severokarolínský senátor John Edwards. George Bush i viceprezident Dick Cheney byli oficiálně posvěceni na stranickém konventu v New Yorku.

Volební kampani podle očekávání vévodilo téma Iráku. Kerry se snažil přesvědčit voliče, že prezident válkou v Iráku chybil, že Irák byl omylem, který

⁴⁵ Primárky se konaly ve státech Connecticut, Georgia, Kalifornie, Maryland, Massachusetts, New York, Ohio, Rhode Island a Vermont, volební shůze ve státě Minnesota. Kerry nezvítězil pouze ve Vermontu.

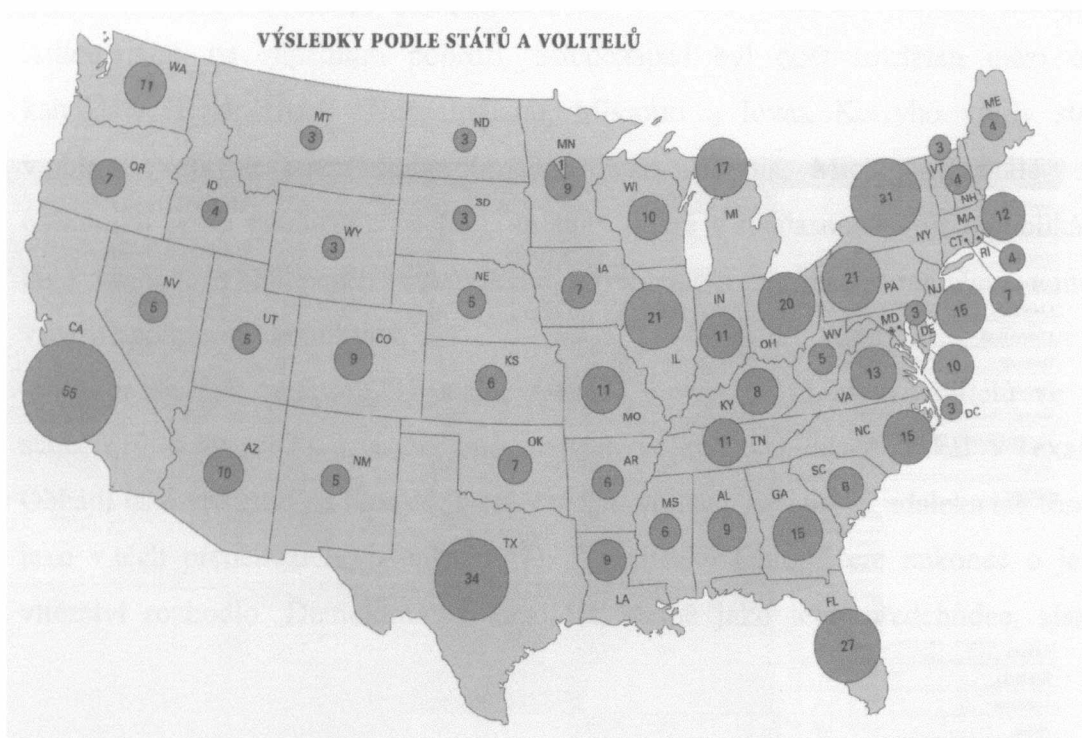
nebyl součástí války proti terorismu. Přestože první prezidentskou debatu Kerry zvládl a mnoho odborníků se domnívalo, že měl lehce navrch, druhá a třetí televizní diskuse odhalily jeho slabiny. Ukázalo se, že se neumí účinně bránit a jeho příliš faktografické a střízlivé podání vlastních úspěchů postrádalo představivost a pohotovost. Bush naopak nadsazoval své úspěchy a prezentoval se jako čestný kandidát a morální vůdce, který je ochoten bojovat s velkými společenskými zly Ameriky, a který dokáže ochránit Američany před novými teroristickými útoky (Graubard, 2007, s. 594).

7.2.1 Geografické rozložení voličských preferencí v roce 2004

Mapa 7: výsledky amerických prezidentských voleb v roce 2004

Bush 286

Kerry 251

Aljaška -3 Hawaii - 4 Zdroj: Atlas prezidentských voleb USA 1904-2004, s. 31
V Minnesotě jeden Kerryho volitel hlasoval pro Edwarde jako pro prezidenta i viceprezidenta

Všeobecně se očekával těsný výsledek voleb jako před čtyřmi lety, mnoho komentátorů dokonce hovořilo o nejnepřínavějších volbách v moderních dějinách Spojených států. Celostátní průzkumy ukazovaly, že šance obou kandidátů jsou vyrovnané, častokrát byl lehce favorizován Kerry. S napětím se pak hledělo k hlavní trojici států – Florida, Ohio, Pensylvánie, které měly rozhodnout o konečném výsledku voleb. Tak jako v roce 2000 rozhodlo o vítězi prezidentských voleb 25 volitelských hlasů na Floridě, v těchto volbách to bylo nakonec Ohio, které rozhodlo o vítězství George Bushe. Jeho vítězství bylo také mnohem výraznější než ve volbách předešlých. Bush získal podporu 50,7 % voličů s 62 040 610 hlasy, zatímco pro Kerryho hlasovalo 48,3 %, tedy 59 028 439 voličů (Congressional Quarterly, 2005 s. 163). V kolegiu volitelů pro Bushe hlasovalo 286 volitelů(53 %) a 251⁴⁶ volitelů(47 %) podpořilo Kerryho(Congressional Quarterly, 2005, s. 248).

Podíváme-li se na mapu volby kolegia volitelů v roce 2004, zjistíme, že George Bush znovu jako v předešlých volbách čerpal podporu ve státech amerického jihu a jihozápadu, státech Skalistých hor a centrálních rovin, zatímco demokratický kandidát byl opět populární na severovýchodě a ve státech středního Atlantiku, a na západním pobřeží. Středozápad byl opět rozdělen mezi oba kandidáty; Bush získal Ohio, Indianu, Missouri a Iowu, Kerryho volily státy v oblasti Velkých jezer(Minnesota, Wisconsin, Illinois, Michigan). Stále více odborníků proto poukazuje na fakt, že státy, které v současnosti volí republikány mají většinou vyšší podíl venkovského obyvatelstva, zatímco Američané z měst výrazně podporují demokraty.

Bush měl podporu 31 států, zatímco Kerry získal hlasy volitelů ve 20 státech(19 států a D.C.). Bush opět nejvíce volitelských hlasů získal v Texasu. Obhájil také vítězství na Floridě, které v těchto volbách nebylo již zdaleka tak těsné, jako v těch předchozích(viz tabulka 7). Získal také Ohio, které nakonec o jeho vítězství rozhodlo. Demokratický kandidát, stejně jako jeho předchůdce, získal

⁴⁶ V Minnesotě jeden demokratický volitel hlasoval pro Edwarde jako pro prezidenta i pro viceprezidenta.

Kalifornii tentokrát s 55 voliteli, a stejně tak další lidnaté státy - New York, Pensylvánii a Illinois. Ani jemu to však k vítězství nestačilo. Můžeme tedy vidět, že zisk volitelských hlasů největších států je nepochybně klíčový, ale pro vítězství ve volbách nemusí stačit. Proto je pro kandidáta tak důležité správné určit geografickou koalici. Oproti Gorovi, kterému by ve volbách v roce 2000 stačilo k vítězství získat některý stát s alespoň čtyřmi voliteli, však Kerryemu chybělo k vítězství minimálně 18 volitelských hlasů.

Jak je vidět v tabulce 7, lidové hlasování, tak jako v předešlých volbách, bylo těsné ve Wisconsinu, New Hampshire, Novém Mexiku a Iowě. V posledních třech jmenovaných státech, se však ve srovnání s volbami předešlými, přiklonila štěstěna na stranu kandidáta ze soupeřící strany. S největším poměrem hlasů zvítězili republikáni v Utahu(72%:26%) Velmi vysokou podporu voličů měl také G. Bush ve Wyomingu a Idahu. John Kerry zvítězil s největší voličskou podporou v hlavním městě Washingtonu D.C.(90%:9%). S velkým náskokem zvítězil také ve svém rodném státě Massachusetts.

Srovnáme-li výsledky volby volitelů v prezidentských volbách v roce 2000 a 2004 ještě pozorněji, zjistíme, že jinak se volilo pouze ve třech státech. Jedná se o státy New Hampshire, Nové Mexiko a Iowa. George Bush získal v posledních prezidentských volbách na svou stranu všechny státy, v nichž zvítězil ve volbách předchozích, kromě státu *New Hampshire*, jehož volitelé tentokrát hlasovali pro Johna Kerryho. Oproti předešlým volbám navíc získal hlasy volitelů v *Iowě* a *Novém Mexiku*, kteří v roce 2000 volili kandidáta demokratické strany Ala Gora. O několik hlasů volitelů si také přilepšil ve státech, které v těchto volbách disponovaly vyšším počtem volitelských hlasů než v roce 2000(tabulka na s. 31).⁴⁷ Můžeme tedy konstatovat, že kromě těchto třech států, se volební preference mezi stranami ve volbách roku 2000 a 2004 nijak výrazně neproměnily.

⁴⁷ Jedná se o státy:Arizona+2, Colorado+1, Florida+2,Georgia+2, Nevada+1, S.Karolína+1a Texas+2, naopak méně volitelských hlasů oproti předešlým volbám získal ve státech: Indiana-1, Mississippi-1, Ohio-1 a Oklahoma-1. Demokratický kandidát si přilepšil pouze v Kalifornii+1, méně volitelských hlasů oproti předchozím volbám získal ve státech Connecticut-1, Illinois-1, Michigan-1, New York-2, Pensylvánie--2 a Wisconsin-1

Tabulka 7: výsledky lidového hlasování amerických prezidentských voleb v roce 2004

2004 Presidential Election

STATE	TOTAL VOTE	GEORGE W. BUSH (Republican)		JOHN KERRY (Democrat)		OTHER ¹		PLURALITY	
		Votes	%	Votes	%	Votes	%		
Alabama	1,883,449	1,176,394	62.5	693,933	36.8	13,122	0.7	482,461	R
Alaska	312,598	190,889	61.1	111,025	35.5	10,684	3.4	79,864	R
Arizona	2,012,585	1,104,294	54.9	893,524	44.4	14,767	0.7	210,770	R
Arkansas	1,054,945	572,898	54.3	469,953	44.5	12,094	1.2	102,945	R
California	12,421,852	5,509,826	44.4	6,745,485	54.3	166,541	1.3	1,235,659	D
Colorado	2,130,330	1,101,255	51.7	1,001,732	47.0	27,343	1.3	99,523	R
Connecticut	1,578,769	693,826	43.9	857,488	54.3	27,455	1.8	163,662	D
Delaware	375,190	171,660	45.8	200,152	53.3	3,378	0.9	28,492	D
Florida	7,609,810	3,964,522	52.1	3,583,544	47.1	61,744	0.8	380,978	R
Georgia	3,301,875	1,914,254	58.0	1,366,149	41.4	21,472	0.6	548,105	R
Hawaii	429,013	194,191	45.3	231,708	54.0	3,114	0.7	37,517	D
Idaho	598,447	409,235	68.4	181,098	30.3	8,114	1.3	228,137	R
Illinois	5,274,322	2,345,946	44.5	2,891,550	54.8	36,826	0.7	545,604	D
Indiana	2,468,002	1,479,438	59.9	969,011	39.3	19,553	0.8	510,427	R
Iowa	1,506,908	751,957	49.9	741,898	49.2	13,053	0.9	10,059	R
Kansas	1,187,756	736,456	62.0	434,993	36.6	16,307	1.4	301,463	R
Kentucky	1,795,860	1,069,439	59.6	712,733	39.7	13,688	0.7	356,706	R
Louisiana	1,943,106	1,102,169	56.7	820,299	42.2	20,638	1.1	281,870	R
Maine	740,752	330,201	44.6	396,842	53.6	13,709	1.8	66,641	D
Maryland	2,386,678	1,024,703	42.9	1,334,493	55.9	27,482	1.2	309,790	D
Massachusetts	2,912,388	1,071,109	36.8	1,803,800	61.9	37,479	1.3	732,691	D
Michigan	4,839,252	2,313,746	47.8	2,479,183	51.2	46,323	1.0	165,437	D
Minnesota	2,828,387	1,346,695	47.6	1,445,014	51.1	36,678	1.3	98,319	D
Mississippi	1,152,145	684,981	59.5	458,094	39.8	9,070	0.7	226,887	R
Missouri	2,731,364	1,455,713	53.3	1,259,171	46.1	16,480	0.6	196,542	R
Montana	450,445	266,063	59.1	173,710	38.6	10,672	2.3	92,353	R
Nebraska	778,186	512,814	65.9	254,328	32.7	11,044	1.4	258,486	R
Nevada	829,587	418,690	50.5	397,190	47.9	13,707	1.6	21,500	R
New Hampshire	677,738	331,237	48.9	340,511	50.2	5,990	0.9	9,274	D
New Jersey	3,611,691	1,670,003	46.2	1,911,430	52.9	30,258	0.9	241,427	D
New Mexico	756,304	376,930	49.8	370,942	49.0	8,432	1.2	5,988	R
New York	7,391,036	2,962,567	40.1	4,314,280	58.4	114,189	1.5	1,351,713	D
North Carolina	3,501,007	1,961,166	56.0	1,525,849	43.6	13,992	0.4	435,317	R
North Dakota	312,833	196,651	62.9	111,052	35.5	5,130	1.6	85,599	R
Ohio	5,627,903	2,859,764	50.8	2,741,165	48.7	26,974	0.5	118,599	R
Oklahoma	1,463,758	959,792	65.6	503,966	34.4	0.0	0.0	455,826	R
Oregon	1,836,782	866,831	47.2	943,163	51.3	26,788	1.5	76,332	D
Pennsylvania	5,769,590	2,793,847	48.4	2,938,095	50.9	37,648	0.7	144,248	D
Rhode Island	437,134	169,046	38.7	259,760	59.4	8,328	1.9	90,714	D
South Carolina	1,617,730	937,974	58.0	661,699	40.9	18,057	1.1	276,275	R
South Dakota	388,215	232,584	59.9	149,244	38.4	6,387	1.7	83,340	R
Tennessee	2,437,319	1,384,375	56.8	1,036,477	42.5	16,467	0.7	347,898	R
Texas	7,410,765	4,526,917	61.1	2,832,704	38.2	51,144	0.7	1,694,213	R
Utah	927,844	663,742	71.5	241,199	26.0	22,903	2.5	422,543	R
Vermont	312,309	121,180	38.8	184,067	58.9	7,062	2.3	62,887	D
Virginia	3,198,367	1,716,959	53.7	1,454,742	45.5	26,666	0.8	262,217	R
Washington	2,859,084	1,304,894	45.6	1,510,201	52.8	43,989	1.6	205,307	D
West Virginia	755,887	423,778	56.1	326,541	43.2	5,568	0.7	97,237	R
Wisconsin	2,997,007	1,478,120	49.3	1,489,504	49.7	29,383	1.0	11,384	D
Wyoming	243,428	167,629	68.9	70,776	29.1	5,023	2.0	96,853	R
District of Columbia	227,586	21,256	9.3	202,970	89.2	3,360	1.5	181,714	D
Totals	122,295,345	62,040,610	50.7	59,028,439	48.3	1,226,296	1.0	3,012,171	R

Zdroj: Congressional Quarterly, 2005, s. 163

8 Závěr

Prezidentské volby mají ve Spojených státech obrovskou důležitost a výběr prezidenta je veřejností velice sledován. Uchází-li se kandidát o funkci prezidenta Spojených států, musí nejdříve získat nominaci své strany. První fáze voleb amerického prezidenta tedy probíhá v jednotlivých státech, kde se konají *primární volby* pořádané se v rámci Republikánské a Demokratické strany, ve kterých se vybírá kandidát, který v nadcházejících volbách bude za danou stranu kandidovat na prezidenta. Preference pro jednotlivé kandidáty v rámci jedné politické strany voliči jednotlivých států vyjadřují v tzv. *primárkách (primaries)* nebo *volebních schůzích (caucus)*. Na celonárodních konventech obou stran, které se odehrávají v létě před listopadovými prezidentskými volbami, je pak oficiálně jmenován kandidát do prezidentských voleb.

Prezident je ve Spojených státech volen každé čtyři roky tzv. *kolegiem volitelů*, jehož volitelé reprezentují voliče jednotlivých států. V každém státě voliči přímo volí volitele, kteří se dopředu přihlásili k tomu, že budou hlasovat pro určitého kandidáta. Každý stát má v kolegiu volitelů takový počet volitelů, který se rovná součtu počtu zástupců daného státu ve Sněmovně reprezentantů a Senátu. V současnosti je minimální počet tří volitelů za jednotlivý stát, naopak Kalifornie, jako největší stát USA, jich má nejvíce, disponuje 55 voliteli. Kolegium volitelů tvoří v současnosti celkem 538 osob. Všichni volitelé za daný stát odevzdávají svůj hlas tomu prezidentskému kandidátovi, který v tomto státě získal většinu hlasů voličů. Výjimkami jsou pouze státy Nebraska a Maine, K získání funkce prezidenta musí kandidát získat alespoň 270 hlasů volitelů.

O tom, kdo se stane prezidentem Spojených států nerozhoduje tedy většina hlasů voličů v lidovém hlasování, ale většina hlasů volitelů v kolegiu volitelů. To je také důvodem, proč je možné, aby kandidát, který obdržel nejvíce hlasů voličů, volby prohrál. K této situaci došlo třikrát v 19.století a nejnověji se tak stalo v boji o prezidentské křeslo v roce 2000 mezi Georgem W. Bushem a Alem Gorem.

Protože o konečném výsledku prezidentských voleb rozhoduje většina hlasů v kolegiu volitelů, nikoli většina hlasů voličů, je pro prezidentského kandidáta

důležité, zda zvítězí ve státech s velkým či malým počtem volitelů. Systém kolegia volitelů a princip „vítěz bere vše“ tak vyvolává nutnost zaměřit se na jednotlivé státy Unie. Dobře zvolená volební geografie či geografická koalice, tzn. zaměření se na určité státy a regiony USA, má tedy pro vítězství ve volbách klíčový význam. Stratégové připravující volební kampaň proto analyzují výchozí situaci a šanci na vítězství v těchto státech, aby správně rozhodly, jak by měla vypadat vítězná zeměpisná koalice, tzn. v jakých státech je nutné a zároveň možné vyhrát, která přinese kandidátovi volební vítězství. Pro konečné vítězství ve volbách je klíčový zisk států s vysokým počtem volitelských hlasů, automaticky však prezidentskému kandidátovi volební vítězství nezajistí. Jak jsme mohli vidět z předchozího textu, přestože kandidáti Demokratické strany Al Gore i John Kerry v prezidentských volbách v roce 2000 a v roce 2004 zvítězili v Kalifornii, New Yorku, Pensylvánii, Illinois a dalších státech s vyšším počtem volitelů, volby nevyhráli.

Volby v roce 1980 přinesly výrazné vítězství republikánského kandidáta Ronalda Reagana. Veřejné mínění se přiklonilo na Reaganovu stranu, jenž ušetřil úřadujícímu prezidentovi Jimmymu Carterovi těžkou porážku. Reagan zvítězil nad Carterem poměrem 50,7 % ku 41 % odevzdaných hlasů voličů. Mnohem výraznější byl rozdíl v kolegiu volitelů, Reagan získal 489(90 %) volitelských hlasů, zatímco Carter pouze 49(10 %).

Geografické rozdělení sil obou hlavních stran bylo silně nakloněno Reaganovi, jehož podpora přicházela ze všech oblastí USA, ve kterých také získal všechny státy s vysokým počtem volitelů. Carter zvítězil pouze v šesti státech a Washingtonu D.C. Ve zbylých státech zvítězil Reagan, jemuž se podařilo prorazit i do tradičních bašt demokratů, a zajistit si, aby téměř celý jih, kdysi bašta demokratů, hlasoval pro něj(tzv. Reaganovi demokraté).

O čtyři roky později Reagan své vítězství v prezidentských volbách zopakoval, a to mnohem drtivěji, když porazil bývalého Carterova viceprezidenta Waltera Mondala. Reagan získal 58 % hlasů voličů, zatímco Mondale 40,6 % voličů. Mondale zvítězil pouze v Districtu of Columbia a ve svém rodišti Minnesotě, a měl na své straně jenom 13 volitelů. Reagan obdržel 525 volitelů a získal tak vůbec nejvyšší počet volitelských hlasů v dějinách Spojených států. Oproti předchozím volbám se voličské preference změnilly v pěti státech a Reagan tak

získal navíc volitelské hlasy v státech Georgia, Maryland, Rhode Island, Západní Virginii a na Hawai. Voličskou podporu měl Reagan opět ve všech oblastech USA a dokázal si udržet hlasy tradičních voličů Demokratické strany na Jihu.

Zvolení dosavadního viceprezidenta George Bushe prezidentem ve volbách roku 1988 potvrdilo pokračování konzervativní éry v Bílém domě. O prezidentský úřad se George Bush utkal s demokratickým kandidátem, synem řeckých přistěhovalců, Michaelem Dukakisem. Bush, pro kterého hlasovalo 53,4 % voličů, porazil Dukakise, jenž získal pouze 45,6 % voličů, a Republikánská strana tak získala po šedesáti letech Bílý dům na třetí za sebou jdoucí čtyřleté období. V počtu volitelských hlasů zvítězil Bush mnohem výrazněji, podpořilo ho 426 volitelů, zatímco Dukakise, který zvítězil v 10 státech a Districtu of Columbia, 111 volitelů.

Již v těchto prezidentských volbách se začala rýsovat geografická podpora Demokratické a Republikánské strany v následujících letech. Bush měl podporu ve státech Skalistých hor a státech centrálních rovin, dokázal si udržet celý jih a jihozápad, a úspěch měl až na některé výjimky i na středozápadě. Kromě New Yorku, který připadl Dukakisovi, získal Bush všechny státy s vysokým počtem volitelů. Dukakis čerpal podporu v některých státech středozápadu, severovýchodu a středoatlantské oblasti a na západním pobřeží. Volební preference mezi Republikánskou a Demokratickou stranou se oproti roku 1984 proměnily v devíti státech (Havajské ostrovy, Iowa, Massachusetts, New York, Oregon, Rhode Island, Washington, Wisconsin a Západní Virginie).

Přestože byl prezident Bush po válce v Perském zálivu na vrcholu popularity, o pouhý rok později v roce 1992 prezidentské volby potvrdily, že domácí politika zcela převážila a Bushova úspěšná zahraniční politika není dostačujícím podnětem pro jeho znovuzvolení. Nepochybně významnou roli sehrál Bushův demokratický soupeř, arkansaský guvernér Bill Clinton, jenž byl ve volební kampani zdatnějším protivníkem. Bill Clinton ukončil po dvanácti letech republikánskou éru a jeho vítězství v prezidentských volbách se stalo symbolem změny.

Clinton získal 43 % hlasů voličů, prezident Bush obdržel 37,4 % voličských hlasů. Boje o prezidentský post se zúčastnil jako nezávislý kandidát Ross Perot, kterého podpořilo téměř 19 % voličů, nezískal však jediný volitelský hlas. Clinton zvítězil ve 32 státech a Districtu of Columbia a získal tak 370 volitelských hlasů,

prezidenta Bushe podpořilo 168 volitelů z 18 států. Clinton zvítězil ve všech státech na severovýchodě a státech u středního Atlantiku, podporu měl ve státech středozápadu (kromě Indiany), a získal všechny volitelské hlasy ve státech pacifického pobřeží. Jako prvním demokratu od roku 1964 se mu podařilo zvítězit v nejlidnatějším státě – Kalifornii s 54 volitelskými hlasy. Získal také New York, Pensylvánii, Illinois a Ohio.

Prezident Bush měl z velké části podporu států na jihu a jihozápadě a států Skalistých hor. Zvítězil také ve všech státech tzv. centrálních rovin. Jeho porážka v kolegiu volitelů však byla zdrcující. Oproti předchozím volbám ztratil klíčové státy z hlediska volitelů - Illinois, Kalifornii, Ohio a Pensylvánii, a přišel tak o 120 volitelských hlasů., nezískal také mnoho středně velkých a malých států, které ho volily v roce 1988. Celkem přišel oproti roku 1988 o voličské preference ve 22 státech.

Skutečnost, že Bush ani Clinton nedokázali získat absolutní většinu hlasů voličů, byla známkou rostoucí nespokojenosti Američanů s politikou obou velkých stran.

Především ekonomické úspěchy zajistily prezidentu Clintonovi o čtyři roky později znovuzvolení. Za Republikánskou stranu se roku 1996 o prezidentskou funkci ucházel senátor Robert Dole. Bill Clinton v těchto volbách zvítězil ještě přesvědčivěji než roku 1992, ale ani tentokrát se mu nepodařilo získat nadpoloviční většinu voličských hlasů. Pro Clintona hlasovalo 49,2 % voličů, zatímco pro Dola 40,7 % voličů.. Ross Perot, který v těchto volbách kandidoval za Reformní stranu, nedokázal zopakovat výsledek z předchozích voleb a získal 8,4 % hlasů voličů. V kolegiu volitelů získal Clinton 379 volitelů a pro Dola hlasovalo 159 volitelů. Clinton, který zvítězil ve 30 státech a Washingtonu D.C., získal o 9 volitelů více než v roce 1992. Nově zvítězil na Floridě a v Arizoně, kde byl volen demokrat za prezidenta naposledy v roce 1948. Těsně však oproti roku 1992 prohrál v Coloradu, Georgii a Montaně.

V roce 1996 se opakovalo geografické rozložení sil z roku 1992. Clinton měl podporu na severovýchodě a ve středoatlantské oblasti, na středozápadě a ve státech pacifického pobřeží, zatímco republikánského kandidáta volily až na některé

výjimky státy Skalistých hor, státy centrálních rovin a těsná většina států na jihu a jihozápadě.

Dramatické klání o prezidentský úřad v roce 2000 nakonec přineslo úspěch republikánskému kandidátovi Georgi Bushovi. Za demokraty bojoval v prezidentských volbách tehdejší viceprezident Al Gore. Výsledek lidového hlasování byl 48,4 % pro Gora a 47,9 % pro Bushe. Bush získal v kolegiu volitelů 271 hlasů, pro Gora hlasovalo 266 volitelů. Podpora republikánů přicházela z jihu a jihozápadu, z oblasti Skalistých hor a centrálních rovin, zatímco kandidát Demokratické strany čerpal z popularity ve státech obou pobřeží. Ve státech středozápadu se podpora rozdělila mezi obě strany.

Gore, který měl podporu 20 států a Districtu of Columbia, zvítězil v Kalifornii, New Yorku, Pensylvánii a Illinois. Zisk států, které disponují vysokým počtem volitelských hlasů, mu však volební vítězství nepřinesl. I malé státy, mnohdy z hlediska počtu volitelů „bezvýznamné“, totiž hrají důležitou roli, a to především v případě, že je souboj velmi vyrovnaný a prezidentskému kandidátovi chybí k vítězství pouze několik volitelských hlasů, jako se to stalo v těchto volbách Alu Gorovi. V takovém případě může rozhodnout i stát se čtyřmi voliteli. Al Gore by býval určitě raději získal nějaký takový stát s pouhými čtyřmi voliteli, jež by mu zajistil volební vítězství a ušetřil by ho dramatického povolebního souboje s Georgem Bushem o 25 volitelských hlasů na Floridě. Vedle Floridy a Ohia ztratil Gore také 8 států s nižším počtem volitelských hlasů hlasujících v roce 1992 i 1996 pro Clintona, které se v těchto volbách přiklonily na Bushovu stranu (Arkansas, Kentucky, Luisiana, Missouri, Nevada, New Hampshire, Tennessee, Západní Virginie). Celkem se volební preference oproti roku 1996 proměnily ve 11 státech, a to v neprospěch Gora.

Když George Bush usiloval roku 2004 o znovuzvolení, jeho protivníkem se stal demokratický senátor John Kerry. Tak jako v roce 2000 rozhodlo o vítězi prezidentských voleb 25 volitelských hlasů na Floridě, v těchto volbách to bylo nakonec Ohio, které rozhodlo o vítězství George Bushe, které však bylo mnohem přesvědčivější než před čtyřmi roky. Bush získal podporu 50,7 % voličů, zatímco pro Kerryho hlasovalo 48,3 % voličů. V kolegiu volitelů pro Bushe hlasovalo 286 volitelů a 251 volitelů podpořilo Kerryho.

Stejně jako v předešlých volbách čerpal Bush podporu ve státech amerického jihu a jihozápadu, státech Skalistých hor a centrálních rovin, zatímco demokratický kandidát byl opět populární na severovýchodě a ve státech u středního Atlantiku, a na západním pobřeží. Středozápad byl opět rozdělen mezi oba kandidáty.

Kerry, který získal hlasy volitelů v 19 státech a D.C., stejně jako jeho demokratický předchůdce získal Kalifornii a další lidnaté státy - New York, Pensylvánii a Illinois. Ani jemu to však k vítězství nestačilo. Můžeme tedy vidět, že zisk volitelských hlasů největších států je nepochybně klíčový, ale pro vítězství ve volbách nemusí stačit. George Bush naopak v roce 2000 i 2004 získal dvojnásobný počet států s nižším a malým počtem volitelů než jeho demokratičtí soupeři a ve volbách zvítězil. Oproti roku 2000 se v těchto volbách proměnily volební preference ve třech státech (New Hampshire, Iowa a Nové Mexiko).

Na základě předchozího textu můžeme vidět, že v posledních čtyřech volbách se ustavilo nové rozložení voličských preferencí. Až na některé výjimky Severovýchod, státy u středního Atlantiku a pacifické pobřeží volí demokraty, jih a jihozápad, státy Skalistých hor a centrálních rovin volí republikány. Někteří odborníci proto poukazují na skutečnost, že státy, které v současnosti volí republikány mají většinou vyšší podíl venkovského obyvatelstva, zatímco Američané z měst výrazně podporují demokraty

Spojené státy se nyní nacházejí ve fázi příprav na příští americké prezidentské volby, od kterých nás dělí necelé dva roky. Sledovat americkou politickou scénu následující dva roky bude nepochybně napínavé, neboť se bude ucházet o prezidentskou kandidaturu žena, navíc manželka bývalého prezidenta. Prezidentská volební kampaň v roce 2008 bude tedy velice dramatická. Bude rozhodně zajímavé sledovat, jestli se geografické rozložení voličských preferencí obou stran z předchozích voleb udrží i ve volbách následujících a zda rok 2008 potvrdí pokračování republikánské éry ve Washingtonu nebo se stane rokem návratu demokratů do Bílého domu.

9 Seznam literatury a ostatních pramenů

9.1 Literatura

- Bush, G.(1999): *Slib musíme plnit: moje cesta do Bílého domu*. Praha: Pragma.
- Clinton, B.(2004): *Můj život*. Praha: Ikar.
- Congressional Quarterly.(2005): *Presidential elections 1789-2004*. Washington D.C.: CQ Press.
- Correspondents of the New York Times. (2001): *36 days : the complete chronicle of the 2000 presidential election crisis*. New York: Times Books.
- Dvořáková, V. (2002): *Spojené státy americké. Společnost a politika*. Praha: Libri.
- Dvořáková, V. (2001): Volby USA - 2000. *Politologická revue*. roč. 7, č. 1, s. 107-129.
- Dvořáková, V. (2000): Spojené státy americké. In: *Komparace politických systémů I*. Praha, VŠE.
- Dudley, L. R. – Gitelson, R. A. (2002): *American elections: the rules matter*. New York: Longman.
- Gimpel, G.J.-Schuknecht, E.J. (2002): Reconsidering Political Regionalism in the American States. *State Politics and Policy Quarterly*. roč. 2, č. 4, s. 325-352.
- Graubard, S.(2007): *Prezidenti: proměna instituce amerického prezidenta od Theodora Roosevelta k Georgi W. Bushovi*. Brno:BB/art.
- D'Souza, D.(2004): *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*. Brno: Barrister&Principal.
- Harantová, E.(1998): *Clintonova akta sex*. Praha: Knihcentrum.
- Hindlsová, L.(2004): *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional Publishing.
- Heideking, J.(1999): *Američtí prezidenti: 41 potrétů od George Washingtona po Billa Clintona*. Praha: Prostor.
- Janda, K. – Berry, J.M. – Goldman, J. – Huff, E. (1998): *Výzva demokracie. Systém vlády USA*. Praha: SLON.
- Johnson, P. (2000): *Dějiny amerického národa*. Praha: Academia.
- Kessler, R.(1999): *Zákulisí Bílého domu*. Praha: Český klub.
- Majstr, J. – Mundil, S.(1997): *Washington do uzávěrky*. Praha: Český spisovatel.
- Karas, P. - Kupka, K.(2005): *Atlas prezidentských voleb USA 1904 – 2004*. Praha: p3k.

- Krejčí, M. (2000): *Jak se dělá prezident*. Praha: Otakar II.
- Krejčí, M. (1988): *Jak se dělá prezident*. Praha: Svoboda.
- Laurent, E.(2003): *Dynastie Bushů*. Praha: Knižní klub.
- Noonan, P.(2004): *Když kraloval charakter: životní příběh Ronalda Reagana*. Praha: Ideál.
- Povolný, M. (2001): Americké prezidentské volby 2000. *Politologický časopis*. roč. 8, č.1, s. 40 – 51.
- Pomper, M. G.(1989): *The Election of 1988*. New Jersey: Chatham
- Preimesberger, J.(1995): *Presidential elections 1789-1992*. Washington: Congressional Quarterly.
- Purvis, T. L.(2000): *Encyklopedie dějin USA*. Praha: Železný.
- Reagan, R.(1998): *Život jednoho Američana:paměti prezidenta*. Praha: Prostor.
- Rockman, B. A. – Cambell, C.(1991): *The Bush presidency: first appraisals*. New Jersey: Chatham.
- Rybáčková, J. (2004): *Svět zvaný Amerika: o volbách a nejen o nich*. Praha: Epoque.
- Rybáčková, J.(2007): Příští stanice: listopad 2008. *Mezinárodní politika*. roč.31, č. 2, s. 13-15.
- Říchová, B. (2002): *Úvod do současné politologie: Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha: Portál.
- Sartori, G. (2001): *Srovnávací ústavní inženýrství: Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Slon.
- Sehnálková, J. (2004): Jak se volí americký prezident. *Mezinárodní politika*. roč. 28, č. 4, s. 10 – 12.
- Schäfer, P.(1995): *Prezidenti USA*. Praha: Mladá fronta.
- Tindall, G. B. – Shi, D. (2000): *Dějiny Spojených států amerických*. Praha: Lidové noviny.
- de Tocqueville, A. (1992): *Demokracie v USA I*. Praha: Lidové noviny.
- Wayne, J. S.(2000): *The Road to the White House 2000: The Politics od Presidential Elections*. Boston: Bedford.
- Wilson, J. Q. (1995): *Jak se vládne v USA*. Praha: Victoria Publishing.

9.2 Internetové zdroje

[http://www.us.cnn.com\(ELECTION/2000/ a ELECTION/2004/\)](http://www.us.cnn.com(ELECTION/2000/ a ELECTION/2004/))

<http://www.electionguide.org>

<http://www.electionworld.org>

<http://www.fec.gov>

<http://www.psephos.adam-carr.net>

<http://www.uselections.com>

<http://www.uselectionatlas.org>

<http://www.americanpresidents.org>

[http:// www.presidentelect.org](http://www.presidentelect.org)

<http://electoral-vote.com>

[http:// www.presidentusa.net](http://www.presidentusa.net)

10 Přílohy

Projekt diplomové práce předložený 20.6. 2006

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Vypracovala: Zuzana Hynková

Studijní program: Politologie

Studijní obor: Politologie

Ročník: I.

Akademický rok: 2005/2006

Datum odevzdání: 20.6.2006

Pracovní název diplomové práce:

Analýza volební geografie prezidentských voleb USA 1980 – 2004

Cíl práce

Americké prezidentské volby vždy vyvolávají celosvětový zájem, a to nejenom proto, že jejich výsledky ovlivňují politiku největší světové mocnosti, ale také pro jejich průběh a specifické rysy. Ke specifickým tohoto volebního procesu patří jak výběr kandidátů na prezidenta za jednotlivé politické strany, tak samotný systém volby amerického prezidenta prostřednictvím *kolegia volitelů*, jehož volitelé zastupují jednotlivé státy Unie a jejichž hlasy nakonec o výsledku voleb rozhodují.

Tento způsob volby prezidenta však automaticky nezajistí funkci prezidenta tomu z kandidátů, který získá od voličů nejvíce hlasů a nebrání situaci, aby kandidát, který obdržel většinu hlasů voličů, volby prohrál. K tomu již také v dějinách Spojených států došlo. Naposledy se tak stalo v prezidentských volbách v roce 2000. Bylo to také poprvé, kdy do volby amerického prezidenta zasáhl Nejvyšší soud Spojených států a definitivně tak rozhodl o vítězi těchto voleb.

Velice často se uvádí, že o výsledku amerických prezidentských voleb rozhoduje dobře zvolená „volební geografie“, tedy zaměření se na určité státy a regiony USA. Je to dáno především specifickým volebním systémem, kdy systém kolegia volitelů vyvolává nutnost správně strategicky rozhodnout, jak by měla vypadat vítězná „geografická koalice“, která zajistí kandidátovi na prezidenta vítězství ve volbách. Proto týmy stratégů připravující volební kampaň vycházejí z hluboké analýzy těchto států a regionů a vynakládají značné úsilí na rozbor geografických variant pro podporu kandidáta. Právě volební geografie amerických prezidentských voleb je cílem mé práce.

Po nastínění významu volební geografie v prezidentských volbách USA, bych se ráda ve své práci zaměřila na volební geografii amerických prezidentských voleb v období od počátku 80.let do posledních prezidentských voleb, tedy na srovnání výsledků prezidentských voleb v jednotlivých státech od roku 1980 do roku 2004. Budu zde sledovat volební preference mezi stranami - tj. určení států či

regionů jednoznačně republikánských a jednoznačně demokratických, přesuny ve volebních preferencích a souvislost mezi ziskem volitelských hlasů největších států a vítězstvím ve volbách

Osnova práce

1. Úvod : Přiblížení zvoleného tématu, základní otázky, cíle práce a struktury zpracovaného tématu, jak je zachycen v následující části práce
2. Volební geografie amerických prezidentských voleb : Nastínění významu volební geografie v prezidentských volbách USA
3. Analýza volební geografie amerických prezidentských voleb 1980-2004: Srovnání výsledků prezidentských voleb v jednotlivých státech, v období od roku 1980 do posledních prezidentských voleb v roce 2004 (od Ronalda Reagana – po G. W. Bushe). Analýza: a) volebních preferencí mezi stranami- jaké státy jsou republikánské a jaké jsou demokratické, b) přesunů ve volebních preferencích, c) souvislosti mezi ziskem volitelských hlasů největších států a vítězstvím ve volbách.
4. Závěr : Zhodnocení, shrnutí a zodpovězení základní otázek práce

Literatura

Correspondents of the New York Times. (2001): *36 days : the complete chronicle of the 2000 presidential election crisis*. New York: Times Books.

Dvořáková, V. (2002): *Spojené státy americké. Společnost a politika*. Praha: Libri.

Dvořáková, V. (2001): Volby USA - 2000. *Politologická revue*. roč. 7, č. 1, s. 107-129.

Dudley, L. R. – Gitelson, R. A. (2002): *American elections: the rules matter*. New York: Longman.

Gimpel, G.J.-Schuknecht, E.J. (2002): Reconsidering Political Regionalism in the American States. *State Politics and Policy Quarterly*. roč. 2, č. 4, s. 325-352.

Heideking, J. (ed.) (1999): *Američtí prezidenti. 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*. Praha: Prostor.

Janda, K. – Berry, J.M. – Goldman, J. – Huff, E. (1998): *Výzva demokracie. Systém vlády USA*. Praha: SLON.

Krejčí, M. (2000): *Jak se dělá prezident*. Praha: Otakar II.

Povolný, M. (2001): Americké prezidentské volby 2000. *Politologický časopis*. roč. 8, č.1, s. 40 – 51.

Rybáčková, J. (2004): *Svět zvaný Amerika: o volbách a nejen o nich*. Praha: Epoque.

Sehnálková, J. (2004): Jak se volí americký prezident. *Mezinárodní politika*. roč. 28, č. 4, s. 10 – 12.

Wayne, J. S. (2000) *The Road to the White House 2000: The Politics of Presidential Elections*. Boston: Bedford.

Wilson, J. Q. (1995): *Jak se vládne v USA*. Praha: Victoria Publishing.

Internetové zdroje

<http://www.presidency.ucsb.edu/elections.php>

<http://www.electionguide.org>

<http://www.electionworld.org>

<http://www.fec.gov>

<http://www.uselections.com>

Podpis pedagoga, se kterým byly vedeny konzultace.

Doc. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

11 Summary

American presidential elections have always attracted the interest of the whole world. It is not only because their results influence the policies of the greatest world power, but also thanks to the specific features, events and activities connected with them. The electoral process is unique as far as selection of candidates by political parties is concerned, and also due to the specific electing the president by Electoral College.

It has been very often observed that the decisive factor of the American presidential election is a well-set “geography strategy”, i.e. focusing on specific states and regions of the USA. The main reason of this phenomenon is the unique electoral system, in which due to the system of Electoral College a necessity emerges – coming with the correct strategic decision on the victorious “geographical coalition”, which is to secure the winning the election by the presidential candidate. The aim of my work is an analysis of American presidential elections held from 1980 – 2004 focused on geographical distribution of electoral preference.

Which regions and which states were the source of support for the Republican Party candidates and their Democratic competitors in individual presidential elections in the years 1980 – 2004 and in which states shifts in the electoral preference occurred? What is the relation between the gain of electoral votes in the largest states and the election victory? I try to answer these questions in my work.

The first chapter, which is important for understanding the main topic of this work, deals with the party or primary election and also with the proper presidential elections. The second chapter is devoted to the “electoral geography” of American presidential elections. Chapters three, four, five and six, which contain the key topic, are devoted to the territorial distribution of votes for individual candidates of the Democratic and Republican party in the years 1980 – 2004. I establish from which regions or states the candidate of Democratic Party draws support and where his democratic opponent is popular, the relation between the gain of electoral votes in

largest states and shifts in electoral preferences between the parties during individual elections.